

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Pars I. huius libri de Abiectione peccatorum, tum mortalium tum venialium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

PARS PRIMA

Huius libri de Abiectione peccatorum, tum
mortalium tum venialium.

P R I M A igitur cura eorum qui vitam spiritualem aggrediuntur, debet esse, peccata vincere, secundum illud Ieremia: Si reuerteris Israel, ait Dominus, ad me conuertere. Id est, si ab statu inimicitiae, & anima, ad statum amicitiae & gratiae es reuersura, à conuersione incipe, & à peccatorum abiectione sume tuae reuersionis exordium. Nemo autem perfecte delicta vitabit, nisi eorum causas ac radices euulserit, quibus adhuc manentibus, licet ramos peccatorum absciderit, alij paulo post pullulabunt, qui illum poena damnationis inuoluant. Radices autem peccatorum (vt nunc affectus nostros inordinatos omittimus) duae praecipue sunt; altera, nobis insita, & longa male agendi consuetudine propagata, cuiusmodi sunt vitia: altera, Daemonis astus, & alicuius suasionis & prauae suggestionis inserta: nam de illo dictum est, quod Superseminauit zizania in medio tritici, & abiit, cuiusmodi sunt tentationes, quibus animam pulsat, & ad bonum omittendum, aut malum patrandum inuitat. De his igitur suo ordine in tribus huius libri partibus agendum est, vt fugere peccata sciamus.

Ier. 4. n. 1.

Matt. 13. n. 25.

Quid peccatum sit: & de duplici peccato mortali & veniali.

CAPVT PRIMVM.

P R I M O illo Adae peccato, quod misera propagatione contraximus, facilitas in nobis peccandi processit, & ad malum procliuitas permanuit. Licet enim illa prima culpa per baptismum & aquam regenerationis verè in homine deleta sit, tamen ob defectum originalis iustitiae, inobedientia concupiscentiae & sensuum rebellio permansit, quae mentem ad malum trahere nititur, etiam nolentem, & peruersitati repugnantem. Quam rebellionem deslet Paulus, dum ait: Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio. Et post multa alia, quae sequuntur, perficit suam querimoniam, dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Corpus itaque mortis, aut corruptio, & ad malum procliuitas, ex illo primo genitoris nostri peccato dimanans, nos singulis momentis inescat, & illis verbis, quae in libro Sapientiae continentur: Venite, & fruamur bonis quae sunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter, ad legis diuinæ prauaricationem constanter inuitat. Huius hostis iniquis suasionibus vt resistamus, & omnem iniquitatem, ad quam nos impellit, fugiamus, primò quid sit peccatum, quod ab homine patrat, (nam de culpa originali nunc nihil dicimus) explicandum est; ex cuius cognitione facile erit causas ac rationes illud fugiendi deducere. Interrogamus ergo nunc

Rom. 7. n. 18.

n. 24.

Sapient. 2. n. 6.

quid peccatum sit, quam habeat naturam atque substantiam, cum tamen si illud exquisitius discutiamus, & secundum quod aliquid operibus nostris superaddit, accipiamus, non substantiam esse, aut naturam aliquam, sed priuationem boni, reperiemus. Quapropter Ecclesiae Doctores peccatum defectum vocant, & quasi nihil esse decernunt. Vnde Dionysius Areopagita inquit: Peccatum est malum, priuatio, & defectio, infirmitas, inconuenientia, atque frustratio: & destititio, pulchritudine, vita, sensu, ratione, perfectione, ac sede, & causa priuatum, indefinitum, infecundum, otiosum, imbecillum, inordinatum, dissimile, infinitum, tenebrosum, carensque substantia, & ipsum nullo modo, nusquam, & nihil existens. Et Augustinus: Malam arborem homo facit, quando seipsum malum facit, quando à bono incomutabili deficit: ab hoc quippe bono defectus, est origo voluntatis malae, qui defectus non aliam naturam malam inuitat, sed eam quae bona est condita, vitiat; sanato autem vitio nullum malum remanet, quia vitium naturam quidem inerat, sed vitium natura non erat. Et Anselmus ait: Sicut absentia iustitiae, & non habere iustitiam, nullam essentiam habent; ita iniustitia & esse iniustum, nullum habent esse, & idcirco non sunt aliquid, sed nihil. Ac tandem Prosper Aquitanicus (vt quatuor tantum ex innumeris patribus id afferentibus afferamus) his elegantissimis carminibus idem confirmat:

Dion. de diuin. nomin. c. 4. part. 4.

Aug. l. de gra. Chr. cōtr. Pel. & Calist. c. 19.

Ansel. li. de casu diaboli. c. 15.

Proffer
lib. Epig.
24.

Per verbum omnipotens Deus omnia condidit vnus,
A quo natura est nulla creata mali.
Et quod non fecit diues sapientia verbi,
Non habet in rerum conditione locum.
Nulla igitur vitis substantia, nullique vita est,
Que vegetet corpus, materiamq. suam.
Sed cum libertas discedit ab ordine recto,
Nec seruant proprium qua bona sunt, modulum,
In culpa & vitio est vagus in contraria motus,
Fitque malum veram deseruisse viam.

Licet autem nequitia per se ac seorsum considerata nihil aliud sit quam priuatio æquitatis atque iustitiæ; at nunc nos (qui non Theologicas subtilitates speculari, sed animas Deo consecratas erudire decreuimus) nequitiam non per se sumptam sed actibus nostris affixam meditemur, qui malitia affecti peccata vocantur, & sic eius naturam aperiamus.

Est igitur peccatum actio libera, debita rectitudine carens, qua quis legem se obligantem ac constituantem transgreditur. Quæ verba, si attentè inspiciantur, licet breuissima sint, omnia illa continent, quibus Ambrosius & Augustinus peccati naturam explicarunt. Ambrosius enim dixit: Quid aliud est peccatum, nisi diuinæ legis transgressio, ac cœlestium inobedientia mandatorum?] Augustinus verò multis hoc idem exposuit. Nam quodam loco ait: Peccare nihil aliud est quam neglectis æternis temporalia sectari.] Et alio loco: Peccatum est legis transgressio.] Etrursus alio: Peccatum est hominis inordinatio, atque peruersitas.] Atque iterum: Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi id quod iustitia vetat, & vnde liberum sit abstinere. Ac tandem, peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam.] Vniuersa hæc Ioannes Apostolus vno verbo comprehendit, dicens: Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas.] Iniquitas enim nihil aliud est quam transgressio æqui, aut exorbitatio ab eo quod iustum & æquum est. Nos verò illa breui descriptione peccati concludimus, quæ rigidius aut mitius intellecta, in omne tam graue quam leue peccatum quadrat. Est namque peccatum omne, actio aliqua siue interior, vt cogitatio atque cõsensu; siue exterior, vt verborum prolatio, aut opus aliquod, quod externis sensibus percipiatur. Quia verò (vt Thomas verè ac subtiliter annotauit) affirmatio & negatio ad idem pertinent, nomine actionis, eius defectus intelligendus est, quo natura peccati omissionis cõtinetur. Neque enim solum peccamus, cum aliquid aduersus legem agimus, sed etiam cum lege præcepta seu iussa negligenter omittimus. Vnde Isaias ait: Væ mihi, quia tacui.] Et Heli à Domino increpitus est, non quod occiderit, aut furatus sit, sed quod nouerat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Est ergo peccatum actio, vt concupiscentia, aut sermo, aut opus aliquod externum quod aduersetur legi; vel de factis atque omissione alicuius interioris aut exterioris actionis à lege præcepta atque statuta. Deinde peccatum est actio libera, id est, in nostra potestate constituta, quam possimus vel facere vel omittere: vt omnis homo sciat, quia nunquam ad peccatum cogitur, sed semper quod delinquit, propria voluntate tendatur. Quare Augustinus ait: Vique adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.] Beata quoque Lucia Paschalis præfecti ignorantiam irridens, dixit: Si inuitam iusseris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam.] Qua mirabili ac non muliebris sed virili sententia, id ab Spiritu sancto docta, euidenter

Ambros.
de para.
c. 8.
Aug. li. 1.
de li. arb.
c. 17.
li. 2. de cõf.
Euz. c. 4.
li. de vni.
uers. q. ad
Simp. q. 2.
li. de duab.
animab.
c. 11.
li. 2. cõtr.
Faust.
c. 27.
1. Ioan. 3.
n. 4.

D. Thom.
1. 2. q. 71.
a. 6. ad 1.

Isa. 6. n. 5.
1. Reg. 3.
n. 13.

Augu. 1.
retract. c.
13.

expressit, violentam sigilli virginis corruptionem, nec peccatum esse, neque etiam claustra pudoris frangat, decori virginis officere. Merito profectò illa ita sentit, & idem nos Catholica fide doctè sentimus, quoniam nullus inobediens est Deo, qui non sua sponte aliquid aduersus eius voluntatem operetur, nec velut res inanimis ad quid operandum cogitur, atque compellitur. Præterea peccatò est actio libera, rectitudine carens, quæ inesse deberet; in hoc verò cõsistit, quod actio illa rectæ rationi repugnat, neque in id tendit, aut illis adiacentibus decoratur, quæ recta ratio, & legis à Deo aut hominibus late obseruatio præscribit. Quemadmodum enim effigies peccatum artis est, si minimè regulis artis ad exemplari consentiat; ita & humana actio peccatum moris est, si à dictamine rectæ rationis, quam Deus mentibus nostris impressit, & regulam bene ac sanctè viuendi desciscat. Ac tandem ex hac carentia rectitudinis prouenit vt peccatum sit legi & iussioni contrarium. Nam lex præcipit, exempli gratia, nequis aliena furtim rapiat, quod rationi consonum est. Ex hoc verò quod aliena rapit quis, & hanc præscriptam rectitudinem deserit, certè prouenit vt legem frangat, & ei contrarius aut inimicus existat. At multa peccata legibus humanis aduersantur; quare ergo dixit Augustinus peccatum esse contra legem Dei? Ideo profectò, quia diuina lex præcipit, vt naturali & humana legi pareamus. vnde non potest aliquis sine transgressione diuinæ legis humanam aliquam legem effringere. Quod & Paulus aperte fatetur, dicens: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.]

Atque hæc descriptio proposita in vniuersum (vt diximus) omni peccato conuenit: quod (vt ad nostrum propositum spectat) duplex est alterum, mortale; alterum, veniale. Mortale peccatum est actio libera, eò vsque rectæ rationi ac diuinæ legi contraria, vt vitam spiritualem eripiat, & mortem afferat animæ peccanti, cuius mortis vi homo à Deo ac Dei regno separatur, & supplicio æterno dignus efficitur. Vitam quidem animæ tollit, quæ vita Deus est, animam per gratiam inhabitans; homo autem graue aut mortale peccatum admittens, Deum vitam suam deserit, ab eoque recedit, sicut scriptum est: Scito & vide, quàm malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem eius apud te.] Mortem autem adfert: Nam, Stipendia peccati, mors.] Et alio loco: Impij manibus & verbis accesserunt illam, & æstimantes illam amicam, defluerunt, & sponsones posuerunt ad illam.] A regno etiam Dei separat. Vnde Paulus ait: An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare; neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorù concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.] Et iterum: Manifesta sunt opera carnis; quoniam qui talia agunt, regnù Dei non consequentur.] Denique æternæ morti animam peccantem addicit, sicut testatur Ioannes in sua Apocalypsi: Timidis, ait, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda.] Hæc omnia Laurentius Iustinianus peccati lethalis mala in hunc modum enumerat: Beatum dixerim, cui datum est nosse quid sit peccatum, quod operetur in homine, & ad quem, in eo perseverantè, deducat finem. Peccatum quidem nulla est substantia, vt res aliqua, sed est voluntas retinendi & sequendi quod iustitia vetat.

Roma. 13.
n. 2.
Ierem. 2.
n. 19.
Roma. 6.
n. 23.
Sap. 10.
n. 16.
1. Cor. 6.
n. 9. & 10.
Gal. 5.
n. 19.
& 21.
Apo. 21.
n. 8.
Iust. li. de
perf. gra.
dib. c. 1.

Per peccatum homo fit alienus à Deo, interemptor sui, gehennæ filius, cõfufionis domus, diaboli feruus, dissipator naturæ, gratiæ illufor, gloriæque contemptor. Ideo autem peccatum hoc animam interimit, & à Deo separat, quoniã (ipfa natura dictante) quædam funt aut amicorum, aut dominorum iniuriæ ita graues, vt amicitiam diffoluant, & amorem extinguant; ita amicis aut regibus ac principibus difplicentes, vt amicum ab amico diffoient, & fubditum domo regis pellant, & ab eius omnino fubiectiõne reiciant. Tanta verò eft hominis miferia atque calamitas, vt iniurijs huius generis poffit aduerfus Deum fuum creatorẽ admittere, quas meritõ peccata mortalia, id eft, mortẽ animæ afferentia, vocamus, atque eam à Deo feperare, & in fummum ac extremum malum detrudere, confitemur.

Veniale peccatum eft actio libera, dictamini quidẽ rationis & iuffioni legis aduerfa, ac ob id Deo iniurifa, fed quæ ob fui paruitatẽ, nec vitam fpiritualem animæ auferat, neq; hominem à regno cælefti excludat, nec æternis cruciatibus definet, licet iuxta fuæ malitiæ quantitatem tẽporalem pœnam fubeat. Eft quidem veniale peccatũ dictamini rationis contrarium, quæ præfcribit ne graue malũ faciamus, & ne leue malum admittamus. Nam ficut leui agritudine corporis incolumitas leuiter læditur, ita leui peccato aliquantulum rationis fulgor inficitur. Atque etiam eft iuffioni legis aduerfum. Dominus enim qui præcepit, non furtum facies, non folum magnũ furtum vetuit, fed leue quoque furtum prohibuit. Et qui iuffit non iurare omnino, vniuerfa iuramenta etiam leuia, & fine debita caufa prolata, effe contra fuam voluntatem & legẽ, expofuit. Et qui de verbo otiofo rationẽ eft accepturus, & illud aliqua caftigatione puniturus, vtique aduerfum legi fuæ tale verbum declarauit. Sed quemadmodũ in humana republica funt aliqua leges fine quarũ obferuatione omnino ftare non poteft, quas præterire grauiffimum effe cognofcitur; aliæ verò optimæ gubernationi conducibiles, quas transgredi, leue & non magni momenti iudicatur; ita in regno Dei, quædam funt leges, ex quarum custodia charitas & animæ vita dependet; aliæ verò fine quarum obferuatione charitas & fpiritalis vita adhuc ftare poteft; & illarum transgreffio, peccata mortalia; iftarum verò, peccata leuia & venialia conftituit. Et ficut inter homines licet quælibet offensa amicitiam aliquo modo lædat, non tamen offensa leuis amicitiam diffoluit, nec amicum à participatione bonorum amici omnino reicit, fed aliqua leui fatisfactiõne remittitur; eodem prorfus modo leues offensa aduerfus Deum, quas homines ex humana fragilitate committunt, erga Deum contractam per gratiam & charitatẽ amicitiam non auferunt, atque adeo nec animam interficiunt, nec regnum illi cælefti claudunt, nec æternis pœnis addiunt. Patens eft ergo ac manifesta peccati mortalis & venialis differentia: quodd illud legi neceffariẽ ad retinendam vitam fpiritualem animæ; iftud verò, fi ex genere ac natura fua veniale fit, vt verbũ otiofum, legi folum conducibili opponitur. Quodd fi tantum ex paruitate materiæ, vt modicum furtum, aut ex defectu plenæ deliberationis, vt minus honefta cogitatio legibus ad charitatem neceffariis opponatur, non eas vtique ad Dei contemptum ac magnam offentionem transgreditur. Peccatum mortale charitatem & gratiam tollit; & veniale, feruata charitate eius feruorem extinguit. Illud præfert creaturam Deo, quia ob amorem creaturæ Deum defert; iftud non præfert, quia licet fe ad creaturam inclinet, non tamen Deum propter illam derelinquit. Illud confti-

tuit vltimum finem in creatura, quia ab vltimo, propter quem creati fumus, fine difcedit. Iftud non ponit finem in creatura, quia gratiæ decorem & charitatis pulchritudinem, qua homo tanquam in finem tendit in Deum, non amittit. Illud animam interficit, iftud fœdat. Quare Gregorius dixit: In peccatorum & criminum diftinctione penfandũ eft, quia nonnulla peccata animam polluant, quam crimina extinguunt. Illud denique nunquam æternæ pœnæ fatis puniunt; iftud pœnæ temporales diluunt; quoniam graue peccatum hominem Dei inimicum facit, quem nunquam cælefte regnum, fofos amicos recipiens, admittet: at leue peccatum Dei filiationem non tollit, & ideo hominem qui illud patrauit, iam purgatum, & debita caftigatione punitum, cæleftis patriæ vt Dei filium, recipiet. Ex hoc autem difcrimine Ricardus Victorinus omnem naturam peccati mortalis & venialis affumpfit. Videtur mihi, inquit, veniale peccatum, quod in Christo renatis per fe folum nunquam inducit æternũ fupplicium, etiam fi defuerit pœnitentiæ remedium. Mortale verò peccatum, etiam fi fuerit folum, fi pœnitentiæ remedium defuerit, æternam mortẽ inducit. Hinc etiam patet quare peccatum lethale hominem diaboli filium & membrum faciat; veniale verò, filium Dei & membrum Chrifti, hominẽ relinquat. Quia videlicet, vt Auguftinus ait: Quamuis diabolus fit author & princeps omnium peccatorum, non tamen filios diaboli facit quodcumque peccatum. Peccant enim & filij Dei: Quoniã fi dixerint fe non habere peccatum, fe ipfos feducunt, & veritas in eis non eft. Sed ea conditione peccant, qua funt filij adhuc huius fæculi. Qua verò gratia funt filij Dei, non vtique peccant: Quia omnis qui natus eft ex Deo, non peccat. Hæc ad cognitionem naturæ peccati, & diftinctionem peccati, grauis & leuis, pro fundamento dicendorum fufficiant.

*Peccatum mortale fugiendum eſſe ob
fuam malitiam.*

CAPVT II.

D C E duos hoſtes animæ, ac vitæ fpiritalis infeſtiſſimos inimicos, quibus perfectionem ac ſanctitatem ſitens debet in primo vitæ fpiritalis gradu acerrimum bellum indicere. Fruſtra enim conabitur, qui peccata non abijcit, perfectam virtutem in domum fuæ mentis inducere, & qui hoſtes Domini tuetur & fouet, eius gratiam & dona comparare. Ac primò mortale peccatum funditus deſtruendũ eſt, & inter innumera, quæ nos ad eius fugam ac victoriã mouere poſſunt (nam idem eſt peccatum fugere & vincere, atque deſtruere) tria tantum, ſcilicet peccati mortalis nequitiam, fœditatem, pœnamque tractabimus. Eius malitiã tãta eſt, vt quodlibet crimen aut lethale peccatum omnia mala, & vera mala, & in ſupremo gradu conſtituta contineat. Ego enim contempſor, quodd ficut Deus vnum bonum fecit; quodd omne bonum continet, nempe hominem Deum, & Dei ac hominum mediatorẽ Chriſtum Ieſum. In quo funt abſconditi omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei; ita humana nequitia atque miferia vnum malum facit, ſcilicet mortale peccatum, quodd omne malum comprehendit. Nec mirum id, quoniam ficut illud opus eſt ſummæ mifericordiæ atque potentæ; fic iftud eſt ſummæ imbecillitatis atque miferiæ; nam omnis boni priuatio non poteſt niſi ab immenſa

Greg. 21.
mor. c. 9.

Ricard.
tract. de
differẽtia
mortalis
& venialis.

Aug. li. 3.
cõr. duas
Epiſt. Pe-
lag. c. 3.

1. Ioan. 1.
n. 8.

1. Ioan. 9.
n. 9.

Ceſſ. 2.
n. 3.

quadam infirmitate & calamitate prodire. Et licet delictum nostrum non superet, nec æquet illud donum Dei, quod potes est omnia peccata & omnem iniquitatem sopire; tamen suo modo est omnis mali & miseriæ aceruus & causa, vt sic summa bonitas ad delendam summam nequitiam & miseriam adueniret, cuius bonitatis fructus est, secundum Isaiam, vt destrueretur, ac deleteretur peccatum. Considera igitur mihi vniuersa mala, & ea omnia in vno mortali peccato agglomerata reperies.

Malum est paupertas: Sed peccatum lethale miseram animam, si fidem & spem excipias, omnibus supernaturalibus bonis spoliatur, & illas duas virtutes, quas non tollit, at mortuas, & charitatis vita vacuas relinquit. Quare animæ peccatrici Abdiæ sermones insultant: Si fures, inquit, introissent ad te, si latrones per noctem, quomodo coticuisses? Nonne furati essent sufficientia tibi? Si vindemiatores introissent ad te, nunquid saltem racemum reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt Esau, investigauerunt abscondita eius? Prædones, ait, quod sibi sufficiat, diripiunt, reliqua verò possessoris rerum vsui concedunt; & vindemiatores peracta vindemia aliquos saltem racemos vitibus foliisque celatos derelinquunt: At hostes animæ, scilicet peccata, diligentiores & crudeliores in rapiendo, vniuersa suffurantur, & omnimodam bonorum supernaturalium egestatem inducunt. Quod si sola gratia, vt Thomas ait, omne bonum naturæ superat, quam egestatem patietur infelix peccator, qui gratiam, & virtutes, & spiritus sancti dona vel vno tantum perpetrato crimine amittit: Certè omnium maximam; adeo vt verissimè Chrysostomus dixerit: Nihil est peccante paupertus. Alij enim pauperes opibus diuitum sustentantur, vel saltem communibus subsidijs naturæ fouentur, quos vel fera, vel pisces, vel poma siluestria omnibus concessa reficiunt, & aquæ fluminum & fontium refrigerant, & ipse calor Solis, si vestimenta non suppetant, ad tempus saltem corpus opriet. At animæ peccatrici mendicitati quænam ex rebus creatis subueniet, cuius famè & sitim solus Creator extinguit, cuius nuditatem sola Christi imitatio cooperit, cuius necessitatibus depellendis sola bona supernaturalia, quæ ablegauit peccatum, vtctinque sufficiunt? Homo ergo cui Deus omne bonum, & supernaturalia bona desunt, in extremam paupertatem peccando decedit, & omnium bonorum quæ illi ad salutem proficiebant, penuriam incurrit.

Malum est dolor: At quis dolor super dolorem lethalis peccati, quod nexum Dei animæque dissoluit, & conscientie mordentis stimulis hominis interiora disruciatur? In primo quidè congressu aliquam dulcedinem promittit, sed vulnus ac lacerationem animæ incredibili dolore consummat. Ac proinde de illo intelligi potest illud Salomonis: Ne intuearis vinum, quando flauescit, cum splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffundet. Peccatum enim vinum est, non illud, quod bonæ vites germinant, sed quod pestilens aduersarius noster propinat: Nam fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Huius primus aspectus insipientibus pulcher & delectabilis videri solet, qui vindictæ appetitu, superbiæ dominantu, & voluptatis gustu lætantur, sed faucibus mentis traiectum, ac in stomachum spirituale translatum, o quales tortiones excitat, & quantis in quietudinebus animam grauat! Nec mirum quod peccatum gustum carnis falsa dulcedine mulceat, & ventrem animæ amarissimo dolore conficiat, quoniam liber

A ille, quæ Ioanes Angelo ministrante comedit, hos duos licet contrarios effectus insitillauit: Et accepit, inquit, librum, de manu Angeli, & deuorauit illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce; & cum deuorasssem eum, amaricatus est venter meus. Si liber iste, qui tribulationes Ecclesiæ præsignabat, ori dulcedinem attulit, quoniam dulce est futura prænocere, & ventri Apostoli amaritudinem, quoniam amarum est, eorum, quos diligimus, pressuras audire: quantum dolorem ac tristitiam peccatum afferet ei, qui non tribulationes alienas audit, non penas proprias, quæ Deo placitæ esse solent, sustinet, sed culpas proprias Deo infestissimas, & sibi ipsi summum dedecus afferentes experitur? Profectò non est dolor super peccati dolorem, qui sicut magnitudine & cruciatu omnibus doloribus maior est, ita etiã diuturnitate reliquos dolores vincit. Id namque contemplor ego in illis verbis Ieremiæ: Quare factus est dolor meus perpetuus, & plaga mea desperabilis, renuit curari? Facta est mihi quasi mendaciū aquarū infidelium. Dolor peccati perpetuus est, qui durat in recessibus cordis delicto, semper manet, & solo cõtritionis dolore, & delicti abiectione minuitur. Plaga est desperabilis (& in desperatione sanatur adipiscenda maximus dolor est) quæ nullæ vires creatæ sanant, sed sola potens Dei gratia propulsat. Hanc plagã sanctus propheta dolo aquarum infidelium simile dicit, quæ nec talos operire videtur, sed in sperata profunditate hominẽ mergunt: Ita graue peccatum videtur animæ stultæ & insipienti parum nocere, sed ita nocet, vt omnia interiora bona pessundet.

C Malum est seruitus: Sed peccatum est seruitus omnium seruitutum miserima, atque immanissima, qua infelix homo suo appetitui seruit, suis parat affectibus, & Dæmoni vilissimo hero ac nefandissimo obsecrat. Nihil vilius quam appetitui seruire, quem Deus, non hominis dominum sed mancipium constituit. Sub te, inquit, erit appetitus eius, id est peccati, quo scilicet ad peccatum impelleris, & tu dominaberis illius. Si autem viliissimū est, nobilissimam ac pulcherrimam virginem, se abiectionem ancillæ seruam vltro facere, quanta vilitas erit, animam rationis participem, Deique capacem, se in ancillam malitiæ committere? Nihil etiam miserius quam parere immoderatis affectibus, seu motibus carnis bestialibus, & illiratione subijcere: quod sanctum malum peccati malitiam in sinum recondes admittit. Hanc verò miseriam esse maximam Isaias sub inuolucro Ægyptiorum, in quibus intelligimus peccatores, vaticinatus est. Et relinquuntur, ait, simul auibis montium, & bestijs terræ: & æstate perpetua erunt super eum volucres, & omnes bestie terræ super illum hiemabunt. Certè Hieronymus hoc loco nomine eorum qui relinquuntur, palmitem à vite præcisos, id est, peccatores, intelligit: Dominus enim, ait, Omne palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. Hi autem quibus volucris æstate, & quibus bestijs hieme traduntur, nisi superbiæ & puillanimitatis affectibus, quorum sibi in prosperitate, & isti in aduersitate super animam peccatoris regnant, & eã ad multiplicia peccata ex his radicibus pullulantia continenter inuitant: Ac miserissimum & infelicissimum est, peccato ipsi, & diabolo hominis aduersario, seruire. Sed peccatore seruum esse peccati ipsa summa veritas testata est, dicens: Amen, Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Cuius rationem assignat Paulus in hunc modum: Nescitis, quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendū, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortẽ, siue obediõnis ad iustitiã.

Apoc. 10.
n. 9. 10.

Ierem. 15.
n. 18.

Genes. 4.
n. 7.

Isai. 30.
n. 6.

Hiero. 7.
in Isai. ad
idem c.
Ioan. 15.
n. 2.

Ioan. 8.
n. 34.

Rom. 6.
n. 16.

Et aliam

Isai. 37.
n. 9.

Abdi. as.
n. 5. & 6.

D. Thom.
1. 2. q. 113.
ar. 9. ad
2.

Chrysof.
hom. 5.
de prouid.
Tom. 5.

Prou. 23.
n. 31.
& 32.

Deuter.
32. n. 33.

2. Petr. 2.
n. 19.
Et aliam etiam subinfert Petrus, dum ait: A quo quis superatus est, huius est seruus.] Si ergo peccator ab iniquitate superatus, & in bello tentationis vincitur: Si victus iniquitati in cunctis obsequitur, & se & sua omnia in eius obsequium impendit, & nihil aliud cogitat, nisi quomodo iniquitatem colat, & in dies magis ac magis augebit, quis ambigat eum esse iniquitatis trophæum, ac seruum peccati? Ex hoc verò consequens est, vt peccator sit seruus diaboli. Nam per peccatū, diaboli filius imitatione, & obedientia seruus, efficitur. Vnde Iudæi audiunt:

Ioan. 8.
n. 44.
1. Ioan. 3.
n. 8.
Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.] Et Ioannes Apostolus ait: Qui facit peccatum, ex diabolo est; quoniam ab initio diabolus peccat.] Quid est, peccator ex diabolo est, nisi quia peccator ex diabolo, quasi ex patre procedit, ab eo ad alios decipiendos mittitur, & qui secundum naturam à Deo creatus est, secundum iniquitatem à Diabolo regitur ac gubernatur? Quam durā autem dominationem ac diram tyrannidem in peccatorem exercet peccatum, ac per eum Diabolus, Augustinus,

Aug. 8.
conf. c. 5.
ante conuersionem expertus, his verbis aperit: Suspirabam ego ligatus, non seruo alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenā fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate peruersa facta est libido; dum seruitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi anfulis quibusdā sibi innox, vnde catenam appellauit, tenebat me obstrictum dura seruitus, &c.]

Chr. hom.
9. in 1. ad
Cor. n.
Chrysostomus verò non in seipso, qui semper innocenter vixit, sed in aliis expertus, non minus euidenter exponit. Barbarum namque peccatum est, inquit, quod cum animam semel captam, ita vt contra persuaderi nesciat, in suis sordibus demerferit, sub tyrannidem redigit. Nihil enim tam præter rationem est, quam peccatum. Nihil tam stultū, nihil tam fatuum, nihil tam vehemens; omnia euertit, confundit, perdit. Quocumque incidit, visu iniocundum est, graue, onerosum. Quod si quis pictor effingeret, non sanè mihi errare videretur, si in hunc modum id pingere, Fæminā quandam in feræ similitudinem, barbaram, ignem efflantem, horridam, nigram, quales externi poëtæ Scyllas effingunt. Innumeris enim manibus, nostris insidiatur cogitationibus, & inopinantes aggreditur, omnia dilacerat more canum clanculum mordentium.] Quod si Daniel tam luctuosè conqueritur, quod electus populus traditus est in captiuitatem inimicorum crudelium: Tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, præuaricorumque, & regi iniusto & pessimo vltra omnem terram: quanto dolore torquendus esset peccator, qui spontaneè seipsum in captiuitatem diaboli tradidit, & seruum se peccati ac mancipium effecit?

Dan. 3.
n. 12.
Malum est infamia? Sed peccatum est infamia hominis peccatoris, & ignominia grauiissima. Quos enim de seipso peccator rumores spargit, nisi quod à Deo suo creatore desecit, quod aduersus legitimum omnium regum principem rebellauit, quod Deo creaturam præposuit, & summum bonum contempnit, & Spiritum sanctum contristauit, & Christum non iam triginta argenteis, sicut Iudas, sed minori sæpe pretio vendidit, & pro Barabba, aut pro diabolo commutauit, & authorem vitæ (quod ad se pertinet) a lapis afflixit, spuis scædauit, pedibus conculcauit, & acerbissimò genere mortis affecit? Ista omnia de peccatore dicuntur: & non per amplificationem quandā, sed verè dicuntur: eius ergo memoria in maledictione est, eius nomen infame est, cuius ignomi-

A nia omnium perduellionum ignominiam exuperat. De cadaueribus eorum ascendet fætor, inquit Isaias, tabescent montes à sanguine eorum.] Non putes, quia solum corpus orbatū anima cadauer est, amen dico tibi, quia & anima ipsa Deo per graue peccatum carens, cadauer est putidissimum, cuius infamie fætor in ipsos cælos ascendit, & spirituum cælestium olfactum terro & intolerabili odore perfundit. Qui eo magis hanc peccatorum ignominiam spiritualiter sentiunt, quo meliùs summi Dei, quem offendit peccatum, dignitatem & maiestatem percipiunt. Quid mirum si Angeli iniquorum infamia pulsentur, quam creaturæ etiam sensu & ratione carentes agnoscunt? Tabescent, inquit, mōtes à sanguine eorum.] Montes quidem purior terræ pars, & aëris subtilitate salubrior, ex odore peccatorum inficitur; quanto magis ipsa terra malorum pedibus trita, in qua sua flagitia perpetrant, criminum putore scædabitur, quæ propterea in nouissimis diebus, vt ait Petrus, exurenda sit, vt ignis ille terribilis non tam scoriam naturalem, quam sordes ex hominum peccatis relictas absumat? Quid plura? hæc infamia peccatoris non solas creaturas peruadit, & inter conseruos spargitur, sed ad aures quoque patrisfamilias accedit, in cuius figuram Villicus ille iniquitatis diffamatus est apud Dominum suum. Pete à Bernardo, quisnam hunc Villicum diffamauerit, & dicit tibi, quia petulantia ipsa est, quæ disseminauit infamiam. Illa etsi in actum non prodeat, & in solo corde, aut cogitatione compleatur, habet uicem suam apud Dominum, accusantem illum, eiusque famam & nomen denigrantem. Magna igitur est peccatoris infamia, quæ per omnium ora volitat, omnium aures percutit, & tandem in nouissimo die, in illo orbis theatro, vbi vniuersū genus humanum, ad audiendam sententiam damnationis aut solutionis, conueniet, miseritimum peccatorem risu & ludibrio vniuersorum exponet.

B Malum est morbus? Sed peccatum est ægritudo maxima, quam nulla vis naturæ sanat, sed sola Dei virtus ac miseratio consolidat. Peccatum enim affectuum pacem tollit, & appetitus ac rationis societatem dissoluit; sensus spirituales impedit, manus & pedes ligat, vires debilitat, cibum & potum auersatur, & hominem in lecto suæ miseriæ iacere compellit. An non ægritudo illa, de qua Sanctus Dauid: Miserere mei Domine, quoniā infirmus sum: Sana me Domine, quoniā conturbata sunt ossa mea.] An non vulnus illud, de quo Salomō: Cui vix, cuius patri vix, cui rixæ, cui foueæ, cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorū? Nonne his, qui comorantur in vino,] id est, in dolosa atque impurissima voluptate: An non plaga illa, quam vel ipse peccator dissimulare non potest, sed ait: Vix mihi super cōtritione mea, pessima plaga mea?] An non cicatrix illa, de qua iterum Dauid: Putruerūt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.] Nemo est qui ignoret, peccata animæ ægritudines esse, de quibus alio psalmo dicitur: Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.] Infirmitates posuit pro peccatis, inquit Augustinus, sicut ad Romanos Apostolus dicit: Si enim Christus, cum infirmus essemus, adhuc iuxta tempus pro impiis mortuus est.] Hos dixit infirmos, quos impios. Deinde paulo post eandem sententiam repetens: Commendat, inquit, suam charitatē Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.] Quos infirmos supra, eos hic peccatores appellauit. Cum ergo peccatū infirmitas sit, quantus putas infirmitatibus subest, qui non vnum tan-

C tum

D

E

Isai. 34.
n. 3.

2. Petr. 3.
n. 10.

Lucæ. 16.
n. 1.
Ber. ser.
de villico.

Ps. 6. n. 3.

Prou. 23.
n. 29.

Ier. 10.
n. 19.
Psal. 37.
n. 6.

Psal. 15.
n. 4.

Aug. ep.
59. ad
Paul. q. 2.
Rom. 5.
n. 6.
n. 9.

tum peccatum, sed multa peccata patrauit, qui non in vno peccatorum genere, sed in omnibus, aut in multis deliquit? Monstruosam erit talem animam aspiciere, quæ contrariis morbis impetitur; & sicut mare quod vi contrariorum ventorum ad oppositas partes mouetur, ita ad omnino opposita desideria raptatur, nec potest quiescere, aut aliquod solatium habere, quæ in quocunque quod immoderatè vult, sibi metipsum contradicit.

Malum tandem est mors. Sed peccatum est mors, quæ animam occidit, à Deo, vita eius, separans, & à gratia diuellens, & in ipsum corpus, quod ante peccatum, Dei beneficio immortale esset, vt Thomas ait, mortalem aliam, scilicet corporalem, intrudens. Quare dictum est Adæ: De ligno scientiæ boni & mali ne comedas, in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Ac si diceretur illi, Tam pestilens erit mors peccati, qua anima tua à sua vita, nempe à gratia, separabitur, vt etiam in corpus se deriuat, & illud ab immortalitate ad mortalitatem transferat, & post multos angores & pressuras, in mortem inducat. Peccatum itaque mors animæ est: & stat immobilis sententia conditoris: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Vnde Gregorius ait: Quid est peccatum nisi mors? Hinc etenim scriptum est: Non est in morte qui memor sit tui. & iterum: Intrauit mors per fenestras nostras. Mors namque est, quæ animam à Deo separat, sensuum internorum intercludit officia, diuinam deturpat imaginem, lucis adimit claritatem. Denique qui Christo moritur, in sepulchro conscientia tumulatur, ligatur concupiscentiarum instis, à conspectu Dei proicitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est: Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. Et Bernardus id etiam ex mortis corporalis analogia probans, inquit: An aliud mors corporis est, nisi cum sensu priuatur, & vita? Peccatum quod mors animæ est, nec compunctionis mihi sensum, nec confessionis reliquerat vocem, & eram mortuus: Venit is qui peccata dimittit, & vtrumque restituit, & dicit animæ meæ: Salus tua ego sum. Ecce mortem, quam timeas; ecce amissionem vitæ, quam timeas; nam mors corporis viro iusto timenda non est. quæ finis est miserie, solutio mortalitatis, ianua vitæ: hæc verò mors animæ formidanda, quæ cumulus est miseriarum, aceruus malorum, & æternæ ac infernalis mortis nota certissima.

Si ergo lethale peccatum hæc omnia mala continet, ipsum est omne malum: vt sicut de Deo dicit æterna Veritas: Nemo bonus, nisi vnus Deus; quoniam ipse infinitum est bonum, à quo omnia bona procedunt; ita dicamus & nos: Nemo malus, nisi solum peccatum, quoniam suo modo immensum malum est, quod homines facit malos, & ab eo omnia pænæ mala dimanant. Ideo sacræ literæ peccatum absolutè malum vocant. Scito, & vide, inquit Ieremias, quia malum & amarum est, reliquiste te Dominum Deum tuum. Malum & amarum. Aliqua enim mala videntur mala dulcia, quæ aut alios, quos odio habemus, inquietant, aut prauum appetitum nostrum demulcent; at peccatum malum est amarum, quasi absinthium, quod vel gustatum affert mortem, conscientiam pungit, & in amaritudinem lacrymarum & dolorum immittit. Millies quoque de pessimis quibusdam regibus Iuda & Israel dictum est, quod fecerunt malum coram Domino. Malum nempe peccati, quod apud Dominum, qui vniuersa iustissima trutinæ æquitatis expendit, solum verum malum, & infelicitissima miseria reputatur. Fecerunt illi ma-

1. p. 97. art. 1. Gen. 2. n. 17.

Et ec. 18 n. 20. Greg. in Ps. 7. ex penitent. Ps. 6. n. 6. Ierem. 9. n. 21.

Psal. 72. n. 7. Ber. ser. 15. in Cant.

Psal. 34. n. 3.

Marci. 10. n. 18.

Ierem. 2. n. 19.

lum, quod includit omnia prædicta mala, & sicut est omnium malorum seminarium, ita omnia mentis bona dilapidat. Vnico enim peccati consensu, ait Laurentius Iustinianus, immensas animæ ac corporis homo spirituales amisit diuitias, sibi que cum dolore vendicat, quod gratis & sine labore perceperat. Innocentiæ quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatè, animæ puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum cælorum, angelorum contubernium, amicitiam Dei perdidit, ad quæ maxima cum fatione assurgit. Ex his aliqua ex parte malitia peccati cognoscitur, & eius infelicitas propalatur. quare si ipsa natura ducti, omne, malum & detrimentum afferens, fugimus; æquum est, vt ipsam malitiam, & omnium malorum & infelicitatum statum, qualis est status peccatoris, summis conatibus fugiamus.

Iusti. ser. de S. Ioa. Euang.

Peccatum mortale fugiendum esse ob suam fœditatem.

CAPVT III.

ICVT nihil est peius lethali peccato, ita nihil est fœdus atque deformius, quod ita animam turpat, arque commaculat, vt ex pulcherrima, supra omnia, quæ ab homine cogitari possunt, turpem, tetram, ac deformem efficiat. Huius ergo deformitas ex animæ pulchritudine, cui opponitur, venanda est: quæ in omnium virtutum cumulo, in earundem proportione, ac in morum debita dispositione consistit. Istam omnino peccatum euertit, quod & virtutes euentilat, atque dilacerat, animæ vires eneuat, & bonos mores malorum inductione corrumpit. Vnde Ieremias, vt hanc peccati deformitatem exprimeret, prius sanctitatis decorem depinxit, vt ex huius pulchritudine illius turpitudinem aduertamus: Candidiores Nazaræi eius niue (quibus sancti figurati sunt) nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Si verò à virtute ad peccata defleuerit, Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis: adhæsit cutis eorum ossibus: aruit, & facta est quasi lignum. Quid candidius niue? Sed quid nigrius ac terrius carbone? Quid nitidius lacte? Sed quid obscurius eo, qui nec à concubibus potest agnosci? Quid splendidius ebore antiquo, quod temporis antiquitate rubescit? Sed quid squalidius arida cute quæ non viuam carnem tegit, sed ossa mortua & putrescencia cooperit? Quid pulchrius sapphiro? Sed quid fœdus ligno quod ignis odor tetigit, & adurens flamma consumpsit? Tales peccatum, homines pulchros, reddit, & qui tantâ stragem in pulchritudine facit, non potest ab ingenti fœditate liberari. Hanc profecto, siquid aliud, Christi Saluatoris mors, passioque detexit. Ille namque Speciosus forma patris filius hominum, quia hominum impiorum fideiussor factus est, ad eo suam pulchritudinè exoluens pœnas peccatorum turpauit, vt dicat Isaias, cum in passione contemplans: Non est species ei neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus. Si peccati pœna ita corpus Saluatoris commaculat, & omnè eius decorem exhaurit, culpa ipsa quid faciet? quomodo peccatoris mentè inficiet? quanta deformitate sordabit? Id certè nec sermo explicare, nec lingua loqui, nec mens potest sufficienter meditari.

Thren. 4. n. 7.

n. 8.

Psal. 44. n. 3.

Isai. 53. n. 2.

Cogitemus tamen fictionem hominis, qui caput deorsum

deorsum

deorsum habeat, & pedes in loco capitis sursum, qui omnibus membris constet miserabili peruersitate disiunctis; & non in propriis locis, sed in sedibus aliorum adinvicem collocatis; qui cæcus sit, & surdus, & mutus, qui paralyti dissolutus, & omni pedum ac manuum officio priuatus, non progrediendo more hominum, sed velut coluber aut serpens reptando moueatur. Quid isto fingi potest turpius ac fœdius? Sed talis sine vlla dubitatione est anima, quæ peccatum admisit, & per lethale crimen se à Deo vita sua, & à gratiæ pulchritudine separauit. Caput enim habet in pedibus, dum mentem ad terrena & illicita deprimit; & pedes in capite, dum affectus carnis immoderatos, rationi, & legi diuinæ dominari permittit. Ideo Salomon iniquos peruersos vocat: Supplantatio peruersorum vastabit illos, quoniam semetipsos peruertunt atque confundunt, & quod maius & superius esse deberet, infimum & seruum faciunt; infimum verò ac seruum appetitum, liberi arbitrij dominum ac duces constituunt. Membra etiam habet hæc anima ad se inuicem dissociata, quæ non vnum quid, scilicet finem suum, sed multa & sæpe contraria procurant. Inde intestina bella peccatoris, & interna lites, quibus secum ipse pugnat, & iam ad bonam opinionem tuendam: iam ad voluptatem captandam, etiam cum honoris iactura: iam ad vltionem de inimico vitandam, etsi immineat vitæ discrimen; iam ad vitam seruandam, etiam cum magno dedecore se sentit vergeri. Denique, Impij quasi mare feruens, quod quietare non potest, & redundant fluctus eius in conculcatione & lutum. Quod autem hæc membra suum locum non teneant, sed in sedibus non sibi debitis nec congruis collocentur, quis dubitet, si miserum peccatorem aspiciat, quæ diligenda essent, odientem; quæ odio essent habenda, imprudenter amantem: qui timet quod timendum non est; mundo scilicet atque stultis hominibus displicere: & ubi timendum est, nimirum in peccati vulnere, in Dei indignatione promerenda, persistat hilaris, turis, atque securus. Nullam eius potentiam, nullum sensum aspicias, quod non sit velut os & naturali loco dimotum, & non gemitum ac dolorem exsuscitet. Adeo ut gemens dicat: Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circumdederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis. Verè enim doloribus multiplicibus & immensis circumdatur, qui omnibus spiritalibus membris contractus, nullam quietem habet, & solam mortem æternam, non finem dolorum præsentium sed initium futurorum, celeri gressu aduentantem expectat.

Est præterea iniquus per peccatum cæcus, quoniam iniquitatis caligine offusus sola transitoria & terrena videt; æterna verò & cælestia non percipit. Quare sicut Nabuchodonosor, occisus filiis Sedechiæ, oculos eius effodit; ut post visam tantæ filiorum calamitatem, nihil lætum aut pacatum videret; ita peccatū, visū ab iniquis voluptatis gladio, qui filios eorum, id est omnia merita præterita interiinat, oculos ipsorum cæcitate claudit, ne carcerē in quo captiui tenentur, & vincula cupiditatis aufugiant. Gregorius sanè, vua acerba nomine, cuius meminit Ezechiel, peccatum intelligit, quod dentes, id est, internam intelligentiam, impediatur. Quid namque vua acerba, inquit, nisi peccatum est? Vua quippe acerba est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vua acerbam come-

A dit, dentes eius obstupescunt, quia qui præsentis mundi delectatione pascitur, interni eius sensus ligantur, ut iam spiritalia mandere, id est, intelligere, nequeant: quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Est etiam peccator surdus, quia voces creaturarum ipsarum, quibuscum peccat, non audit, quæ eum à crimine retrahunt, & se propter Deum, non supra Deum, nec aduersus Deum amandas, eodem obsequio, quod peccatori impendunt, ingenuè fatentur. Quam surditatem simul cum cæcitate peccatoribus vniuersis obtingere Dominus astruit, per os Isaia, dicens: Surdi audite, & cæci intruemini ad videndum. Quis cæcus, nisi seruus meus? Et surdus, nisi ad quem nuncios meos nisi? Quis cæcus, nisi qui venundatus est? Qui scilicet, se ipsum vendit diabolo, ut faciat malum; & quis cæcus, nisi seruus Domini?] Vt verò aliquo modo huius cæcitatibus & surditatibus peruersitate exaggeret, subiicit: Qui vides multa, nonne custodies? qui apertas habes aures, nonne audies?] Quibus verbis insinuat, iniquissimum esse eum, qui cum sibi externis Sanctorum exemplis, & internis inspirationibus pulchritudo virtutis proponatur; ne videat, oculos claudit, & cum cælestis doctrina, eaque perpetua, & mille modis administrata ingeratur, ne audiat, aures animæ duritie sui cordis occludit. Est deinde peccator mutus, cui verba confessionis & laudis diuinæ non suppetunt, & cum verba mortis ad excusandas excusationes in peccatis proferre sciat, verbum aliquod vitæ proferre non valet. A mortuo, id est, à peccatore, quasi nihil, perit confessio.] Ipse quidem quasi nihil est, quoniam quæ peccator & iniquus, nullius est emolumentis; & ab illo perit confessio; quia mutus est, ut peccata sua confiteri valeat. Quod si incipiat os ad confessionem aperire, iam Deo donante aliquod initium vitæ participat. In quem sensum Augustinus ait: In accusatione tui ipsius quare confiteris, nisi quia ex mortuo viuus factus es? Nā si perit à mortuo confessio, qui confitetur, viuus; & si peccatum confitetur, utique à morte reuixit.] Perit etiam à mortuo diuinæ laudatio. nam, ut inquit sanctus David ad Dominum loquens: Non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis cōfitebitur tibi?]

B Si enim mors, ut supra diximus, peccatum designat, & infernus, ut Gregorius ait, hominē tentationibus & calibus perturbatum significat, quid est, in morte & in inferno non esse Dei memoriā nec laudem, nisi peccatorem emotam mentis esse, qui Dei memoriā non possit retinere, & mutum esse, qui non valeat suum conditorem laudare? Tandem omnis peccator per peccatum paralyticus redditur: qui licet aliquando concipiat desiderium salutis, at torporis ignauia ligatus, & omnibus virtibus animæ tanquam spiritalibus membris eneruatus, earum officia exercere non potest. Qui etiam non ut homo progreditur, sed instar colubri reptat, quoniam sensus & affectus in voluptatibus impurissimis, & in rebus labentibus ac terrenis semper constituit. O magnam fœditatem! O lugendam peccatoris deformitatem, quam non aliud nisi ipsum peccatum infert. Est igitur peccatum fœdissimum, quod tam miserabili clade, omnē animæ decorem absumpsit.

Nulla est ergo deformitas, quæ possit cum peccati deformitate conferri, sicut nulla est pulchritudo, quæ possit virtutis pulchritudini comparari. Nam lites à corpore seiunctæ nobiliores sunt, par est, ut splendore & pulchritudine corporibus præstant, & cum ab ea desciscunt, abominabili deformitate fœdentur. Vnde Bernardus sapienter virtutis pul-

Isai. 42.
n. 18. &
19.

Isai. 42.
n. 20.

Ecl. 17.
n. 26.

Aug. ser.
8. de ver-
bis Domi-
ni. To. 10.

Psal. 6.
n. 6.
Greg. 10.
mor. c. 10.

Bernard.
serm. 26.
ad fororē.

chritudinem omni creatura pulchritudini, & peccati A
 fœditatem omni fœditati excogitabili præfert. Tria
 sunt, inquit, in hoc mundo nigriora & deteriora
 omni malo, videlicet anima peccatoris perseverans
 in peccato, quæ est plus nigra quàm coruus: & mali
 angeli, qui eam rapiunt in die mortis eius: & infer-
 nus, in quo iactatur: non sunt peiora, nec nigriora
 his tribus in hoc mundo. Iterum tria sunt; quibus
 non sunt meliora, anima videlicet iusti hominis per-
 severans in bonis operibus, quæ est pulchra sicut Sol;
 & sancti angeli qui eam suscipiunt in die mortis
 suæ; & paradísus, in quo collocatur: his tribus non
 sunt meliora in creaturis.] Hæc ita dicta sunt, vt ex
 pulchritudine bonitatis atque virtutis, fœditatem
 malitiæ colligamus, quæ sicut ab anima Deû reicit,
 & illius gratiam & virtutes dissipat, ita incompara-
 bilem fœditatem importat. Quod illa verba Domini
 in Ezechiele scripta significant: Abominabilem
 fecisti decorem tuum.] Verè enim per peccatum
 abominabilis fit omnis decor animæ, quia totus in
 deformitatem vertitur, quæ malitiæ & atoris gradu
 pulchritudinem priorem exæquet. Cùm autem ista
 peccati deformitas non corporalis sit, neque in ali-
 quo defectu corporis, sed in voluntatis perversitate,
 & in averseione à Deo, & ad creaturam conuerfio-
 ne, consistat, non putandum est, peccatis tantum in-
 esse carnalibus, quæ corpus etiam per quandam re-
 dundantiam inficiunt atque deformant: sed potius
 in peccatis spiritualibus maior est, vt ista sicut in-
 quitate carnalia, ita etiam gradu fœditatis euincant.
 Quare de illo Dæmonum capite, qui non carne deli-
 quit, sed crimine spirituali peccavit, dictum est: Tu
 proiectus es de sepulchro tuo, quasi stirps inutilis
 polluta, & obuoluta cum his, qui interfecti sunt
 gladio, & descenderunt ad fundamenta lacu, quasi
 cadauer putridum.] Ex quo licet colligere, spiritua-
 lia peccata omnium esse fœdissima, quæ pulcherrimum
 angelum ad tantam miseriam deiecerunt, vt
 quasi cadauer putridum, quo nihil fœdus, in sta-
 gnium ignis sulphurisque descenderit, & ibi, vt om-
 nium iniquorum caput, suæ superbiæ pœnas dederit.
 Et quidem illud fœdus est, quod magis se à pulchri-
 tudine elongat, & magis est Deo amatori decoris
 iniuriosum; certum est autem maiora peccata longius
 à virtute discedere, & vehementius iram Domini
 prouocare, vnde & maiori fœditate ac deformitate
 fordescunt. Est namque deformitas quædam, quam
 interni mētis oculi vidēt, & nisi stupidi sint, eius hor-
 ribili fœditate turbātur, & quasi terribili ictu percul-
 si, ab ea aspectum auertunt, licet corporei oculi quasi
 ad spiritualia videnda non apti eandem nullo modo
 percipiant.

At licet corporis oculi peccati deformitatem non
 videant, quia tamen homo ad cognitionem mentis
 sensibus vtitur, noluit Dominus, aliqua sensibilia, ex
 quibus criminis fœditate perciperet, denegare. Hanc
 enim omnes corporis morbi, omnes plagæ, omnes
 carnis deformitates ostendūt, quæ fructus sunt & fla-
 gella peccati, vt si in his est sanies, est putor, atque de-
 formitas, intelligamus, peccatū, ex quo dimanāt, sine
 vlla comparatione magis esse deformem. Omnium
 verò malorum corporalium quæ à peccato processerunt,
 maximum est ac terribilissimum mors: de quo
 Paulus: Sicut per vnum hominem peccatum in
 hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, &
 ita in omnes homines mors petranstuit, in quo om-
 nes peccauerunt.] Ideo Saluator noster mortuo-
 rum cadaueribus peccati fœditatem signauit, vt sic
 vt nihil est cadauere fœdus, ita cognoscamus nihil
 esse peccato deformius. Tres profectò sunt status

peccati aut partes malitiæ eius; quibus quasi gradi-
 bus ad summum iniquitatis ascenditalter, qui interio-
 ri tantum consensu perficitur; alter, qui exteriori
 opere consumatur; tertius, qui inveterata consue-
 tudine & cordis duritie completur. Tres autem istos
 peccati status Dominus tribus mortuis designauit:
 illius primi figurâ prætulit filia archisynagogi, quæ in
 abdito domus moritur, & ab auctore vitæ domum
 ipsam intrante, & tibicines ac turbam tumultuantē
 eiciēte foras, erigitur. Nec immeritò hæc puella
 apud Mathæum defuncta vocatur, & apud Marcum
 in extremis esse pethibetur: istud, inquam, fal-
 ua historiæ veritate, mysterio non caret: nam in hoc
 peccatum interius est admodum miserabile, quòd
 non semper faciliè agnoscitur, an omnino animam
 peremerit, an tantum ad portas mortis, cùm vide-
 licet plenus consensus est denegatus, eduxerit. Se-
 cundi status imago est ille adolescens, qui extra ci-
 uitatem efferebatur, filius vnicus matris suæ. Iure
 optimo adolescens, qui licet vires habeat, nondum
 tamen ad senum duriciem, & robur consuetudinis
 prauæ, peruenerat. Et filius vnicus matris, quia nec-
 dum hominis imbecillitas, post primum peccatum,
 simile aliud conceperat, aut post aliquot patrata
 peccata, nondum prauæ consuetudinis affectum ge-
 nuerat. At adolescens est planè mortuus, & in fe-
 retro propriæ voluntatis collocatus, qui non abdito
 domus includitur, sed extra ciuitatem per apertum
 opus effertur. Postremi status figura est Lazarus
 quadriduanus mortuus, qui iacet in sepulchro & fæ-
 ter, & prauæ consuetudinis lapide premitur, & non
 iam submissa voce, sicut puella, nec tactu feretri, vt
 adolescens, sed lacrymis & fremitu Christi, & ad vi-
 tam magna voce reuocatur. De his tribus peccati
 statibus, ita loquitur Augustinus: Ipsius peccati tres
 sunt differentiæ: in corde, in facto, in consuetudine,
 tanquam tres mortes. Vna, quasi in domo, id est,
 cùm in corde cōsentitur libidini: altera, iam prolata,
 quasi extra portam, cùm in factum procedit assensio:
 tertia, cùm vi consuetudinis malæ tanquam mole
 terrena premitur animus, quasi in sepulchro iam pu-
 tens. Quæ tria genera mortuorum, dominum re-
 suscitasse, quisquis Euangelium legit, agnoscit. Et
 fortasse considerat quas differentias habeat etiam
 ipsa vox resuscitantis, cùm alibi dicit: Puella surge:]
 & alibi: Iuuenis, tibi dico, surge: Alibi, in fremuit in
 spiritu, & fleuit, & rursus fremuit, & post deinde vo-
 ce magna exclamauit: Lazare veni foras.] Omnia
 itaque peccata siue iniqua consuetudine obdure-
 rint, siue ad opus externum processerint, siue in solo
 interiori consensu se continuerint, cadaueribus no-
 tantur defuictorum, vt sciamus summam esse cuius-
 que peccati turpitudinem, ac deformitatem, quæ re
 apud nos fœdissima & horribilissima debuit præ-
 signari.

Nec soli fructus & figuræ peccati, sed etiam ipsius
 peccatoris affectus ipsum fœdissimū esse declarat. Nā
 peccator vt deformis & fœdus, se quantum potest ab
 oculis humanis & diuinis abscondit. Hinc illud: Om-
 nis qui malè agit, odit lucē, & non venit ad lucem,
 vt non arguantur opera eius.] Quare iniquus auer-
 satur lucem? quare videri vel ab amicissimis erube-
 scit, nisi quia se peccato turpem videt, & suam fœdi-
 tatem ab aliis timer agnosci? Hinc Adam à facie
 Domini venientis absconditur, ne, qui pulcher con-
 ditus est, ab eo, qui ipsum creauit, non iam gratia
 formosus, sed inobediētæ delicto turpis & defor-
 mis videatur. Hinc Dauid tot ambagibus adule-
 rium suum celare contendit, quia femer ipsum re-
 gem amabilem, ac venerandum, propter peccatum,

turpem

Ezechi.
16. n. 25.Isai. 14.
n. 19.Roma. 5.
n. 12.Matt. 9.
n. 23.Mar. 5.
n. 23.

Luc. 7. 12

Ioan. 11.
n. 39.Aug. 1. 1.
de ferm.
Domini
in monte.
c. 12. t. 4.Ioan. 3.
n. 20.Gen. 3.
n. 8.2. Reg. 11.
n. 12.

Isai. 3. n. 9.

Ose. 9. n. 10.

Luc. 21. n. 27.

Prov. 25. n. 4. & 5.

Apo. 16. num. 15.

Ambros. ibid.

Psal. 48. num. 13. & 21.

turpem & abominabilem iudicavit. Hinc peccatoribus maximo probro datur, quod peccatum suum, quasi Sodoma, predicauerunt, nec absconderunt: quasi nunquam visa, nec audita stultitia sit de tam insigni deformitate gloriari. Est igitur peccatum criminale foeditissimum, quod omnem aliam foeditatem & turpitudinem superat. Est litura, quae imaginem Dei naturae hominis impressam inficit, & in gratia ac virtutibus positam similitudinem delet. Cuius causa de peccatoribus scriptum est: Quia abominabiles facti sunt, sicut ea quae dilexerunt. Est nubes atra, & obscura, quae fidei lucem obnubilat, & eius decorem & gloriam abscondit. Nam & filius hominis venit in nubibus caeli cum potestate magna, ut se omnia peccata calcasse, & (quod ad se pertinuit) destruxisse declaret. Est rubigo, quae animae pulchritudinem tollit, ne in Dei habitationem asurgat. De qua dictum est a Salomone: Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis, & hincabitur iustitia thronus eius.] Quasi impietas rubigo sit, aut iuxta Hebraicam lectionem scoria, quae a vultu Domini, siue a facie eius irata, abscondi non potest, quam si non tollamus, regnum eius in nobis, aut domum regis summo congruam non extruemus. Denique peccatum non iam deforme est, sed ipsamet deformitas, atque turpitude. Vnde Saluator apud Joannem ait: Beatus, qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius.] Nudus est, inquit Ambrosius, qui a bonis operibus alienus exiit. Nudi impij ambulat, cum ad diem iudicij a bonis operibus vacui deducuntur. Et ideo turpitude illorum videbitur, quia & Angelis & hominibus eorum scelera manifestabuntur.] Mirum est sane quod homo tantam foeditatem non horreat, & illa circumdatus, & obuolutus, comedat, bibat, dormiat, ambulet, & inter homines conuersetur, & in illos, qui eum a peccatis abducunt, quasi in directores suorum bonorum insurgat. Cuiam rei tam lugenda hominis stultitia deputanda est, nisi insipientiae, & cecitatis, quam ex ipso peccato contraxit, qua comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis?

Peccatum mortale fugiendum esse ob poenam, quam promeretur.

C A P. IV.

Ecc. 12. num. 14.

MALVM culpa (ipsa etiam natura dicente, cui omnes nationes gentesque consentiunt) poena dignum est. Aequissimum est enim ut Deus ultimus finis hominis, & omnium actionum eius, actum non relatum ad semet ipsum, & auferentem honorem suum, debita punitione castiget. Iustissimum est etiam, ut ille, qui gubernator est vniuersi, ac praecipue creaturarum rationalium rector, eorum bona gesta praemio; & impia facinora, poena & flagellis afficiat, ut suae prouidentiae satisfaciatur, & se habere rerum humanarum curam ostendat. Atque ut Salomon ait: Cuncta quae fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum, siue malum illud sit.] Vniuersa, inquam, siue bona, siue mala, siue omissiones bonorum, adducet Deus in examen aequitatis suae, ut cuiusque actionis, etiam bonae, si quod habeat erratum saltem praeposterae intentionis, expendat, & pro eo convenientem poenam infligat. Sicut enim bona opera, exigente prouidentia Dei, sine mercede non maneat, ita & actiones male

A cuiuscunque sint, siue regis, siue serui, siue magni, siue pusilli, poena & dolore carere non possunt. Quamobrem omne peccatum optime in Scripturis sanctis clamor vocatus est, quod diuinam iram prouocet, & sua malitia, quasi vocibus atque clamoribus, vindictam & ultionem exposcat. Clamor Sodomorum, ait Dominus, & Gomorrhæ, multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendans, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint.] Quare clamor multiplicatur, nisi quia peccatum aggrauatur? Quasi idem sit peccatum augere, & vocem vindictam deponentem extollere. De vinea quoque Domini Sabaoth dictum est: Expectaui ut faceret iudicium, & ecce iniquitas: & iustitiam, & ecce clamor.] Si enim iustitiae iniustitia & peccatum opponitur, quam ob causam eius contrarium clamor esse dicitur, nisi quia omne delictum clamoris nomine intelligendum est, quod non vtrumque, sed importune vociferetur, & quasi per vim, ab eo, cuius proprium est misereri, poenam & ultionem extorqueat? At tandem sanctus David hunc loquendi modum non refugit, dicens: Quoniam tacui, inuenerunt ossa mea, dum clamarem tota die.] Nam si quis dubitat quonam pacto David potuerit simul tacere, & clamare; audiat Gregorium scribentem: Ille tacet nimirum, & clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita vero per vocem magnificationis extollit. Aut certe ille tacet, & clamat, qui peccata quidem praeterita per confessionem non annunciat, & per cor impoenitens alia committere accepta peccandi libertate non cessat.] Clamat itaque peccatum, clamat iniquitas, quando per poenitentiam non deletur, & clamat non misericordiam petens, sed iram, sed ultionem, sed poenam exposcens.

Poenas autem terribiles peccato destinatas ad duo genera reuocare possumus: nam quaedam poenae in hac vita, quaedam in futura peccatoribus decernuntur. In hac vita peccator primo conscientiae stimulis cruciatur, & nimis timoribus ac tristitijs virgetur. Non cessat illa quotidie, immo singulis momentis miserum peccatorem reprehendere, & ad emendationem excitare. Cur, inquit ipsa, (ut nunc verba Ephraem interferam) te sobrium ac vigilantem non praebes miser? An ignoras aduenisse & appropinquasse diem horribilis iudicij, quo cuncta declarantur? Resurge tanquam potens, dirumpe vincula tua, in te solutionis atque ligaminis est potestas.] Haec, & alia similia peccator saepe audiens, nec monitis patens, mirum est quantis tristitijs & doloribus crucietur. Glutit ille quidem buccellam impurissimae voluptatis, sed tot pressuris & amaritudinibus inuolutam, ut praeter inquietudinem & timorem fere voluptatem non sentiat. Sicut enim qui cogere guttulam mellis in magnum vas fellis & absinthij iniectam potare, non dulcedinem sed amorem sentiret: ita qui modicam & umbratilem peccati dulcedinem tot angoribus, & conscientiae accusationibus circumdatam bibit, concupitam suauitatem experiri non valet. Arguet te malitia tua, inquit Ieremias, & auersio tua increpabit te:] quia videlicet conscientia iniquitate facta statim se conspurcantem arguit, & in suum pupillum tantum scelus admittentem increpationum flagellis insurgit. Quod & Dominus Cain monens, ita futurum esse promisit: Nonne si bene egeris, recipies. Sin autem male, statim in foribus peccati aderit? Quid est, peccatum, id est poenitentia peccati, statim aderit, nisi quod, ut immanis leo pro foribus tuis, o peccator, accubabit, ut te ipsum exterreat, & conscientiae vocibus de aeterna poena parata

Genes. 18. num. 20.

Isai. 5. n. 7.

Psal. 31. n. 3.

Grego. in Psal. 2. ex Poenitentia.

Ephraem serm. de perturbacionibus animi.

Ierem. 1. num. 19.

Gene. 4. num. 7.

B moneat,

moneat, & ob Deum offensum, implacabiliter reprehendat? Ita autem prima peccati poena non multum diuque differtur, sed ab ipsa admissione peccati mentem discerpit. Sicut enim vipera dilacerato materno utero nascitur; ita peccatum animam ipsam perdens atque discindens egreditur. Quarta autem sit ista afflictio, Augustinus ex parte paterecitur, ita scribens: Peccatoribus non est locus in his, quae foris sunt, quia ibi patiuntur tribulationes, ubi conscientia illos non consolatur. Non est bene illis secum, quia bene esse cum malo non potest. Quisquis autem malus est, male secum est. Torqueatur necesse est sibi, se ipso tormento. Ipse est enim poena sua, quem torquet conscientia sua. Fugit ab inimico, quod potuerit, a se quod fugiet? Et quidem hoc tormentum interius, quod peccatores patiuntur, in causa est, ut extra se ad res creatas exeant, & per varia solatia exteriora interioris molestiae leuamen inquirant. Ut enim quidam dixit, Tria sunt, quae hominem eiciunt e domo sua, fumus, stillicidium, & mala vxor. Fumant verò peccata, ut Bernardus ait, nullo misericordiae stadio, nullis lacrymarum vndis extincta, & fumus ille terretimus, & intolerabilis. Malignatur voluntas ipso neglectu quotidie deterior semet ipsa. Stillat superni iudicis indignatio ex defectu utriusque caritatis, quae sola operit multitudinem peccatorum. Egrediatur utriusque foras necesse est, & curiosius exteriora consideret, quae sic interna despiciunt, praeterita non respicit, praesentia non inspicit, futura non prospicit. At in exteriora cogitationibus & desiderijs effusi, putas quia pacem & consolationem inueniunt? Nullo modo: Nam creaturae Deo fideles animam, ipsas ceu idola venerantem, & cum ipsis adulterantem, a semet ipsis non sine indignatione repellunt. Nec sustinent hostibus vniuersalis Domini, scilicet peccatoribus, solatium aut quietem tribuere, ut ad suum redeant creatorem. Peccator igitur in conscientia spinas inuenit, quia peccatum spina est, ut ait Gregorius, quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. De qua spina etiam dictum est: Conuersus sum in arumna mea, dum configitur spina. In rebus quoque exterioribus tribulos reperit, nam maledictio Domini est peccatorem mulctans: Terra spinas, & tribulos germinabit tibi. Nullam ergo requiem habet, sed poenam conscientiae pungentis, & rerum ipsam sua inanitate deludentium continuò sentit.

Ex anima verò peccatoris ad eius corpus altera poena in hac vita dimanat; nec enim vllum est peccatum, quod corpus non laedat, & aliquo modo a recto statu dimoueat. Peccatum superbiae, corpus inflat, vocem & incessum immutat, & partim ridicula, partim lugenda in operibus arrogantis ostendit. Superbis enim, ut inquit Gregorius, inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Peccatum auaritia corpus extenuat, quod ne marisupium euacuet, necessarijs alimentis & indumentis priuat. Quare auarus in Ecclesiastico dicitur: Homo marcidus, egens recuperatione. Et rursus: Auaro nihil est scelestius, quia non solum alios, sed se ipsum quoque bonorum participatione facit extorem. Peccatum luxuria corpus exedit, atque consumit, ut foetidam ac miserabilem senectutem affert. Est namque luxuria bestia illa visa à Daniele in similitudinem vrsi tribus ordinibus dentium instructa, cui dictum est: Surge, comede carnes plurimas. Quoniam corpora plurimorum nobilium & ignobilium, virorum & foeminarum, deuorat, & putredine

A ac sanie corrumpit. Peccatum inuidia, corpus tabefacit, & quemadmodum Basilus ait; instar veneni se possidentes deuallat. Aspectus inuidis, ait idem sanctus Pater, est aridus, & obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipso morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda veritate minimè habens. Peccatum gula corpus grauat, morbos generat, vitam abbreviat. Unde Ecclesiasticus salubriter monet: Noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam: in multis enim escis erit infirmitas, & auaritas appropinquabit utique ad cholera. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinentes est, adiciet vitam. Peccatum ira, corpus accendit, & quasi furis exagitat, & ad similitudinem amentium effrenatè mouet.

B De quo inquit Chrysostomus: Quis tortor ita laniare latera poterat? Quae ignita tela corpus ita perforaret? Quis furor ex naturalibus ita sensibus excedere facit, sicut furor, & ira conseruatio? Noui multos ex ira morbos incurrisse, & febrium difficillima praeterea haerent. Merito profecto antiqui Philosophi sola ratione ducti iratus hoc remedium adhibebant, ut se furore percitos in speculo aspicerent, quo insanas faciei suae motiones videntes, vel sic erubescerent, & ab iracundia temperarent. Peccatum accedia ossa ipsa consumit: Nam spiritus tristis exiccet ossa, & vitam studio rerum spiritualium iocundam in angorem vertit, otiositate putrefacit, & si aliquis à somno otiositatis excuiat, rabie & indignatione dilaniat. Omnia haec peccata iustitia Dei, peste, fame, & bello, in regnis, & nationibus se illis subdentibus, punit. Eius namque verba sunt illa apud Ezechielem: Inmittam in vos famem, & bestias pessimas usque ad interuentionem: & pestilentia & sanguis transibit per te, & gladium inducam super te. In particularibus autem hominibus bonorum temporalium amissione, fama denigratione, morbis, doloribus, vulneribusque castigat. Saepè etiam miseros peccatores subita ac intempestua morte praeripit, ut indigni vita non uiuant, & morte dignissimi cum temporalis morte aeternam quoque perferant. Viri etenim sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos: quibus, tu iuste iudex subitam mortem inferis, ut inquit Basilus, non permitteas ut speratum tempus viuendo assequantur.

C At ante peccatorum mortem alia poena, & quidem omnibus supra dictis grauiori, in eos, si non respiciant, seuerissimè animaduertit. Illos enim ex vno peccato in aliud, & ex vno flagitio in aliud pestilentius praecipitanti sunt, ut semper de malo in peius cadant, & debita debitis accumulantes incredibiles poenas sustineant. De hac re Gregorius copiosè loquentem audiamus. Prioris, ait, peccati merito, peccatorum subsequentiū fouea regitur, ut qui malum sciens perpetrat, deinceps iuste in alijs nesciens cadat. Hoc quippe agitur, ut culpae culpis feriantur, quatenus supplicia hiant peccantium ipsa incrementa vitiatorum. Nam, quia omnipotens Deus ad poenitentiam tempus indulget, quod tamen humana malitia ad usum suae iniquitatis intorquet, nimirum iusto Dei iudicio, augeat culpa permittitur, ut ad ferendum altius quandoque cumuletur. Hinc enim rursum de quibusdam Apostolus dicit: Ut impleant peccata sua semper. Hinc voce Evangelica Ioanni dicitur: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Hinc Dauid ait: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam. Hinc rursum de Domino ab eodem Psalmista dicitur: Immissiones per Angelos malos, viam fecit semitae irae suae. Cor quippe

D

E

Aug. ad Psal. 35. in illud, Quonia peccatores.

Bern. ser. de septem donis.

Gregor. 2. Mor. c. 9.

Psal. 51. n. 4.

Genes. 3. num. 18.

Greg. 34. Mor. c. 20.

Eccle. 11. n. 12. Eccle. 10. n. 9.

Dani. 7. num. 5.

Basil. ser. de inuidia.

Eccle. 37. num. 32. 33-34.

Chrysost. hom. 29. ad pop.

Senec. 2. de ira. c. 36. Plutar. lib. de iracundia. c. 17. n. 22.

Ezech. 5. n. 17.

Psal. 54. num. 24. Basil. ibid.

Greg. 25. Mor. c. 9.

1. Theos. 1. n. 16. Apoc. 22. n. 11. Psal. 68. n. 28.

Psal. 77. n. 49. & 50.

Dominus prioribus meritis aggravatum iuste per-
mittit etiam subsequenter malignorum spirituum
persuasionibus falli, quod cum dignè in culpa trahi-
tur, reatus eius in pœna cumulatur. Vnde & iræ suæ
Dominus viam de semita fecisse perhibetur. Lator
enim est via quàm semita. Ex semita verò iræ suæ
viam facere, est iræ causâ districtè indicando dilata-
re; Vt, qui illuminati agere rectè noluerunt, iuste
cæcati adhuc faciunt vnde amplius puniri merean-
tur. Hæc, & alia multa in hanc sententiam Grego-
rius; in quam etiam conspirat Chrysostomus, in hunc
modum scribens: Cum dicitur homo tradi deside-
riis suis, ex ipsâ propagine fit reus: quia desertus à Deo
cedit cupiditatibus, atque consentit, vincitur, capi-
tur, trahitur, possidetur. A quo enim quis devictus
est, huic & seruus addictus est,] & fit ei peccatum
consequens præcedentis pœna peccati. An non est
peccatum, & pœna peccati, vbi legitur: Dominus
enim immisit eis spiritum erroris, vt faciant quæ non
conueniunt, sicut seducitur ebrius: An non est pec-
catum, & pœna peccati, vbi Deo dicit Propheta:
Quid errare fecisti nos de via tua, obdurasti corda
nostra, vt non timeamus te?] An non est pec-
catum, & pœna peccati, vbi dicitur Deo: Ecce tu ir-
atus es, & peccauimus, propterea errauimus, & facti
sumus sicut immundi omnes?] An non est pec-
catum, & pœna peccati, vbi legitur de gentibus, quas
debellauit Iesus Naue: Quia per Dominum factum
est confirmari cor eorum, vt obuiam irent ad bellum
Israel vt exterminarentur? An non est peccatum, &
pœna peccati quod non audiuit Roboam rex ple-
bem bene monentem? Quia sicut scriptura loquitur,
erat conuersio à Domino, vt statueret verbum
suum, quod ei loquutus est in manu Prophetæ. Et
multa alia commemorare possumus, in quibus liqui-
dè apparet, occulto Dei iudicio fieri, peruersitate
cordis, vt non audiant, quod verum dicitur, & inde
peccetur, & sit ipsum peccatum præcedentis etiam
pœna peccati. Hæc Chrysostomus.] Sicut ergo so-
let pater familias furem iam sua diligentia non po-
tentem fugere, nec domo exire, pro libito, sinere, vt
plura furetur, & in sinu ac in sacco recondat, quò
comprehensum seuerius puniat, & euidentius de
furo conuincat: ita Dominus sinit peccatorem, qui
haud dubiè suam iustitiam non fugiet, vt magis ac
magis peccet, & flagitia flagitiis accumulât, quo tan-
dem malis bene oneratum, immanis supplicii bene
oneret, & pro iniquitatis mensura, cruciatu & pœ-
nas infligat.

Hanc peccandi consuetudinem, quæ pœna est
acerbissima, qua infelix peccator propter priora deli-
cta (Deo ita permitte) in alia peccata raptatur,
mox alia pœna subsequitur, nempe cordis durties,
& insensibilitas, nec ista mala sentiens, nec æterna,
quæ impios non respicientes manent, pertimescens.
Cadunt igitur ex iteratione peccati in cor durum, de
quo scriptum est: Cor durum malè habebit in no-
uissimo.] Cadunt in cor lapideum, quod Dominus
ablaturus est, & cor carneum daturus, vt peccator
possit ab æterna damnatione liberari. Nam auferam
cor lapideum de carne vestra, ait, & dabo vobis cor
carneum.] Cadunt in cor saxeam, quod non reci-
pit semen verbi Dei, sed natum aruit, quia durum
cor non habebat humorem. Qui autem vult intel-
ligere quod sit cor durum, auget Bernardum ita scri-
bentem: Ipsum est, quod nec compunctione scin-
ditur, nec pietate molliuit, nec mouetur precibus,
minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad be-
neficia est, ad consilia infidum, ad iudicia seuum, in-
uerecundum ad turpia, impaudum ad pericula, in-

A humanum ad humana, temerarium ad diuina: præce-
ratorum obliuiscens, præsentium negligens, futura
non providens. Ipsum est, cui præteritorum præter
solas iniurias nihil omnino non præterit, præsentium
nihil non petit, futurorum nulla, nisi forte ad vici-
scendum, prospectio seu præparatio est. Et vt in bre-
ui cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est,
quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.]
Duri cordis typus fuit Pharaon, de quo legimus: In-
duratum est cor Pharaonis, & non audiuit eos, scilicet
Moysen, & Aaron, sicut præceperat Dominus.]
O quantos nunchaber mundus Pharaones, id est,
peccatores obduratos, qui nec vocibus prædicato-
rum obtemperant, nec exemplis iustorum acquie-
scunt, nec decem Ægypti plagis percussi molliuntur.
Ad emendationem illorum Dominus aquam flumi-
nis vertit in sanguinem, cum transitoria, in quibus
delectabantur, rædium illis generant, & concupitam
voluptatem negant. Ranas mittit, cum aduersus eos,
obtretractores, & peccata ipsorum propalantes ex-
suscitat: Ciniphes producit, cum malæ conscientie
moribus impetit: Muscis inquietat, cum immoder-
atis desideriis tradit: Pecora occidit, cum bona
temporalia tollit. Insuper vlcibus & vesicis re-
plet, cum ægritudinibus grauat: Fulguribus, toni-
truis, & grandine terret, cum immodicis timoribus
cædit: Locustis persequitur, cum instabiles in nulla
re consistere sinit: Tenebris obuoluit, cum insipien-
tia & stultitia permittendo circumdat: Et tandem
primogenita interficit, cum amicos, & filios, & pi-
gnus charissimæ vxoris occidit. Et tamen illi obdu-
rati, & saxi insensibiles effecti, nec emendantur,
nec corriguntur, nec causam tantorum malorum,
scilicet peccata, dimittunt.

Post has pœnas, quæ ad istam vitam pertinent,
peccatores, nisi respiciant, æternis pœnis puniuntur,
quarum acerbiter & æternitatem, quia nos elin-
gues fumus, ipsi Angeli Apostata, & animæ reprobo-
rum edicant. Aut si ipsi nolunt suas pœnas aperire,
nec sua mala nunciare, vt nos vel malis, quæ impiis
parata sunt, erudiamur, saltem ea sacra Scriptura pro-
clamet. Ibi est terra tenebrosa, & aperta mortis ca-
ligine. Ibi umbra mortis, & nullus ordo, sed sem-
piternus horror inhabitat.] Ibi fletus, & stridor den-
tium.] Ibi vermis non moritur, & ignis non extin-
guitur.] Ibi pars illorum in stagno ardenti igni, &
sulphure, quod est mors secunda.] Ibi mittentur in
ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis
eius.] Ibi cruciabantur die ac nocte in sæcula sæcu-
lorum.] Pœnæ illæ non solum intolerabiles, sed &
homini in hac vita incomprehensibiles sunt. Illarum
vna dicitur pœna sensus, qua miseri damnati, om-
niū sensuum & virium suarum cruciatum persentient.
Visus, facies horribiles, corpora deformia, fu-
mum, & ignem, & nebulam aspiciet. Auditus, cla-
mores, gemitus, suspiria, & blasphemias in Deum, ac
contumelias in ipsum audientem illatas, audiet. Ol-
factus, fœtorem sulphuris & omnium rerum teterri-
marum hauriet. Gustus, fel, & absinthium, & om-
nia amara gustabit. Tactus, ictibus, vulneribus, pla-
gis, dilacerationibus, fracturis ossium, præcipitationi-
bus punietur, & flammis inextinguibilibus ignis ar-
debit. Sensus interni, phantasmatibus horribilibus
deludentur. Appetitus, rabie & absentia omnium
desiderabilium cruciabantur. Memoriam, impor-
tuna bonorum amissionum, & malorum præsentium
recordatio, vincam tenebit. Intellectum, cæcitas, &
obscuritas imago mortis, operiet. Voluntatem, ob-
stinatio, dolor, ac odium illigabit. Membra à cupi-
tis motibus impediuntur, & in æterno carcere, in ob-

Exodi. 7.
num. 13.

Iob. 10. n.
21. 22.

Matth. 8.
n. 12.

Marc. 9.
n. 43.

Apoc. 21.
n. 8.

Matth. 25.
n. 41.

Apoc. 20.
n. 10.

Chrysost.
hom. de
Adm. &
Hæc. est
Iob. Gen.
10. 1.
2. Petr. 2.
n. 19.
Rom. 2.

Isai. 63.
n. 17.

Isai. 64.
n. 3. & 6.

Iosue. 20.

3. Reg. 12.
n. 15.

Ecclesi. 3.
n. 27.

Ezechiel.
36. n. 26.

Bern. 1.
de consi-
derat.

feris ergaltulis, & in lectulis ferreis & igneis cruci-
buntur. Altera dicitur pœna damni acerbior & ter-
ribilior, qua impij omni bono carebunt: nam sepa-
ratos & auulsos se videbunt à Deo, qui omne bonum
est. Non habebunt vitam, sed misere viuendo mo-
rientur, quia Deus, quem non habent, vita est: nec
salutem, quia Deus, quem non possident, salus est:
nec honorem, quia Deus à quo elongantur, honor
est: nec diuitias, quia Deus, quo carent, thesaurus est:
nec voluptatem, quia Deus, cui nuncium remis-
erunt, purissima delectatio est. Procul à beata para-
disi patria exulati, vt ait Bernardus, cruciabantur in
gehenna perpetua, nunquam lucem visuri, nunquam
refrigerium adepturi, sed per millia millium anno-
rum in inferno cruciandi, nec inde vnquam liberan-
di. Vbi nec qui torquet aliquando fatigatur, nec
qui torquetur, aliquando moritur. Sic enim ignis
ibi consumit, vt semper reseruet: sic tormenta agun-
tur, vt semper renouentur.] Istæ pœnæ miseros pec-
catores post hanc vitam expectant, vt sicut iusti in
hac vita luce bonæ conscientiæ, & spe futurorum
bonorum, & in futura inamissibili eorum possessione
consolantur; ita impij in hac vita tristi inquietudine,
& in futura æterna pœnarum multitudine crucientur.

Bern.

Psal. 24.
nu. 10.

D. Tho. 1.
p. 9. 21.
art. 4.

Psal. 57.
n. 11.

Lactant.
de diuin.
iustitiâ.
c. 19.

Sed cur Deus, qui misericors est, in miseros pecca-
tores tot pœnas & tormenta concessit? Certè quia
iustus est, nec iustitia eius misericordiam tollit, nec
misericordia eius iustitiam, & debitam vltionem ab
impijs auerit. In qua tamen vltione misericordia
non deficit. Si enim vniuersæ viæ Domini misericor-
dia, & veritas, hæc via, siue hoc opus Domini, quo im-
pios punit, & damnatos castigat, ita est opus iustitiæ,
vt in eo misericordia non deficiat. Puniuntur nam-
que peccatores citra condignū, vt Thomas ait, quia
tanta est maiestas, & dignitas Omnipotentis Dei,
vt iniuriæ in eum admittæ, nec tam atrocibus pœnis,
& in æternum duranti, sufficenter puniantur.
Non potest imbecillitas humanæ intelligentiæ mali-
tiam peccati comprehendere: quam si comprehen-
disset, pœnas multo maiores peccatoribus destinatas,
comparatione delictorum leuissimas ac minimas iu-
dicasset. Cùm diuinam pulchritudinem facie ad fa-
ciem viderit, tunc Dei misericordiam, & bonitatem
in remittendis ex parte, ac relaxandis damnatorum
pœnis, agnosceret. Tunc lætabitur iustus, cùm viderit
vindictam,] & vltionem esse minorem peccato cog-
nosceret, & omnem opinionem nimis seueritatis
perfectè deponens, [manus suas lauabit in sanguine
peccatoris.] Interim tamen dum ab hac regione ob-
scuritatis, atque mendacij, ad terram claritatis & ve-
ritatis venimus, quàm digni sint peccatores æternis
& intolerabilibus pœnis, possumus ex ratione læ-
tantij colligere: Is sic habet: Si seruorum nequissi-
mus habetur, qui dominum suum fuga deserit; si que
verberibus, & vinculis, & ergastulo, & cruce, & omni
malo dignissimus iudicatur; & si filius eodem modo
perditus atque impius existimatur, qui patrem suum
derelinquit, ne illi obsequatur, ob eamque causam
dignus putatur, qui sit ex hæres, & cuius nomen in
perpetuum de familia deleatur: quanto magis qui
Deum deserit, in quem duo vocabula domini & pa-
tris æquè veneranda conueniunt? Nam ille qui ser-
uum pretio comparat, quid in eum beneficij confert,
præterquam alimenta, quæ illi vtilitatis suæ gratia
subministrat? Et qui filium generat, non habet po-
testatem, vt concipiatur, vt nascatur vt uiuat. Vnde
apparet non esse illum patrem, sed tantummodo
generandi ministrum. Quibus ergo supplicijs di-
gnus est defertor eius, qui & dominus verus, & pater
est, nisi quæ Deus ipse constituit? Qui spiritibus in-

A iustis æternum parauit ignem, quod ipse per vates
suos impijs ac rebellibus comminatur.] His tu con-
sideratione adice, Deus quis, quantumque sit domi-
nus, & homo quàm vilis seruus; ille quàm benignus
pater, hic verò quàm ingratus & prodigus filius, qui
non semel sed millies eius bona dilapidat: expende
quoque qualis sit offensa in Dei maiestatem illata,
ob quam causam, & quàm sine fuce, ac sine excusa-
tionis colore patratæ, & videbis luce clarijs in im-
mensum omnem punitionem sibi irrogatâ superare.

In detestatione peccati mortalis incipiendum
esse à cognitione propriæ imbecillitatis,
vtmque à timore, & spe.

B

C A P. V.

I s, & alijs similibus (nam plurima alia
adduci possent) inuestiganda est ne-
quicia lethalis peccati, & inspicendum
quàm obscura & terra sit eius facies,
quàm interiora eius sunt plena dolo,
quales fructus procreet, & quantas strages calamita-
tesque progignat, & ex ista inquisitione sanè perutili,
via ad eius detestationem odiumque paratur. Nam
voluntas humana, quæ in bonum naturaliter tendit,
sicut auris in sonum, & oculus in colorem; sicut ea di-
ligit, quæ sibi offeruntur pulchritudine, honestate, &
vtilitate vestita; ita ea odio habet, quæ sibi fœditate,
turpitudine, & doloribus circumdata demonstran-
tur. Peccati autem detestatio in homine à cog-
nitione propriæ imbecillitatis incipiat necesse est, qua
scilicet mens in rectâ & certa fide fundata, cognos-
cat peccati deletionem, & impij iustificationem,
opus Dei esse, hominis conatum non excludentis,
immo deposcentis omnino, & ab illo atque eius gra-
tia initia totius huius operis dimanare. Iustificatio-
nem enim opus Dei esse vtriusque testamenti pagina
apertè proclamant, Dauid enim ait: Deus virtu-
tum conuerte nos,] quia nos animas nostras con-
uertere non valemus: [ostende faciem tuam,] ac be-
nignitatem tuam in nostram exiguitatem exerce, [&
salui erimus.] Et Ieremias: Conuerte me Domine,
& conuertar,] & à te hoc opus meæ liberationis in-
cipiat, [quia tu es Dominus Deus meus.] Et rursus:
Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur; inno-
ua dies nostros sicut à principio,] vt scilicet ad gra-
tiam perditam redeamus. Dominus ipse quoque per
Ioannem ait: Nemo potest venire ad me,] gressibus
nimirum animæ, ac mentis affectibus, [nisi pater, qui
misit me, sua gratia traxerit eum.] Paulus verò: Ipse
est qui operatur in nobis & velle, & perficere;] immo
& cogitare: neque enim ex nobis possumus prima ius-
titiæ semina, id est, bonam, de reitu ad domum pa-
ternam, cogitationem habere: quia non sumus [suf-
ficientes cogitare aliquid à nobis,] quasi ex pharetra
nostra illius bonæ cogitationis sagitta nascatur, [sed
sufficiencia nostra ex Deo est.] Et quidem non so-
lùm ita generaliter, sed etiam speciatim sacræ litteræ
Deo vniuersa opera iustificationis attribuunt: Vt
homo à peccato resurgat, necessaria est fides? Sed
[Patrem nemo nouit nisi Filius, & cui voluerit Filius
reuelare;] & diuina mysteria Pater reuelat paruulis,
& Petro Christi diuinitatem [non reuelauit caro, &
sanguis, sed Pater, qui in cœlis est.] Est necessarius
timor? Sed timorem meum, inquit, dabo in corde
eorum, vt non recedant à me.] Est necessaria spes?
Sed Deus vocatur à Paulo Deus spci, qui replet nos.

C

D

E

Psal. 99.
20.

Ierem. 31.
18.

Oratio
Ierem. 2.
21.

Ioan. 6.
44.
Philip. 2.
13.

2. Corin.
3. 5.

Matt. 11.
27.
ibi. n. 25.
Matt. 16.
nu. 17.
Ier. 32.
40.
Rom. 15.
13.

omni

omni gaudio, ut sciamus quoniam ipse est, qui hominum corda in spem erigit, & fiduciam veniæ impetrandæ promittit. Est necessarius dolor de peccato? Sed gentibus dedit Deus penitentiam ad vitam. Et [benignitas Dei ad penitentiam te adducit.] Et necessaria charitas? Sed [dilectio ex Deo est.] Et [diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.] Non ergo humana fragilitas rebellet adversus potentiam, & misericordiam Dei, sed ab eo accipiat suæ conversionis initium, ut omnis boni, ac præsertim tanti boni, Deum authorem esse cognoscat.

Sed quam ratione poterit homo sibi suam conversionem arrogare? Quis potens est insolubilibus vinculis peccatorum constrictum dissolvere, nisi ille qui soluit compeditos? Quis ab oculis animæ caliginem iniquitatis auertere, nisi ille qui illuminat cæcos? Quis membra confecta, & vires dilaceratas integras reddere, nisi ille, qui erigit elisos? Quis peccatores aquis impietatis immerfos educere, ut diligat eos, nisi ille qui diligit iustos? An potest agrotus, & omni medicamento carens, se ipsum sanare? Dæmonis catenis implicatum se ipsum expedire, cum impotens sit? Et mortuus, ac in sepulcro iacens, se ipsum suscitare? Profecto non tantum vitæ sanctitatis, & gloriæ merces donum Dei est, sed etiam prima conversio tanquam donum magnum, & initium aliorum animæ ab eius liberalitate & misericordia recipit. Nā triplex, ut Bernardus ait, nobis necessaria est benedictio; præueniens, adiuuans, & consummans. Prima, misericordix, secunda, gratiæ; tertia, gloriæ; præuenit misericordia conversionem; adiuuat gratia conuersationem; perficit gloria consummationem. Verum in his tribus non immerito dulcius sapit ea quæ non modò immeritos, sed & malè meritos præuenit, ut dū adhuc sumus filij iræ, & operamur opera mortis, ipse cogitet super nos cogitationes pacis, & ne petentibus quidem, immo & impetentibus, non inuocantibus, sed prouocantibus, non interpellantibus sed repellentibus, spiritum bonum, spiritum vitæ, adoptionis spiritum largiatur. Quid illi animæ dulcius, cui misericordia tanta non sapit? Hæc quidem miseratio Dei est, & miseratio dulcis, quæ peccatorem à felle amaritudinis & iniquitatis abducit, in gratiæ suauitatem admittit. Ipse iustitiæ ciuitatem ædificat, ipse extructam sua protectione custodit, ipse viam ad quærendam istam ciuitatem, & ad oprandam eius extructionem, ostendit. Sapienter namque Ambrosius ait: illum Psalmi versum: Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam, ad hominis iustificationem applicans: Audeo etiam ego dicere, quòd homo viam non possit adoriri, nisi Dominum habeat præuiatorem. Vnde scriptum est: Post Dominum tuum ambulabis: Et, A Domino dirigitur via viri. Denique ille perfectior, qui intelligeret se sine Deo ambulare non posse. Id omnino intelligat homo, & se potentem ad peccatum, impotentem verò sine Deo authore iustitiæ ad iustitiam agnoscat. Homines enim post lapsum Adæ, infirma ac imbecilla potentia potentes sunt ut delinquant, ut cadant, ut se in barathrum inferni præcipitent: de quibus dicit Isaias: Væ, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem: at infirmi omnino sunt sine Deo, ut à fouca impietatis resurgant. Quod & sanctus David confitetur, dicens: Deus meus, misericordia eius præueniet me. Et Augustinus: Hæc est humanæ voluntatis natura, ut ad malum quidem eius prior sit, ad bonum verò eius prior sit voluntas Creatoris eius, siue ut eam faceret, quæ nul-

A la erat, siue ut reficeret, quæ lapsa perierat.

Non tamen iustificatio hominis ita est opus Dei, ut nostrum laborem, & cooperationem excludat, immo illam omnino gratiam sequentem, & ei cooperantem efflagitat. Ut enim Hieronymus ait: Vult Deus saluari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propria voluntate saluatur (liberi enim arbitrij sumus) vult nos bonum velle, ut cum voluerimus, velit in nobis & ipse suum complere desiderium. Id quidem sonant sacrarum litterarum verba, quæ à nobis conuersionem, & reditum ad Dominum exigunt. Qualia sunt illa Ezechielis: Conuertimini, & agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris. Et illa Isaiæ: Conuertimini, sicut in profundum recesseratis. Atque illa Domini Saluatoris: Penitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum. Id etiam indicat nomen inditum Domino, quo eum adiutorem nostrum vocamus, & in adiutorium nostrum interpellamus. Domine, inquit David, adiutor meus, & redemptor meus. Et, Adiutor meus, ne derelinquas me, neque despicias me. Et iterum: Exurge Domine, adiuua nos, & redime nos propter nomen tuum. Istud, inquam, adiutoris nomen satis nostram cooperationem insinuat. Quoniam, ut Augustinus ait: Neque adiuuari potest, nisi qui aliquid sponte conatur: quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum natura voluntatem, rationemque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis. Ac tandem si nos non cooperatemur actioni miserentis Dei, nequaquam digni laude ac remuneratione censemur, quia nemo, nisi de eo, quod ipse sponte agit, & bene agit, iure laudatur.

Ex hac autem Catholica veritate duo scitu valde necessaria nobis colligenda sunt. Alterum est, peccatorem debere magno seruiore ad Deum recurrere, eumque precibus & gemitibus exorare, ut ipsum iacentem in cæno peccati erigat, ad se trahat, actibus supernaturalibus moueat, & à vinculis iniquitatis per gratiam gratum facientem expediat. Ab eo enim donum petendum est, in cuius potestate positum est illud donare; iustificationis autem beneficium Deo misericorditer donante, conceditur, vnde æquum est ut ab ipso postuletur. Dicat ergo peccator ad Dominum, quanto potuerit cordis affectu, illa verba Davidis: In te Domine speraui, non confundar in æternum: in iustitia tua libera me. Inclina ad me aurem tuam, accelera, ut eruas me. Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, ut saluum me facias. Aut alia similia verba, non tam ore, quàm corde & affectu, pronuntiet, quibus petat à peccato liberari: certò sciens, quia Dominus est, [qui tollit peccata mundi.] Ipse est, qui tollit carenas peccatorum, utique à manu, ab oculo, à collo, ut inquit Bernardus, demum etiam à carne ipsa, cui peccatum altius infixum est. Tollit peccatum è manibus, commissa peccata delens: tollit ab oculo, purgans cordis intentionem: tollit à collo, violentam remouens dominationem; sicut scriptum est: Sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Tollit denique à carne, quia ipse facit, ut non regnet peccatum in nostro mortali corpore. Si ipse tollit peccata, & sua potentia iniquitates dissipat, orandus certè est, ut quod in aliis peccatoribus fecit, in nobis quoque perficiat. Alterum est, ut peccator hanc orationem fundens, diuinam gratiam nulli deficientem sequatur, eique se diligentem comitem præbeat, & actibus ad conuersionem suam necessariis sedulo præstandis insistat. Et sicut Iudas Machabæus primò cum suis clamauit in cælum, ut Dominus eorum miseretur,

E

Hieron. in epi. lo. larn ad Tim. c. i.

Ezech. 18. n. 30. Isa. 31. n. 6. Matth. 3. n. 2.

Psal. 18. 15. Psal. 26. n. 9. Psal. 43. n. 26. August. 2. de pecc. meritis, c. p. remiss. c. 5.

Psal. 30. n. 1. 2. 3.

Ioan. 1. n. 29. Bern. ser. 6. de Ad. mensu.

Isa. 9. n. 4.

1. Machab. 4. n. 10.

Act. 17. n. 18. Rom. 2. n. 4. 1. Ioan. 4. n. 7. Rom. 5. n. 5.

Psal. 145. 8.

Bern. ser. 39.

Psal. 126. n. 1.

Amb. de. in Luc. 11. n. 10. Prou. 20. n. 24.

Isa. 5. n. 22.

Psal. 38. 11. Aug. lib. 2. contra duas epi. Pelag. 9.

& statim cum hostibus Israelis animosè pugnauit, & fauente Deo illos eiecit: ita homo prius clamet ad Dominum, aduersus peccata, eius gratiam & auxilium expostens, & statim timore & spe, detestatione & amore, confessione & satisfactione debita, fuga occasione, & dignis actibus penitentiae aduersus peccata pugnet, & sine dubio victor exiit.

De Timore. §. I.

Quod ergo saluari vult, & à peccato liberari, à casto timore Domini bellum istud incipiat. Nam timor efficacissimè facit peccata deserere, & ea, quae delectabant, abicere. Quod sanctus Iob aperte fatebitur, dicens: Semper quasi tumentes fluctus super me timui Dominum, & pòdus eius ferre nò potui. Ac si diceret, hic timor, & pavor Dei fecit me ab amore illicito fugere, & ab iniuria puillorum temperare. Fluctus enim cum tumentes desuper imminant, inquit Gregorius, cumque eam, quam deseruit, mortem minantur, nulla tunc nauigantibus cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducit, ea ipsa quoque ex naui proiciunt, pro quibus longa nauigia susceperunt, cunctae res in despectum mentis veniunt, amore viuendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deum metuit, qui dum veram vitam desiderat, omnia despicit, quae hic possidens portat. Cum autem timor Dei duplex à patribus distingatur, alter seruilis, alter filialis, & quilibet eorum in duos alios diuidatur: nam est seruilis timor, qui timet propter poenam incursum, & seruilis timor, qui timet propter gloriam amissam: & est filialis timor, qui metuit propter culpam patratam, non sine respectu ad poenam, qui dicitur initialis, & alius, qui tantum metuit propter offensam, & culpam in Deum summum bonum admissam: peccator in his timoribus ordinatè se exerceat, & ex primo per media ad postremum ac perfectum perueniat. Timeat itaque Deum principio propter incomparabilem poenam, qua peccando se dignum, & debitorem fecit. Haec enim poena signata est à Domino per debitum decem millium talentorum, quam nisi ipse dominus benignè condonet, seruus pauper & humilis non potest exolucere. Hunc autem timorem ista breuiter suscitabant: Primò consideret homo sceleratam peccati, & eius malitiam, quam supra descripsimus. Secundo, poenas maximas in sacris Scripturis contentas, quibus Dominus in peccatores, vt in Angelos apostatas, & in primos parentes, & in plurimos alios animaduertit. Tertiò, calamitates, quas in regna, & in ciuitates, vt in illas Sodomorum, causa peccatorum immisit. Quarto, mortis certitudinem, & acerbitatè. Quintò, diuini iudicij rigorem, & rectitudinem. Sextò, inferni, & poenarum eius aternitatem. Septimò, Christi patientis & morientis angores. Nam si in viridi ligno talia facta sunt, in arido quid fieri? Octauò, infinitatem diuinæ iustitiae, cui absonum esset, tantæ maiestatis offensam, & tantam offensam inultam & impunitam relinquere. De isto primo timore haec verba notanda sunt apud Basilium: Si quando te senseris ad aliquod ceteriac proflire peccatum, mihi ad mentem renoca formidabile illud, nec vlli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem praesidet iudex in alto & sublimi throno: astatib portò creatura omnis praetrepida, & contremiscens, ad illius gloriosum & illustrem aduentum, & singuli quique listentur, de his examinandi, quae quisque gessit in viuis. Deinde, eos qui multa peccata in vita admiserunt, horrendi quidem ac tristes circumstantur angeli, ignem paratum contuentes, ignem expirantes, propter propositi

Iob 31. n. 23.

Greg 21. Mor. 6. 17.

Matth. 18. n. 24.

Luc. 23. n. 31.

Basil. in reg. Crebro. ad in. terrag. 209.

A amarulentiam, vultum praferentem morti similem, pro merore atque hominum odio. Subinde conspiciunt barathrum in immum patens, tenebras impermeabiles quidem illas, ignem obscurum, causticas vires habentem, luce destitutum. Inde vermium innumerabilem genus venenosum, ac carniuorum, elicans semper, nec tamen se exsatiens, intolerabiles dolores moribus infligens. Postremò omnium durissimam poenam, probrum illud, & verecundiam sempiternam. His omnibus excitatur timor seruilis, quorum consideratione curet homo affectum mouere, & voluntatem suam claus metus, & horrois tantorum malorum, affigere.

Deinde timeat peccator propter inestimabilia dona gratiae, & gloriae, quae Deum offendens abiecit. Sicut enim ille homo, qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho, non tantum vulneratus est à latronibus, & plagis repletus, sed etiam spoliatus bonis suis; ita peccator miserum peccatorem non solum vulnerauit, verum & ab eo quoque omnia bona, excepta fide & spe, supernaturalia diripuit. Excitet itaque se ipsum peccator ad concipiendum timorem, considerans suis iniquitatibus quam preciosam gratiae donum, quantas virtutes, quantos labores, & merita perdidit, & quomodo Dei visionem ac aeternam fruitionem, animae & corporis gloriam, coelestem habitationem, & sanctorum, ac Angelorum dulcissimum consortium amisit. Timeatque eum, qui, nisi respiscat, & à peccato discedat, potest in perpetuum, seruam sibi rebellem omnibus his bonis priuare, & pauperem ac miserum derelinquere. Istum timorem secundum ex praedicta causa conceptum breuiter exposuit Bernardus, dicens: Primus timor est, ne cruciemur in gehenna. Secundus, ne exclusi à visione Dei priuemur tam inestimabili gloria. Et Cassianus de sublimiori timore loquens, eius etiam mentionem fecit, dicens: Quisquis in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, necesse est vt ad illum sublimiorem timorem gradu excellentiore conscendat, quem non poenarum terror, non cupido praemiorum, sed amoris generat magnitudo. Hic timor licet seruilis sit, & à primo nullo modo natura distinctus, tamen aliquo gradu est illo priori superior, quia iam non vt mancipium videtur flagella spectare, sed vt mercenarius nouit mercedis & praemij amissionem timere.

C Timeat postea peccator altiori modo timore initiali, non tantum propter poenam incursum, & gloriam amissam, sed etiam propter offensam, & culpam, quam in Deum suum conditorem admisit. Ad hunc verò timorem non solum praedictis excitatoriis, sed iis quoque, quae statim subiiciemus, se ipsum excitet. Hoc enim habet hic initialis timor, vt Thomas ait, quod simul poenam, & culpam metuit, & propter vtrunque à peccato recedit. Quo timore pulsatus videtur ille prodigus filius cum in domum patris redire decreuit. Quanti, inquit, mercenarij in domo patris mei abundant panibus; ecce bona, quae amittit; [ego autem hic fame pere] ecce mala, quae incurrit; [surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccauit in caelum, & coram te;] ecce respectam culpam, qua discedendo à domo paterna suum genitorem offendit. De illoque videtur loquutus Bernardus, dum ita ait: Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem Dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait Dauid Propheta in Psalmo: Initium sapientiae timor Domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare Deum, quem antè timebat. Istum

D Timeat postea peccator altiori modo timore initiali, non tantum propter poenam incursum, & gloriam amissam, sed etiam propter offensam, & culpam, quam in Deum suum conditorem admisit. Ad hunc verò timorem non solum praedictis excitatoriis, sed iis quoque, quae statim subiiciemus, se ipsum excitet. Hoc enim habet hic initialis timor, vt Thomas ait, quod simul poenam, & culpam metuit, & propter vtrunque à peccato recedit. Quo timore pulsatus videtur ille prodigus filius cum in domum patris redire decreuit. Quanti, inquit, mercenarij in domo patris mei abundant panibus; ecce bona, quae amittit; [ego autem hic fame pere] ecce mala, quae incurrit; [surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccauit in caelum, & coram te;] ecce respectam culpam, qua discedendo à domo paterna suum genitorem offendit. De illoque videtur loquutus Bernardus, dum ita ait: Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem Dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait Dauid Propheta in Psalmo: Initium sapientiae timor Domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare Deum, quem antè timebat. Istum

E Pater peccauit in caelum, & coram te;] ecce respectam culpam, qua discedendo à domo paterna suum genitorem offendit. De illoque videtur loquutus Bernardus, dum ita ait: Huic seruili timori succedit tertius timor, videlicet initialis, quando homo incipit facere bonum propter dilectionem Dei, quod antea faciebat propter timorem inferni. De hoc initiali timore ait Dauid Propheta in Psalmo: Initium sapientiae timor Domini. Initialis timor est, quando homo incipit amare Deum, quem antè timebat. Istum

Luc. 10. n. 30.

Bern. ser. 2. Dominice 1. post Octauam Epiphaniae. Cass. coll. 11. c. 13.

22. q. 19. art. 2.

Luc. 15. 17. 18. 19.

Bern. ser. 4. ad fororè.

Psal. 110. n. 10.

etiam

In 1. in li
quo rida.
Trac. de
Timore.
c. 5.

Thom. 1.
ar. 2.

etiam timorem breuissimè & apertissimè descripsit
Laurentius Iustinianus, dicens: Timor initialis est,
quo timet quis Dei offensam, & pœnam. Unde quasi
habet duos oculos, vnum ad pœnam, & alterum ad
Dei offensam: & hic est prædictis principalior.] Hic
timor non quidem feruor, nec mercenariorum
sed filiorum est, vt Thomas ait, sed filiorum incipientium
est, & imperfectum, quos paternus amor à
culpa non auocat, nisi timor aliquis intercedat.

Denique enitatur peccator timere Deum timore
perfectissimo, scilicet timore filiali, quem tamen
non nisi post adeptam charitatem consequetur. Sed
hoc loco eius mentionem facimus, ne iterum ad ti-
moris species redeamus. Est autem timor filialis, quo
quis à peccato discedit, non propter pœnam simul &
culpam, quam, vt pessimam, apprehendit, sed propter
Dei reuerentiam, & bonitatem, cui vult per omnia
placere, & ne deficiat à possessione veri boni, & de-
core virtutis. Hunc excitabit homo, si consideret ma-
litiã peccati per se ipsam odibilem, & detestabilem,
pulchritudinem virtutis per se ipsam amabilem, boni-
tatem Dei, ac eius infinitas perfectiones, propter
quas est omni obedientia & obsequio dignissimus,
& immensa beneficia in hominem collata, & innume-
ra dona, quibus quotidie præuenit nos. Hic est
Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæ-
culi,] quem perfecta charitas foras non eicit, sed vt
inseparabilem effectum, ac charissimum filium, promouet,
nutrit, atque consummat. Ad eum incitantur
sancti etiam, atque perfecti, nam, Time Deum
omnes sancti eius, quoniam nihil deest timen-
tibus eum.] Et quidem beatus Dorotheus proposito
timore seruu, quem ipse iagogicum, siue intro-
ductorium vocat, istum filialem timorem hac ora-
tione describit: Alter Deo in cunctis pareat ex amore
& beneuolentia in Deum, & in ipsum bonum atque
virtutem, vt scilicet hoc medio Deo placeat, & gra-
tus sit. Nouit hic profectò quid bonum, quid vir-
tus sit. Nouit quid sit cum Deo esse. Hic perfectam
& veram, de qua loquitur Apostolus, habet charita-
tem, & ipsa charitas eum in perfectum timorem ad-
ducit. Timet enim hic diuinam voluntatem, & ob-
seruat, non metu plagarum, non verberum, sed de-
gustans iam quàm dulce sit cum Deo esse, timetque
ne ea priuetur dulcedine, neve excidat.] Enitendum
est igitur, quasi per gradus ad hunc sanctum & cas-
tum timorem ascendere, ita scilicet, vt iam peccata
non metu pœnæ, non vitæ æternæ desiderio, sed vir-
tutis concupiscentia, & Dei amore timeamus, non
quia pœna timenda non sit, & gloria desideranda,
sed quia esto quòd hæc non essent (quod tamen est
impossibile) adhuc peccatum fugeremus, vt Domi-
no, quem patrem agnoscimus, placeamus. Hic in-
quam timor querendus est, quoniam non tantum
consensum in malum tollit, sed & sensum atq; pau-
latim sensum ipsum mali diminuet, & nos in maxi-
ma tranquillitate constituet.

De spe. §. 2.

Timor iste postremus sanctus & castus secum af-
fert alacrem & salubrem spem. Quid enim non
speret à patre filius? Quid non confidat in illo, erga
quem homo affectum amoris induit, & cuius vel mi-
nimam displicentiam exhorret? At dum aliquis ser-
uili timore pulsatur, debet se ad spem veniæ conse-
quendæ diligenter excitare, ne malis suis absorptus
& pressus, vitio desperationis obrinatur. Cogitet igitur
magna esse sua peccata, sed Dei misericordiam
esse maiorem, & ita maiorem, vt vniuersa peccata
hominum diuinæ misericordiæ cõparata, instar pun-

Acti, aut momenti statera videantur. Cogitet, Deum
magnis peccatoribus pepercisse, nulliq; quantumuis
abominabili veniam perenti indulgentiam & mise-
ricordiam denegasse. Cogitet maximè ad Dei glo-
riam pertinere, quam ipse (vt decet) in omnibus suis
operibus promouere curat, si peccatoribus parcat, si
miserorum misereatur, si confitentibus delicta sua,
ea benignè remittat. Cogitet, misericordiam esse
opus proprium Dei, quam effundit super omnia ope-
ra sua, ipsumq; semper occasiones miserendi captare,
& iram ac indignationem quasi inuitum, & iustitiæ
necessitate compulsum, in impœnites excercere.
Cogitet peccatorum remissionem fructum esse Pas-
sionis Christi, quam Pater æternus non esse fructu
vacuam, sed omnibus se disponentibus, & gratiæ
cooperantibus proficuum, valde cupit. Cogitet, Do-
minum nolle mortem peccatoris, Sed vt conuertatur,
& viuat,] Velle autem vt omnes salui fiant, & ad
veritatis cognitionem adueniant.] Cogitet tandem
præceptum Ecclesiastici esse, vt timori spem in diui-
nam miserationem adiungat. Qui timeris Dominum,
ait, sperate in illum, & in oblectationem veniet vo-
bis misericordia.] ad desiderium scilicet vestrum, &
ad mensuram postulationis vestræ misericordiæ con-
sequemini, si cum vero timore Domini, firmam in il-
lum spem, ac inuiolabilem habeatis. His cogitatio-
nibus roboratus peccator spem assequendæ indul-
gentiæ concipiat. Dicatque sibi ipse, vt amplius
saluberrimum istum affectum accendat, verba illa
planè aurea Hugonis Victorini: Vbi portio mea re-
gnat, regnare me credo: vbi sanguis meus domina-
tur, dominari me confido: vbi caro mea glorificatur,
gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim,
de hac tamen communionem gratiæ non diffido: & si
peccata me prohibent, substantia me requirit: & si
delicta propria me excludunt, naturæ communiõ
non repellit. Non enim tam immitis est Dominus,
vt non diligat carnem suam, membra sua, & visce-
ra sua.] Vtinam dormire sciat inter medios cleros,
& inter fortes timoris casti, & spei firmæ requiescere,
vt ex his tanquam ex munitissimis arcibus, ad quas as-
siduè recurrit, ad querenda efficacia remedia (quæ
nunc subiciemus) suorum peccatorum procedat. Ni-
ger enim & fœdus coruus in candidam ac pulchram
columbam conuertetur, cuius pennæ, id est, affectus,
argento puritatis candescant, & extrema, id est, opera
charitatis, auro resplendescant.

Bominum nolle mortem peccatoris, Sed vt conuertatur,
& viuat,] Velle autem vt omnes salui fiant, & ad
veritatis cognitionem adueniant.] Cogitet tandem
præceptum Ecclesiastici esse, vt timori spem in diui-
nam miserationem adiungat. Qui timeris Dominum,
ait, sperate in illum, & in oblectationem veniet vo-
bis misericordia.] ad desiderium scilicet vestrum, &
ad mensuram postulationis vestræ misericordiæ con-
sequemini, si cum vero timore Domini, firmam in il-
lum spem, ac inuiolabilem habeatis. His cogitatio-
nibus roboratus peccator spem assequendæ indul-
gentiæ concipiat. Dicatque sibi ipse, vt amplius
saluberrimum istum affectum accendat, verba illa
planè aurea Hugonis Victorini: Vbi portio mea re-
gnat, regnare me credo: vbi sanguis meus domina-
tur, dominari me confido: vbi caro mea glorificatur,
gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim,
de hac tamen communionem gratiæ non diffido: & si
peccata me prohibent, substantia me requirit: & si
delicta propria me excludunt, naturæ communiõ
non repellit. Non enim tam immitis est Dominus,
vt non diligat carnem suam, membra sua, & visce-
ra sua.] Vtinam dormire sciat inter medios cleros,
& inter fortes timoris casti, & spei firmæ requiescere,
vt ex his tanquam ex munitissimis arcibus, ad quas as-
siduè recurrit, ad querenda efficacia remedia (quæ
nunc subiciemus) suorum peccatorum procedat. Ni-
ger enim & fœdus coruus in candidam ac pulchram
columbam conuertetur, cuius pennæ, id est, affectus,
argento puritatis candescant, & extrema, id est, opera
charitatis, auro resplendescant.

Eszech.
33 nu. 11.
1. Timo-
rh. 2. n. 4.

Ecclef. 2.
9.

Hugo. lib.
3. de Ami-
ma. c. 7.

Psal. 67.
n. 14.

Psal. 67.
n. 14.

Cogitet tandem præceptum Ecclesiastici esse, vt timori spem in diui-
nam miserationem adiungat. Qui timeris Dominum,
ait, sperate in illum, & in oblectationem veniet vo-
bis misericordia.] ad desiderium scilicet vestrum, &
ad mensuram postulationis vestræ misericordiæ con-
sequemini, si cum vero timore Domini, firmam in il-
lum spem, ac inuiolabilem habeatis. His cogitatio-
nibus roboratus peccator spem assequendæ indul-
gentiæ concipiat. Dicatque sibi ipse, vt amplius
saluberrimum istum affectum accendat, verba illa
planè aurea Hugonis Victorini: Vbi portio mea re-
gnat, regnare me credo: vbi sanguis meus domina-
tur, dominari me confido: vbi caro mea glorificatur,
gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim,
de hac tamen communionem gratiæ non diffido: & si
peccata me prohibent, substantia me requirit: & si
delicta propria me excludunt, naturæ communiõ
non repellit. Non enim tam immitis est Dominus,
vt non diligat carnem suam, membra sua, & visce-
ra sua.] Vtinam dormire sciat inter medios cleros,
& inter fortes timoris casti, & spei firmæ requiescere,
vt ex his tanquam ex munitissimis arcibus, ad quas as-
siduè recurrit, ad querenda efficacia remedia (quæ
nunc subiciemus) suorum peccatorum procedat. Ni-
ger enim & fœdus coruus in candidam ac pulchram
columbam conuertetur, cuius pennæ, id est, affectus,
argento puritatis candescant, & extrema, id est, opera
charitatis, auro resplendescant.

Dicatur tandem præceptum Ecclesiastici esse, vt timori spem in diui-
nam miserationem adiungat. Qui timeris Dominum,
ait, sperate in illum, & in oblectationem veniet vo-
bis misericordia.] ad desiderium scilicet vestrum, &
ad mensuram postulationis vestræ misericordiæ con-
sequemini, si cum vero timore Domini, firmam in il-
lum spem, ac inuiolabilem habeatis. His cogitatio-
nibus roboratus peccator spem assequendæ indul-
gentiæ concipiat. Dicatque sibi ipse, vt amplius
saluberrimum istum affectum accendat, verba illa
planè aurea Hugonis Victorini: Vbi portio mea re-
gnat, regnare me credo: vbi sanguis meus domina-
tur, dominari me confido: vbi caro mea glorificatur,
gloriosum me esse cognosco. Quamuis peccator sim,
de hac tamen communionem gratiæ non diffido: & si
peccata me prohibent, substantia me requirit: & si
delicta propria me excludunt, naturæ communiõ
non repellit. Non enim tam immitis est Dominus,
vt non diligat carnem suam, membra sua, & visce-
ra sua.] Vtinam dormire sciat inter medios cleros,
& inter fortes timoris casti, & spei firmæ requiescere,
vt ex his tanquam ex munitissimis arcibus, ad quas as-
siduè recurrit, ad querenda efficacia remedia (quæ
nunc subiciemus) suorum peccatorum procedat. Ni-
ger enim & fœdus coruus in candidam ac pulchram
columbam conuertetur, cuius pennæ, id est, affectus,
argento puritatis candescant, & extrema, id est, opera
charitatis, auro resplendescant.

Peccatum mortale contritione delendum esse,
& de proposito emendationis.

CAPVT VI.

Qui grauissimo morbo laborare se sentit,
& iam mortem imminet, & celeri
cursu aduententem formidat, & ex alia
parte, nec de ratione euadendi, nec de
salute desperat, non sine magna sollicitudine omnem
mouet lapidem, omniãque sibi possibilia media ad-
hibet, vt se à morte propiciat, & ad incolumitatem
perditam redeat. Idem omnino faciat peccator, qui
& grauitatem peccatorum suorum, & mortem, ac
pœnas æternas velociter ad ipsum obruendum cur-
rentes aduertit, & per spem fide illuminatam ad ani-
mæ sanitatem, & ad diuinam gratiam se posse redire
cognouit. A conscientiæ igitur examinatione hoc
sue salutis opus ordiatur, vt super interfectos suos,
aut super se ipsum interfectum, & spiritaliter pecca-
tis occisum, luctum vnigeniti, & plantum amarum

Iere. 6. n.
26.

exsuscitet. Timore itaque cordis tactus intrinsecus A
 suam conscientiam examinet, species suorum pecca-
 torum, & circumstantias notabiliter aggrauantes dis-
 cutiat, numerum etiam eorum noverit, scandalum
 quoque proximorum aduertat, & si, quæ sibi præce-
 pta erant, omisit, inuestigare non omittat. Non pu-
 tamus esse nostri instituti longiorem rationem huius
 examinis faciendi præscribere, in quo multi dili-
 genter & vtiliter laborarunt. Solum dicimus ex præ-
 ceptis Decalogi, ex mandatis Ecclesiæ, & ex statutis
 status, aut muneris eius, qui se ipsum discutit cum
 mediocri diligentia, posse omnia necessaria subno-
 tari. In vno quoque verò examinationis articulo
 amator propriæ salutis aduertat, vt non tantum opus
 externum, sed & desiderium, & cogitationem ad
 consensum vsque protractam, & intentionem, quæ
 speciem peccati sepe mutare, aut aggrauare solet, non
 negligenter discutiat. Horum enim omnium Domi-
 nus est rationem petiturus, vt ait Iob: Posuisti in
 neruos pedes meos, & obseruasti omnes semitas
 meas, & vestigia pedum meorum considerasti: cuius
 iudicium præuenimus, si nos prius iudicemus.
 Quod & Paulus testatus est, dicens: Quod si nos
 metipsums iudicaremus, non vtiq; iudicemur. Vniuersa
 autem hæc ad iudicium Domini nemo est qui ignoret
 spectare, præsertim cum audiat spiritum dicentem
 per Sophoniã: Scrutabor Ierusalem in laceris, &
 visitabo super viros defixos in facibus suis, qui
 dicunt in cordibus suis: Non faciet bene Dominus,
 & non faciet malè. Ac Gregorius illam sancti Iob
 sententiam interpretans, in hunc modum exponit:
 In neruo Deus pedem hominis posuit, quia prauitatem
 illius forti distractionis suæ sententia ligauit.
 Cuius omnes semitas obseruat, quia subtiliter
 singula eius quæque diiudicat. Semita enim angustior
 solet esse, quam via. Quia autem vias, actiones,
 non immeritò semitas ipsas, actionum cogitationes
 accipimus. Deus itaque omnes semitas obseruat,
 quia in singulis quibusque nostris actionibus etiam
 cogitationes pensat. Et vestigia pedum considerat,
 quia intentiones nostrorum operum quam rectè po-
 nantur, examinat. Tandem in hoc peccatorum
 examine obligatio restituendi aut pecuniam, aut famam,
 aut aliquid aliud, quæ ex peccatis suboriri solet,
 prætermittenda non est, vt quisque qualitatem
 suorum delictorum diligenter expendens, impensius
 odio habeat, & suo tempore spiritali medico clari-
 us & abundantius aperiat.

De Contritione. §. I.

Peccatis ita discussis, & ad memoriã reuocatis, pec-
 cator attentè se ipsum aspiciat, & in quantam
 peccando calamitatem incidit, diligenter agnoscat,
 & ad eam suorum delictorum detestationem, quæ
 contritio sit, Deo ipsum præueniente, & iuuante,
 perueniat. Est namque duplex detestatio peccatorum,
 quarum altera, Attritio; altera, Contritio nominatur.
 Attritio, est odium vel detestatio peccati, aut ob
 scditatem, & malitiam ipsius, aut ob metum
 gehennæ. Quæ licet bona sit, & laudabilis, &
 ex diuina gratia suscepta, & simul cum penitentia
 sacramento ad iustificationem sufficiens, vt Tridentina
 synodus satis insinuat, tamen sola ad recuperandam
 iustitiam non sufficit. Contritio verò est detestatio
 peccati, vt est offensa Dei, & contra eius bonitatem,
 & vt ipsius amicitiam dissoluit. Quæ cum à
 Dei amore ac charitate procedat, aut saltem virtute
 charitatem includat, & actus sit perfectè peccato
 contrarius, quem gratia Dei voluntatem iuuante elici-
 mus, sola sine sacramento penitentia, licet non

sine ordine ad illud suo tempore suscipiendum, pec-
 catum delet, ac remittit. Quod Dominus promissit
 per Isaiam, dicens: Derelinquat impius viam suam,
 & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Do-
 minum, & miserebitur eius; & ad Deum nostrum,
 quoniam multus est ad ignoscendum. Ad hanc ergo
 peccati detestationem perfectissimam enitatur homo
 peruenire, quæ animam Deo perfectè submit-
 tit, dolore & pudore replet, & peccatorum sordes
 ac maculas diluit. Quod in Dauide, & in alijs pen-
 itentibus possumus facili negotio perspicere, sed
 præcipuè in impiissimo Manasse, qui sicut iniquitate
 pene omnes excelluit, ita in verbis ex corde pro-
 latis affectum compunctionis designantibus, & hos
 effectus contritionis præferentibus vniuersos super-
 ruit. Posuisti Domine, inquit, penitentiam propter
 me peccatorem: quoniam peccavi super numerum
 arenae maris. Vide insignem, sed in veritate
 fundatam humilitatem. [Multiplicatae sunt iniquitates
 meae; Domine, multiplicatae sunt iniquitates
 meae:] Attende dolorem. [Et non sum dignus in-
 tueri, & aspiciere altitudinem caeli præ multitudine
 iniquitatum mearum.] Respice pudorem. [Qui post-
 quam coangustatus est, ait Scriptura diuina, orauit
 Dominum Deum suum, & egit penitentiam valde
 coram Deo patrum suorum. Deprecatusque est eum,
 & obsecrauit intentè: & exaudiuit orationem eius,
 reduxitque eum Ierusalem in regnum suum.] Ecce
 veniam, ac peccati remissionem, quam contritio
 habita à pessimo rege ex Dei gratia, promeruit.

Contritio itaque animam Deo subiicit, vt, quæ
 peccato se in superbiam erexerat, & aduersus Deum
 rebellauerat, penitendo ad pristinam subiectionem
 redeat, & iniquam pacem cum diabolo composi-
 tam scindat. Peccatum quidem gratiam destruxerat,
 virtutes dissipauerat, animam interfecerat: contritio
 verò peccatum destruit, veterem hominem
 dissipat, & propriam voluntatem, vt in nobis viuat,
 & regnet Dei voluntas, occidit. Iam homo se ipsum
 respicit, omnium infimum proficitur, & dignissimi-
 mum esse æternæ morte cognoscit. Iam non tantum
 præterita mala auersatur, & luget, sed & de præsentibus
 bonis tanquam de imperfectissimis obsequiis
 erubescit, & ea illi Domino, quem grauitur offend-
 rat, delibare timet. Hunc esse veræ contritionis ef-
 fectum Ricardus Victorinus docet, dum eam lapidi
 abscisso sine manibus, & monstruosam statuam con-
 terenti, similem dicit. Quid, ait, est huiusmodi la-
 pidis percussio, nisi interna compunctio? Quid autem
 est percussio statuæ comminatio, nisi compunctio
 cordis contritio, & humiliatio? Sed scimus quia
 [cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet.]
 Melius itaque sanè conteri in hoc lapide, quam erectum
 stare, & superbum sapere. Percussit, inquit, statuam
 in pedibus eius ferreis, & in fustibus, & comminuit
 eos. In inferioribus, & deterioribus suis vtiq;
 que statuæ concutitur, quando mens elata, atq; per-
 uersa, per spiritum timoris Domini, ad iniquitatis &
 infirmitatis suæ considerationem reuerberatur. Sed
 postquam ferrum, & testa concutitur, etiam cætera
 conteruntur. Nam tunc conterrita sunt pariter fer-
 rum, testa, & æs, argentum & aurum. Vide quomo-
 do gradatim proficiat totius bonitatis fundamentum
 humilitas: prius erubescimus vera mala, postea ficta
 bona. Nouissimè etiam vera bona, cum sint imper-
 fecta, & inconsummata. O quantum contritio ani-
 mam deiciat, quantum humilitas, quæ iam & in malis,
 & in bonis se indignam veniam, & dignam poena
 reputat; in malis, quoniam diuinæ maiestati displic-
 euerunt, & in bonis, quoniam non pura, non perfe-

cta,

Iob. 13.
27.

1. Corin.
11. 31.

Sopho. 2.
12.

Greg. 11.
Mor. 5.
25.

Isa. 55. 7.

Oratio
Man.

2. Paralip.
lip. 33.
12. 13.

Dan. 2.
n. 34.
Ricard. li.
de eru-
dit. q. 27.
c. 27.

Psal. 50.
n. 19.
Dan. 2. n.
34.

Concil.
Trident.
sess. 13. c.

ta, vt hominem tantis flagitijs liberatum decebat, sed impura, & imperfecta ad Domini conspectum intrant. Dicitque illud Isaia: Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruatus vniuersa iustitia nostra. Homo sic contritus, & peccatorum suorum fetore & grauitate contritus, quidquid sibi aduersum accidit, patienter sustinet, quia pœnis æternis, quas commertus erat in infinitum, minus ac minus aduertit. Se ab hominibus despici, à minoribus rideri, ab æqualibus impeti, à prelati duriter tractari, gratum habet, quoniam hæc omnia risui dæmonum, & contemptui damnatorum, & verberibus ac pœnis inferni comparata, quasi nullius pœnæ, aut afflictionis, agnoscit. Ecce quomodo contritio animam in suo loco, id est, infra omnes creaturas, collocat, & peccatorum fœditate liberatam pulcherrima humilitate circundat.

De dolore peccatorum. §. 2.

Quantum verò contritio dolorem excitet, quis explicare sufficere, quæ ob singulos, ob gemitus, ob dolorem sibi cognatum dolor solet appellari, cum tamen contritio secundum essentiam suam non sit dolor, sed odium peccati, ex quo magnus dolor, ac tristitia, sicut effectus ex causa procedit? Quemadmodum enim, qui hostem habet infestissimum, quem ingenti odio prosequitur, miserabiliter dolet, & inconsolabiliter desit se videat ab illo victum, ipsique subiectum; ita anima odio habens peccatum, ex odio erga illud dolet, quia se peccato subiecit, & iniquitatis nexibus implicauit. Quam magnus autem esse soleat, & debeat iste dolor, ex contritione progrediens, Ioannes Climacus non obscure significat, dum illum dolori eorum, qui lugent defunctos, assimilat. Imitetur is, inquit, qui peccatorum suorum onus deponere festinat, eos, qui extra ciuitatem ante sepulchra sedent, nec desistat effundere feruidas & igneas lacrymarum guttas, cordisque tacitos mugitus, quod ipse quoque venientem videat Iesum, lapidemque nostræ cæcitatæ à corde remouentem, & Lazarum, animum scilicet, peccatorum vinculis liberantem, ministrisque Angelis iubentem. Ad eandem etiam doloris qualitatem Casarius Arelatenfis hortatur, dicens: Ad extremum non est impossibile, aut graue quod suggero, vel sic lugeamus extinctam animam nostram, quomodo alienam carnem mortuam plangimus. Si aut vxor, aut filius, aut maritus mortui fuerint, in terra se collidunt homines, capillos trahendo, & tundendo pectora in luctu, in abstinentia, in lacrymis, non paruo tempore perseuerant. Rogo vos, fratres, exhibeamus animæ, quod illi exhibent alienæ carni. Non exaggerant rem istam hi sancti patres; nam Ieremias maiorem adhuc dolorem pro peccato, quam pro quibuscumque defunctis, maiorem fletum exoptulat. Filia populi mei, ait, accingere cilicio, & conspergere cinere; luctum vnigeniti fac tibi, planctum amarum. Licet enim ad desendos omnes vita functos naturalis amor instimulet, amplius tamen, & miserabilius lugemus vnicum filium, in cuius locum nullus alius filius succedit, cuius personam nemo substituit. Sic prorsus dolor, & luctus peccati causa susceptus esse debet, siquidem animam interfecit nobis vnicam, cuius amissionem nequit alia supplere, de cuius morte non potest alia nos anima consolari. Nec dolorem istum, sicut dolorem de morte alicuius, spes lenit resurgendi, imo illum quasi gradibus infinitis adauget, quoniam illum peccando læsumus, illum dominum bonum, & misericordem offendimus, qui

A hanc spem nobis dedit, qui contritionem, & reliqua ad hanc resurrectionem animæ necessariam suo sanguine comparauit. Quis, quæso, ista animo expendens, non dolorem super dolorem, & fletum super fletum agglomeret, videns se, & propriam animam, & vnicam interemisse, & Christum occidisse, (quem non tam Iudæi, quam hominum peccata interemerunt) & ob eius bonitatem, quam læsit, tanta sanguinis profusione manifestatam in spem iterum viuendi respirasse? Talis itaque sit dolor animæ peccatricis, dolor magnus, dolor eximius, dolor, qui spiritalia viscera rumpat, & omnes vires eius occupet, atque possideat, sed dolor non desperatione prostratus, imo spe firmissima gratiæ, & resurrectionis erectus. Hoc enim ex conuersione Pauli, & aliorum peccatorum, quos Scriptura commemorat, debemus addiscere, vt bene notauit Bernardus, quod ita peccatum detestemur, ita illud gemitibus lacrymisque rigemus, vt tamen nullo modo fiduciam indulgentiæ deponamus.

De pudore ex peccatis concepto. §. 3.

EX isto dolore castus emanat pudor, quo anima suorum peccatorum fœditatem aduertens, non audeat oculos ad cælum leuare, sed in infimo loco iacens, & sub pedibus omnium se constituens, cum illo humili publicano pectus suam percutit, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Et sicut alicuius viri nobilis vxor, apud quam ipse maritus aut litterarum riuales reperit, aut postea maiora indicia fractæ fidelitatis inuenit, magno timore concutitur, & rubore perfunditur, ad eum, vt non audeat oculos ad virum at tollere, nec apud illum commorari: ita anima adhuc adulterij spiritualis præferens, vix audeat coram Domino stare, & præ timore, reuerentia, ac pudore, vel aliquid minimum postulare. Quo affectu Petrus fortassis tangebatur, cum Christi maiestatem & potentiam sentiens, cuius præsentia se cognoscebat indignum, ita clamabat: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine. Erubescere namque ab illo videri, cuius oculos purissimos interiora hominis cernere reputabat. Huiusmodi animam nec dum à peccatorum fœce mandatam Bernardus ad hunc castum pudorem in hunc modum inuitat. Non temere assurgat ad os serenissimi sponsi, sed ad pedes seuerissimi Domini mecum pauida iaceat, & cum publicano, terram tremens, non cælum, aspiat: ne confusa in luminaribus cæli, facies assueta tenebris, opprimatur à gloria, atque insolitis reuerberata splendoribus maiestatis, densioris rursus cæcitatæ caligine obuoluatur. Nec solum coram Domino, sed & coram angelis, & sanctis peccatrix anima pudore & rubore suffunditur. Nam & ille, qui in ciuitate sua magna ignominia est affectus, & vestibus designantibus infamiam, indutus, solet vultus concitium declinare, & coram illis erubescere, quid faciet anima, quæ peccati factum fordidum induit, & pretiosissimam gratiæ vestem amisit? Quid faciet ad nuptias inuitata, nuptiali veste carens, & se luctuosus vestibus amictam aspiciens?

E Anima igitur sic affecta peccatorum sordibus, aqua veræ contritionis abluitur. Compunctio enim ex amore concepta, lima est, quæ rubiginem iniquitatis abradit; gladiolus, qui licuram impietatis expungit; lixiuum, quod sordes delictorum abstergit. Compunctio emundauit Mariam, quæ pedes Domini lacrymis rigans, & contritionis affectu completens, peccata deposuit, induit sanctitatem. Denique audit: Remittuntur tibi peccata tua. Ibi Ethiopissa mundauit pellem suam, & pardalis varietates

Bern. ser. 3. de Petro. & Paulo.

Luc. 18. nu. 13.

Luc. 5. 8.

Bern. ser. 3. in Cæt. Luc. 18. nu. 13.

Matt. 22. nu. 11.

Luc. 7. m. 43.

suas,

Isaia. 64. 6.

Climac. in scala. grad. 1.

Ioan. 11. 39.

Casarius homil. 7.

Irem. 6. n. 26.

suas, & candorem gratiae, ac sponse splendorem, qua-
 suvit. Ibi alij sancti, qui ante aduentum sanctitatis
 peccatores fuerunt, flendo & detestando peccata,
 suas animas emundarunt. Compunctio est plaga in-
 timo mentis inflata, quae illam, o res admirabilis!
 percutiendo sanat, & occidendo viuificat. De qua
 inquit Salomon: Liur vulneris absterget mala, &
 plaga in secretioribus ventris. Percutit sane, quia
 delicta commissa punit, & dolore atque pudore ca-
 stigmat, sed percutiendo sanat, quoniam peccatorum
 morbos eliminat. Corruptit illa peccatum, & vt
 ultra non appareat, omnino consumit, sed animae à
 morte peccati liberata, vitam gratiae, & diuinae ami-
 citiae restituit. Per liuorem vulneris, inquit Grego-
 rius, disciplinam insinuat corporeae percussio-
 nis. Plaga verò in secretioribus ventris, sunt interna
 mentis vulnera, quae per compunctionem fiunt. Si-
 cut enim venter cibus repletus extenditur, ita mens
 prauis cogitationibus dilatata subleuatur. Abster-
 gunt igitur mala, & liuor vulneris, & plaga in secre-
 toribus ventris, quia & disciplina exterior culpas di-
 luit, & extensam mentem compunctio penitentiae
 vltione transigit. Aufert quidem contitio pecca-
 tum, & omnia etiam, quae sequuntur peccatum, vel
 tollit omnino, vel pro mensura suae perfectionis ex-
 tenuat. Peccatum enim, remissa culpa, relinquit
 non exigua poenarum debita, quae homo, aut in hac
 vita, aut in futura est exolaturus. Vnde Dauid in
 gratiam admissus, filij ex adulterio nati immatura
 morte punitur, & ab hoc debito, lacrymarum affi-
 ditate mundatur. Relinquit etiam propensionem
 ad malum, difficultatem ad bonum, ex praeterita vi-
 ta trilitiam, ex apprehensione offensae in Deum ad-
 missae timorem, & denique erubescetiam quandam,
 qua homo necdum audeat fiducialiter ad Deum om-
 nis boni authorem appropinquare. In cuius figu-
 ram Absalon ab exilio reuocatus, & ad gratiam patris
 restitutus, nec ad palatium regis, neque ad eius praesentiam
 admittitur. Vniuersa haec, peccatorum con-
 tritione tolluntur, quae iuxta feruorem suum, aut du-
 rationem pro poena satisfaciunt, propensionem ad ma-
 lum minuit, boni difficultatem tollit, & ipso dolore,
 ac lacrymis mentem exhilarat, & tandem fontem
 misericordiae aperit, ex qua homo spem indulgentiae
 bibens, concipit ausum accedendi, & dona ac bene-
 ficia postulandi.

De proposito emendationis. §. 4.

VERA contritionis, firmum propositum nun-
 quam grauius delinquendi, & vitam in poste-
 rum emendandi, est inseparabilis comes; nam, vt
 Bernardus ait, Si dixerit mihi Iesus, dimittuntur tibi
 peccata tua, nisi ego peccare desiero, quid prode-
 rit: & si pedes, quos laueram, inquinauero, quid la-
 uare proficiet? Sane, qui propositum emendatio-
 nis non conceperit, se ipsum minime contritione la-
 uabit; quia non potest odio habere peccatum, & de
 eo poenitere, qui necdum proposito & voluntate ab
 illo se ipsum auertit. Et contritio conuersio est, qua
 peccator in domum eius, quem offenderat, patris re-
 uertitur, conuersio verò non solum petit malum de-
 testari, sed etiam bonum ac virtutem amplecti. Ste-
 vt autem contritio peccatum detestatur, ita propo-
 situm emendationis bonitatem amplectitur, vnde
 ex his duobus perfecta conuersio & consummata
 confurgit. Ac ideo Dominus ab his, quos in suam
 amicitiam est admissurus; non solum priorum deli-
 ctorum detestationem, sed etiam sequentis vitae re-
 ctitudinem ac puritatem exposcit. Angelo enim
 Ephesiorum Ecclesiae scribens, ait: Age poeniten-

A tiam, & prima opera fac. Poenitentiam ad pristina
 peccata delenda, & prima opera ad vitam nouam
 instituendam, referenda sunt. Et apud Ezechielem:
 Cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque
 iudicium, & iustitiam, viuet in eis. Ambrosius sane
 ait: Qui agit poenitentiam, non solum diluere lac-
 crymis debet peccatum suum, sed etiam emendatio-
 ribus factis operire & tegere delicta superiora, vt
 non ei imputeretur peccatum. Ergo tegamus lapsus
 nostros posterioribus factis, mundemus fletibus, vt
 audiat nos Dominus Deus noster ingemiscentes, &
 caet. Et quia nos non tantum necessaria proponi-
 mus, sed meliora & perfectiora à perfectionem si-
 timentibus postulamus, ipsi tale propositum non pec-
 candi concipiant, vt prius fortunas, honorem, salu-
 tem, vitam, imo & ipsam aeternam gloriam (si esset
 possibile) amittere, quam peccare decernant. Hoc
 enim propositum tam verum, tam firmum, proprium
 amicorum est, qui non proprii commodi amissionem,
 sed Dei ac Domini offensam metuunt. Cui
 Dominus benignè respondet, & ipsum acceptum ha-
 bens, abundantissimam ad vitanda grauiora peccata
 gratiam imperit. Huius autem contritionis, quam
 descripsimus, & huius propositi excitatoria eadem
 erunt, quae supra pro timore filiali excitando protu-
 limus. Nam mens considerans immensam bonita-
 tem Dei, omni amore & obsequio dignissimam, &
 ingentia ac innumerabilia beneficia, quae recepit, sua
 peccata aduersus tantam bonitatem admissa, & illo-
 rum fontem, scilicet ingratitude, detestatur, &
 desiderio nouae vitae, ac proposito emendandi, & re-
 parandi quod perdidit, dono Dei iuuantis, & ad bonum
 incitantis, inbuir.

*Peccatum mortale in confessione aperiendum
 esse: ac de imposita satisfactione
 adimplenda.*

CAPVT VII.

LET contritio vera, quam praeloqui-
 ti sumus, peccatum lethale deleat, id
 autem sine ordine ad sacramentalem
 confessionem, vt Concilium Tridenti-
 num decreuit expressè, non diluit. Qua-
 re esto quod quis hanc perfectissimam contritionem
 habeat (quae tamen illi certò & infallibiliter constare
 non potest) adstrictus est ex praeepto Dei, quod
 illis verbis apud Ioannem Apostolum: Quorum
 remiseritis peccata, remittuntur eis; continetur,
 omnia, & singula grauiora peccata sua legitimo sacer-
 dotei propalare. Facta ergo examinatione debita
 peccatorum, & contritione verissima, ac dolore acer-
 bissimo, non sine firmo proposito emendationis
 concepto; debet peccator coram sacerdote appare-
 re, & ceu leprosus quidam ad eum missus, ore Christi,
 qui dicit: Ite, ostendite vos sacerdotibus; ipsi om-
 nia grauiora peccata sua, ac suam lepra aperire. De
 qualitate verò sacerdotis, quem debet eligere, si ad
 id optionem habeat, nihil dicimus, nisi quod se
 ipsum, corporis medicum inquitentem, imitetur. Si
 enim cum in orbo graui laborat, medicum peritissi-
 mum, ac expertissimum, si potest, accersit, cuius ope
 salutem amissam recuperet; ita grauisimo vulnere
 peccati saeuus, doctum & expertum, & sanctum
 confessarium adeat, zelum Dei, & salutis animarum
 habentem, cuius potestate & consilio animae vulne-
 ribus medeatur. Circumspecte diligentius, inquit

*Ezech.
 33. n. 19.*

*Ambros.
 li. 2. de poe-
 nit. c. 5.*

*Pran. 20.
 nu. 30.*

*Greg. 13.
 Moral. c.
 13.*

*2. Reg.
 12. n. 18.*

*2. Reg.
 14. n. 24.*

Bernard.

*Apte. 2.
 nu. 5.*

*Triden.
 sess. 14.
 cap. 4.*

*Ioan. 20
 nu. 23.*

*Luc. 17.
 nu. 14.*

Origenes,

Origenes,
homi. 2.
in Psal.
37.

Origenes, cui debeas confiteri peccatum tuum. Pro-
bi prius medicum, cui debeas curam languoris ex-
ponere: qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum
flente, qui condolendi & compatiendi non erit disci-
plinam: vita demum, si quid ille dixerit, qui se prius,
& eruditum medicum ostenderit, & misericordem,
si quid consilij dederit, facias, & sequaris.] Ex qua
doctrina illorum religiosorum stulticia deprehendi-
tur, qui cum post tepidam conuersationem, vitam in
melius mutare constituunt, suos praelatos, & confes-
sarios conuentui assignant, qui docti esse solent, &
sufficientes, & alios graues, & spirituales patres fu-
giunt, & nescio cui, aut idiotae, aut minus bonae con-
scientiae sacerdoti, aut spiritu libertatis habenti, ex-
torta à praelato licentia, se ipsos aperiunt. Profectò
istis miseris sunt, & stulti; Miseri, qui ita spiritu erube-
scentiae obruantur, ut amico infideli, & ipsos pal-
panti, & fortassis simili vitio sordenti, se credant, &
se à medico sciente, & potente curare eorum agro-
tationes, auertant: Stulti verò, quoniam saepe illi se
aperiunt, qui cum spiritualis non sit, nec studio hu-
militatis suam imbecillitatem callens, ipsos interius
ridet, ac detestatur: & ab illo se subtrahunt, qui spi-
ritu compassionis & charitatis edoctus nouit in pro-
pensionibus suis ad malum, licet nunquam cecide-
rit, quomodo debeat lapsos sine vilo, contemptu eo-
rum erigere, & more benigni patris filios ad salutem
currentes adiuuare. Considerat iste memorabilem
illam Pauli sententiam, Fratres, & si praecipua-
tus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spiritua-
les estis, huiusmodi instruite, in spiritu lenitatis, con-
siderans te ipsum, ne & tu teneris:] qua sententia
perculsus, non iudicat fratrem lapsum, non damnat,
non despicit, sed ne & ipse (Deo permittente) ten-
tetur, & in enormis forsitan peccatum labatur, cum
magna misericordia & pietate recipit, quem pro re-
medio animae suae ad pedes suos procumbentem
aduertit. Stultum est ergo in re tanti momenti ad-
iutorem humana sapientem, & in rebus spiritualibus
minimè versatum quaerere, & à viro docto & sancto
ob timorem vanum declinare. Qui quo sanctior &
purior est, eo minus peccatores horret, minus casus
& miseriae proximorum admittit, quia suam imbe-
cillitatem perspectam habet, qua, si à Deo relinque-
retur, in grauiora ipse peccata decideret. Crede mi-
hi, lector, & expertus loquor, & post viginti annos,
quibus animas virorum spiritualium instrui, nullum
vidi bene conuersum, & à grauibus peccatis ruborem
ingerentibus auocatum, qui aut praelatos, aut viros
doctos & spirituales fugiat, & idiotis, & se zelo reli-
gionis carentibus, & amatoribus libertatis, aperiat.
Eum itaque confessarium elige, si vis ad Dominum
in veritate conuerti, qui te non palpet, sed curet;
non decipiat, sed doceat; non in occasione manen-
ti pacem ex ore Domini adhuc irati & indignabun-
di promittat. Huic te audacter ostende, ut Gregorij
Niseni verba te doceant, & quae sunt recondita ani-
mi arcana, tanquam occulta vulnera medico retere-
ge: ipse, & honoris, & valetudinis tuae rationem habe-
bit. Nam filiorum dedecore magis mouentur pa-
rentes, quam filij.]

De Confessione generali. §. I.

Sed praetermittimus ista: illud autem non relin-
quamus, confessionem initio conuersionis para-
tam generalem omnium vitae peccatorum esse sole-
re. Nam & id Bonauentura seculum deferentibus,
& nouam in religione vitam inchoantibus, sic faci-
endum esse praecipit: Post religionis ingressum,

A ait, continue debent confessioni faciendae vacare, &
de omnibus, quae in saeculo à pueritia commiserunt,
ad memoriam quantum poterunt studiosa sollicitu-
dine reuocatis, generaliter confiteri.] Ista generalis
confessio aliquando necessaria est, & tunc nullo mo-
do praetermittenda; aliquando vtilis tantum, &
tunc potest praetermitti. Necessaria quidem est in
omnibus illis euentibus, in quibus conitit praeteritas
vitae confessiones inuaidas fuisse: non quia Saluator
noster praecipit aliquod de faciendae confessione
generali post factas statis temporibus particulares tu-
lerit, sed quia cum ista nullius valoris fuerint, instat
praecipitum confitendi omnia peccata vitae: aut illius
temporis, quo confessionis sacramentum fidei susceptum
est, quia nunquam fuerunt rite confessa. Quare,
qui per totam vitam, aut per aliquam eius partem
confessus est sacerdoti non habenti ab soluendi po-
testatem; aut sine vilo procul dolore, aut sine vilo
praui examine, aut sine emendationis proposito,
aut sine debita integritate, ut cum quis praeteritum
dicit, vel praeter insigni osecantia, grauiora peccata siluit,
adstrictus praecipitum est confessionis generalis faciendae,
aut totius vitae, aut illius temporis, quo similes in
confessione defectus admisit. At extra hos euentus
non est cuiquam necessarium generaliter confiteri,
est tamen admodum vtile in conuersionis initio,
etiam si per totam vitam rite poenitentiae sacramen-
tum obierit. Primo quidem, ut peccator, quasi sub-
ductis rationibus, chirographum debitorum rescin-
dat. Dauid enim ait: Lauabo per singulas noctes
lectum meum: lacrymis meis stratum meum rigabo.]
Quod autem ille singulis noctibus peragebat,
homo ad minus semel in vita faciat, & vno generali
balneo omnes suas maculas diluat. Deinde, ut omni-
bus vitae peccatis, simul & quasi vno intuitu con-
spectis, maiorem ex eis dolorem efficaciusque odium
concipiat. Nam & tob audiens singulos seruos, qui
singulas adueritates annuntiabant, dissimulauit quid-
dem, & siluit, ac veniente vltimo famulo, qui filio-
rum mortem patefecit; Tunc, visis tantis calami-
tatibus, dolore concussus, Surrexit, & scidit vesti-
menta sua, & tonso capite corruit in terram, & adora-
uit.] Ita homo, qui in singulis peccatorum con-
fessionibus, quasi æneus apparebat, nec timorem aut
dolorem sentiebat, tot simul flagitiis, tot fœditati-
bus, tot iniquitatibus consideratis, solet magno ti-
more concuti, ingenti dolore percelli, & ad verissi-
mam contritionem excitari. Praeterea ut homo ista
generali confessione omnes defectus aliarum con-
fessionum particularium suppleat, & maiori luce, pu-
dore, ac dolore, & diligentiori discussione, vna hac, si
potuerit, meritum omnium aliarum excellat. Ecce-
lesia namque vnam solennitatem omnium Sanctorum
instituit, in qua cunctarum solennitatum totius anni
defectus suppleremus: & filius Ecclesiae piam ma-
trem imitatur, dum vno insigni actu defectus alio-
rum diluere, & merita perditata restaurare conatur. Ad
hæc, ut peccator perfectissimo quodam humilitatis
actu, vitam nouam incipiat, & secundum altitudi-
nem puritatis, quam molitur, fundamenta humilitatis
sternat. Et quemadmodum Dominus à baptismo
Ioannis, & ab stupendo humilitatis actu perfectio-
nis praedicationem incepit; sic homo ab insigni qua-
dam deiectione sui, vitam sanctam ac perfectam ordi-
atur. Tandem: ut hæc confessio calcet sit, atque
stimulus, quo homo se urgeat, & ad nouam vitam
arripiendam exlucet. Qui enim simul tot mala
in Deum commissa considerat, solet maiori conatu
rationem satisfaciendi quaerere, & in desiderio vitae
perfectioris accendi.

Bona-
uentura in spe-
culo. part.
1. cap. 2.

Vide Na-
uar. de
poenit.
dist. 5. c.
fr. ar. à
nu. 31.

Psal. 6.
nu. 7.

Job. 1. 20.

Galat. 6.
1.

Nisse. or-
atione ad
nos qui
altos in-
dicant.

De Confessione speciali, & qualitatibus bonae confessionis. §. II.

OB has ergo causas confessionem omnium peccatorum generalem in initio conuersionis, atque in eodem religionis ingressu, multae ex familiis religiosae complexae sunt. Nostra verò Societas non sine magna moderatione suscepit, ut scilicet, qui in seculo semel generaliter confessus fuerit, ad generalem confessionem initio faciendam non teneatur. Sed siue ista confessio praestita in ipso conuersionis exordio, generalis fuerit totius vitae, aut partis eius; siue particularis, eorum peccatorum, quae ab vltima confessione conscientiam peccatoris onerauerint, his circumstantiis ornetur necesse est, ut inueniatur fructuosa & salutaris, quas Bernardus, Laurentius Iustinianus, Albertus, & omnes in vniuersum Theologi, magna confessione deposcunt. Confessio namque debet esse intentione pura, ut propter Dei amorem, & peccati detestationem fiat: humilitate submissa, qua homo se magnum & ingratum peccatorem agnoscat: pudore suffusa, ut cum horrore turpitudinis peccati eius speciem & circumstantias exponat: compunctione decora, quae peccatorum odio ac dolore procedat. Sit vera, quae nec exaggerando, nec minuendo peccatum, vllam falsitatem contineat, sit nuda, quae omnia aut commissa, nullis ambagibus ceteris sit integra, quae nullum peccatum abscondat: sit discreta, quae non tantum externa peccata, sed etiam immunda desideria & impuras cogitationes effundat. Tandem sit fortis, quae dicenda veritate nulla inepta verecundia superetur: & fidelis, quae quantum homini possibile fuerit, iuxta id quod Deus de peccatis cognoscit, ipsa sua confiteatur. Talem confessionem à peccatore exigit Dominus in illis verbis Ieremiae: Effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini. Nam ille apud Dominum sicut aquam peccata sui cordis effudit, qui coram sacerdote, locum Dei gerente, ea integre, pure, & nudè, ac simpliciter manifestat. Cui confessioni remissio peccatorum promissa est, secundum illud Dauidis: Dixi, confitebor iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Quod in persona hominis peccatoris dictum ipse Dauid in peccatum lapsus expertus est. Nam simul atque peccatum suum coram Natham propheta veraciter est confessus, in quo figuram egit confitentis apud sacerdotem peccatoris, sententiam suae absolutionis audiuit, illis verbis: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.]

Multa autem sunt, quae hanc peccatorum confessionem faciem ac suauem reddunt. Primum quidem, quod Dominus ipse illam in noua lege, in lege scilicet gratiae & miserationis praecipit, cuius iugum suauis est, & onus leue; cuius praecipua graua non sunt. Secundò, quod non Angelo, sed homini fit, & qui dicit hominem, abyssum dicit infirmitatis, qui aut in similia, vel peiora peccata cecidit, aut Deo tantillum se absentante, potuit cecidisse, & maioribus miseriis se ipsum foedasse. Tertio, quod iste homo cui peccata pandimus, locum Dei tenet, eius potestatem agit, & personam refert, atque adeo diuinitus viscera benignitatis induit, & sine vllò contemptu, imò cum magna miseratione casus peccatoris confitentis excipit. Deinde, quod sub tam inuolabili secreti sigillo peccata conscientiam exonerantis aufcultat, ut debeat omnes mundi criticus pati, & ipsam mortem oppetere, quam vel minimum peccatum confessione exceptum aperire. Item: Quod Domino ita faciente, (& id non semel in nobis animaduertimus)

A ipse sacerdos breui tempore peccatorum auditorum obliuiscitur, aut saltem eorum, ratione quadam nobis inexplicabili, recordatur, quae non ea, ut ignominiosa ipsi peccatori, considerat. Rursus: quod nullo modo potest, si forte voluisti praelato confiteri, notitia per confessionem habita ad externam gubernationem uti, aut te à loco vel munere dimouere, sed ac si nihil omnino audiuisset, debet in omnibus, sicut antea, procedere. Ac tandem confessionem facilem efficiunt utilitates maximae, ex illa depromptae: nam ipsa culpas lauat, poenas extenuat, gratiam ad cauendam in posterum peccata subministrat. Sed ex his utilitatibus vnum aut alterum ex partibus audiamus. Ricardus Victorinus ait: Omnia in confessione lauantur, conscientia mundatur, amaritudo tollitur, mare fugatur, tranquillitas reddit, spes reuiuiscit, animus hilarescit. Siquidem beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Et Laurentius Iustinianus vberius: Confessio veniam impetrat, gratiam promouetur, humilitatem nutrit, coelum aperit, iram Dei coercet, pacem reddit, & offensam maiestatem citò propitiat, dummodo debito modo fiat. Ac Bernardus suauis: Bonum animae ornamentum confessio, quae & peccatorem purgat, & iustum reddit purgatorem. Si peccata sunt, in confessione lauantur: Si bona opera, confessione commendantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium Deo spiritus contri-bulatus: cum beneficia, immolas Deo sacrificium laudis. Absque confessione iustus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confessio igitur est peccatoris vita, iusti gloria. Video Dauid dicentem: Peccavi; & audientem: [Transtulit Dominus peccatum tuum.] Confidero Mariam, si non verbis, tamen operibus, publicè sua crimina confitentem, & Dominum pro ea respondentem: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Respicio principem Apostolorum negantem timide, amarissime flentem, Christum illum respicientem. Felicem latronem intueor se accusantem, Christum excusantem, & Dominum promittentem: Hodie mecum eris in paradiso. O quam sublimis ista confessio, per quam de patibulo ad regnum, de terra ad caelum, de cruciatro damnatus ac crucifixus ad praedilectum ascendit. Quis tantis utilitatibus non se ipsum vincat, & non animosè ad se accusandum apud sacerdotem, accedat? Quis hac occultissima reuelatione peccati, qua vni tantum sacerdoti dicitur, sua flagitia ab oculis vniuersi non operiat? Nam in extremo iudicio peccata hinc ab oculis sacerdotis abscondita, cum ignominia oculis omnium Angelorum, & hominum aperientur, & quia nunquam fuerunt poenitentia purgata, in aeternum punientur.

De satisfactione. §. III.

Confessionem altera pars sacramenti poenitentiae, nimirum satisfactio imposita à sacerdote pro peccatis perpetratis, subsequitur. Quam peccator verè conuersus libenter acceptet, & se animosum ad eam opere complendam ostendat. Sic enim sacerdos, qui confessionem excepit, iuxta magnitudinem & numerum peccatorum, & iuxta necessitatem poenitentis, condignam satisfactionem imponet. Talem itaque satisfactionem iste imponat, & ille grato & forti animo subeat, qualem peccatorum qualitas, & necessitas poenitentis requirit. Nam pro multis ac grauissimis peccatis leuem satisfactionem indicare ridiculum est: & homini efficacibus remediis ad se in iustitia conferendum indigenti, ea non ferri praescribere, stultum est. Meritoque Dominus sacerdotes apud Ezechielem huius stultitiae & negli-

gentiae

Thren. 2.
19.Psal. 31.
11. 5.2. Reg.
12. 13.Matt. 11.
11. 30.Ricard.
tract. de
exterminations
mali. cap.
3.
Matth. 5.
11. 5.
Instr. de
disciplina
na monast.
Bern. ser.
de gradibus
confessionis.Psal. 50.
11. 19.Psal. 49.
11. 14.2. Reg.
12. n. 13.
Luca. 7.
11. 47.Luca. 22.
11. 61.
Luca. 23.
11. 43.

Ezech. 34.4

gentiæ reprehendit, dicens: Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis, quod contractum est, non alligastis, & quod abiectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quaesistis. Sic itaque satisfactio peccatis, quæ quis confessus est, apta; vt quemadmodum medici non quæcunque medicamenta indifferenter cuique morbo adhibent, sed qualitati morbi proportionata; ita sacerdos, qui medicus est animarum, diuersis peccatis diuersa etiam remedia spiritualia præscribat. Ita scilicet, vt quemadmodum dicit Albertus, scientia & vita magnus, ad satisfaciendum pro superbia, opera humilitatis; pro auaritia, elemosinarum largitio; pro impudicitia, carnis castigatio, per cilicia & flagella; pro gula, ieiunium; pro loquacitate, silentium, & orationem; pro inuidia, charitatis opera, & iniuriæ remissionem; pro rapina, opera liberalitatis indicat. Audi Ambrosium ad quod satisfactio- nis genus virginem lapsum adhortetur: Lugubris, inquit, tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione puniendi. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Desuuant oculi lacrymas, qui masculum simpliciter non aspexerunt. Pallefcant facies, quæ quondam virum impudicæ. Denique totum corpus incuria maceretur, cinere aspersum, & operum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit. Cor verò sit liquefcens sicut cera, ieiuniis inquietans se ipsum, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam crucietur, quia in membra corporis cum haberet dominationem, malo cessit imperio. Hæc Ambrosius, quæ peccato carnis diluendo satis congrua videntur, & sic remedia inuestiganda sunt cuique delicto conformia, quæ pro illo aptam castigationem infligant.

Sit etiam satisfactio grauitati delictorum ad prudentis arbitrium commensurata, quæ scilicet peccati iam remissi pœna temporali, (nam æterna pœna per contritionem, ac sacramentum pœnitentiæ, in temporalem commutata est, nisi doloris magnitudo penitus illam euacuet) aliquo modo acerbitatem exæquet. Licet enim, si res æqua lance libremus, vnum ignis purgatorij diem pluri fortè dies acerbitate pœnitentiæ hic factæ non suppleant, tamen, quia nos pœnas pro peccatis sponte subimus, & charitatis feruore impellente præstamus, quod per se minus doloris & laboris habet, ratione charitatis, & spontaneæ oblationis, multo magis, quam ipsum est, pœnarum in alia vita debitarum extenuat. Impleat ergo quisque ex præscripto à sacerdote ad castigationem carnis suæ, quod legimus in Apocalypsi conscriptum: Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Signum quippe est mentis tepidæ, & parum peccata detestantis, si velit, paruula ac facili satisfactio grauiora peccata punire, & statim ac si nihil mali fecisset, impudicum corpus molli indulgentia tractare. Magnum est, ait Basilus, & graue peccatum; multa opus habes confessione, lacrymis amarulentis, peracri contentione vigiliarum, indiuiso ac continenti ieiunio. Leuis est, nec intoleranda offensio: Huic quoque exæquetur pœnitentia. Est ac si diceret: Tu debiti magnitudinem attentè considera, & iuxta illam quod debes, afflictionibus & pœnis excolue. Nam si in temporalibus reipublicæ commutationibus æqualitas dati & accepti necessaria est; multo magis in delictorum punitione aliqua pœna & culpa commensuratio requiritur; tum vt diuine iustitiæ satisfaciatur, tum vt condignus pœnae dolor peccandi

A desiderium tollat, & timor vltionis delinquendi voluntatem excludat.

Atque hæc est postrema satisfactio- nis qualitas, vt nimirum & præterita peccata seruata non nulla portione puniat, si pœnitens ad eam subeundam vires habuerit, & à futuris peccatis, sicut medicamentum salubre præseruet. Sacerdos enim, qui & medicus, & iudex est, quæ iudex, errata pœnitentis debita castigatione mulcet, quantum benigna prudentia dictauerit: quæ medicus verò, contritione, & confessionis sacramento curatum satisfactio- nem à peccato retrahat, & quantum potuerit, iterum labi non sinat. Dicatque illi non solum ore, sed multo magis remediorum adhibitione, quod Dominus euidam agrotò iam ipsius benignitate curato dixit: Ecce sanus factus es, iam noli peccare. Ita autem de satisfactio- nis qualitate dicta sunt, non vt animarum ministros moneamus, quos alio loco opportunè instruemus, sed vt pœnitentem perfectionis cupidum excitemus ad congruam satisfactio- nem acceptandam, vel si opus fuerit vltro ab spirituali patre postulandam. Eam namque postulare indicium est cognitionis peccati, humilitatis, & magni doloris; qui non tantum pœna à sacerdote irrogata se subicit, sed dum eam postulat, etiam propriis manibus malitiam percutit, & peccatum auertit. Libentius etiam & feruentius quisque exequitur, quod prius quam sibi imponeretur, voluntate & desiderijs amplectebatur.

B De fugiendis occasionebus peccatorum, & de faciendis dignis fructibus pœnitentiæ.

CAPVT VIII.

VI ea ratione, quam exposuimus, peccata sua fuerit detestatus, & coram sacerdote ad id potestatem habente confessus, onerique satisfaciendi animo libenti subiectus, piè sibi metipsum per suadere poterit, se iterum cum Domino amicitiam inuisse, & eius gratiam comparasse. Hoc enim vnum signum est ex duodecim, quæ supra retulimus, vitæ spiritualis, & diuinæ gratiæ susceptæ. Isti autem ita conuerso dicit Ecclesiasticus: Fili peccasti? non adicias iterum: sed & de pristinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quod, vt quis iuuante Domino assequatur, nonnulla diligenter custodiat, quæ in hoc capite breuiter proponemus, quia ad alia, viris spiritualibus, à nexibus mundi liberatis, magis propria festinamus.

Primò ergo, qui se vult à præteritis peccatis illibatum custodire, occasionebus peccatorum fugiat, & amicitias ac familiaritates eorum qui ipsum ad peccata impulerunt, animo constanti rescindat. Qui enim amat periculum, in illo peribit. Quis autem non videat, occasionebus peccati, cadendi esse periculum, in quod certè homo temere se coniciens, quam tanto labore quaesierat, vitam spiritualem amittere. Cui optimè congruit, quod sequitur: Cor ingrediens duas vias, non habebit successus, & prauus corde in illis scandalizabitur. Nam re vera duas ingreditur vias, iustitiæ, & peccati; cæli, & gehennæ, quin tunc confessionem peccatorum sectatur, quæ via iustitiæ est; nunc verò ad occasionebus, quæ via est peccati, reuertitur. Huiusmodi non habebit felicem euentum, quia nemo potest duobus dominis seruire, nec Dagon, & arcam Dei, id est, peccandi, & bene viuendi seminaria in eodem altari mentis collocare. Pro-

Ioan. 5. n. 14.

Tom. 1. li. 2. cap. 2. c. 4. Eccles. 2. 1.

Eccles. 3. 27.

Eccles. 3. 18.

Matth. 6. num. 24. 1. reg. 5. n. 2.

Albertus in lib. de virtut. c. 41.

Ambros. li. ad virginem lapsam. c. 8.

Psal. 21. n. 1.

Apocal. 18. 7.

Basil. li. 3. in illud: Vide tibi.

Leuit. 19.
v. 19.Basili. cōf.
in n. i. s. f.
c. 4.

v. 7. p. 10.

Leuit. 4.
11.Eccles. 5.
5.Psal. 39.
13.August.
li. de ve-
ra & fal-
sa pœnit.
c. 13.Michæ.
7. 9.Luca. 3.
n. 8. Gre-
gor. hom.
10. in e-
uang.

hibitum est tertiam duplici semine seminare, vestem lana linòque contexere, & boue simul & alino terram aratro profcindere, vt intelligas, hominem illum abominabilem esse Domino, qui vult virtutem & vitium miscere, & nunc medijs virtutis insistere, nunc verò ad occasiones peccandi repedare. Verum enim, inquit Basilius, non in eo tantum elaborandum nobis est, vt motus animi in cogitando moderemur, sed quoad fieri possit, ab earum etiam rerum congressu longissimè fugiendū est cum primis, quæcunque in conspectum nobis adductæ, refricata libidinum memoria, consilium rationisq; vim nobis perturbant atque confundunt, bellæque & sollicitos in animo angotes cient. Etenim bellum, quod præter voluntatem nostram incidat, nobis excipere fortasse necessarium sit; ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare, id verò summè stultitiæ est. De eo, quod ex sacrificio ad expiationem peccati factò supererat, id in Leuitico præceptum est: Pellem, & omnes carnes cum capite, & pedibus, & intestinis, & fimo, & reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum. In quo per mysterium datur intelligi, vt peccator, qui suam Domino mentem inmolauit, omnia sua ex castris, vbi fuit occasio peccandi, statim efferat, vt oblatum sacrificium non displiceat. Occasionem itaque peccati deferat adeptæ sanctitatis amator, amicum infidelem, conuersationem suspectam, ludum, ingressum, aut egressum derelinquat: nam, qui prope foueam currit, atque discurret, & ad eam se imprudenter inclinat, non mirum si se tutum ac securum cogitans, miserabiliter cadat.

De dignis pœnitentiæ fructibus. S. I. I.

Secundò. Peccator post satisfactionem à sacerdote impostam, fideliter diligentèrque completeram, enitatur toto vitæ tempore ita se gerere, vt dignos fructus pœnitentiæ faciat, & pro ratione status spiritualis in quo se inuenit, & virium quas habuerit, nunquam opera satisfactionis omittat. Scriptum est enim: De propitiato peccato noli esse sine metu. Si verò timor semper conferuandus est, non est pœnitentia deferenda, quæ nos debito peccati iam dimissi magis ac magis liberet. Circumdederunt me mala, inquit sanctus Dauid, quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. Idem autem quisque peccator debet de se ipso ac de suis peccatis pronuntiare, quia aut numero aut iniquitate numerum etiam magnum excedunt. Si autem peccata sunt sine numero; quare satisfactio pro illis breui numero dierum finitur, & non tota vita protelabitur? Si Apostolus, inquit Augustinus, etiam peccata per baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis quid præter plorare restat? Quid nisi semper dolere in vita? Vbi enim dolor finitur, quid relinquitur de venia? Meminerit itaque peccator illius quod Micheas ait: Iram Domini portabo, quoniam peccaui ei, donec causam meam iudicet, & faciat iudicium meum: & donec in hora mortis ad iudicium veniat, & sententiam miserationis excipiat, iram Domini è memoria non debeat, & pœnitentiæ lamentum non deponat. Erit verò pœnitentia toto vitæ tempore tenenda cõdigna, si maioribus peccatis maior quoque corporis afflictio respondeat. Sic namque intellexit Gregorius illud Ioannis Baptistæ: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quisquis illicita nulla commisit, inquit, huic iure conceditur vt licitis vtatur: sicque pietatis opera faciat, vt tamen, si voluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis cul-

am, vel fortasse, quod est grauius, in adulterium lapsus est, tanto à se licita debet abscindere, quanto se meminit & illicita perperrasse. Meritò quidem à maiori peccatore maior pœnitentiæ fructus exigitur: quoniam si terreni reges, eos qui in se grauius deliquerunt, iam reconciliatos solent ad maiores labores adigere, ne culpæ grauitas à pœna in immensum exorbitet; quare & rex cælestis, cuius est rectitudo maior, non velit, eos qui grauius peccauerunt, grauioribus laboribus onerari: In hac verò afflictione continua, quam iustus sponte subit, personæ qualitas, & status spiritualis profectus, consideranda sunt. Quidam enim iustorum, qui vitæ spiritualis initium diligentissimè peregerunt, solent post aliquot annos corpus satis imbecillum supportare, & assiduas agritudines sustinere, quas aut minus discretæ seueritas peperit, aut benigna Domini prouidentia eos efficacius emundare volens, immittit. Alij verò ad gratiam contemplationis subuehuntur, & dapibus cæli refecti suauissimè ab omnium conditore tractantur. Et tam illos quam istos vult sæpe Dominus à multis afflictionibus corporis auocare. Illos quidem auocat, quoniam alio afflictionis genere, sine vlla comparatione duriore, purgantur, dum non iam propria manu, sed aliena, & eius, qui scit optime flagellare, ferè semper affliguntur: istos verò, quoniam assidua contemplatio, & diuinorum inspectio, corpus ipsum satis extenuat, & eius vires absumit. His ergo maior moderatio in afflictione corporis conueniens est: de quo alio loco, & quidem commo- diori, clarius & vberius disputabimus.

De bonis operibus incipientium. S. I. I.

Tertio. Non tantum pœnitentiæ opera, ab eo qui ad Dominum conuertitur, exercenda sunt, sed etiam alia opera bona pro ratione status omnimodis suscipienda, quæ tempus bene occupent, præterita demerita presentibus meritis euacuent, & loco vitæ carnalis abiectæ, vitam spiritualem ac puram instituant. Hoc enim putat Ambrosius illa Exodi lege fuisse signatum, qua dictum est: Primogenitum anni redimes oue: Tractans quippe illa verba Saluatoris: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, hac ait: Qua vocatione plenius mihi videor verba legis & mytheria recognoscere, quia animam; aut commutandam oue docuit, aut redimendam pecunia, vt non solum asinæ partum oue, hoc est, mundis immunda mutemus, sed etiam redimamus. Quod videtur exprimi si prius sacrificio purificationis, & mytherio baptismatis, delictorum nostrorum inquinamenta lauemus, crimina quoque nostra bonis operibus, si deique pretio, & miseratione redimamus. Vnicuique ergo id curæ sit, suum statum considerare, vires expendere, vocationem agnoscere, & iuxta illam vitæ occupationes admittete. Ita videlicet, vt vel misericordiæ operibus vacet, vel deuotæ Psalmodiæ, & absconsoni in propria cella, & fugæ ab hominum consortiis, inhæreat, vel alijs docendis, & ad vitam Christiano dignam adducendis, insistat. Quamuis in hoc ordo non sit relinquendus: prius namque humilitatis operibus vacandum est, quæ superbiam comprimant, & elationem abiciant; deinde pietatis corporalis operibus, vt subuentioni pauperum, ac visitationi, & obsequiis infirmorum, postremo verò doctrinæ administratione intendendum. Ne peccatori dicatur, fertidum adhuc odorem delictorum in ore præferenti: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? ne & magisterium, & onus docendi subeat, priuquæ quæ docturus sit, & alijs traditurus,

Ambros. li.
2. de Cain
cap. 3.
Exod. 34.
20.
Matt. 11.
n. 28.Psal. 49.
16.

Aug. ibid. addiscat. Vnde Augustinus eundem locum interpretans, pulchre ait: *Quæcunque dicis, & qui vis te audiri, prior te audi, & dic, quod dicit in alio Psalmo quidam: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus.]* Qualis ergo ego, qui non audio, quod in me loquitur, & volo ut alij audiant, quod per me loquitur? Audiam prior, audiam maxime: *Quæ audiam: Quod loquitur in me Dominus Deus, [Quoniam loqueretur pacem in plebem suam.]* Audiam, & castigem corpus meum, & seruituti subiiciam, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus inueniar. *[Quanto autem tempore quis literatus de nouo à peccato conuersus debeat ab officio prædicationis vacare, & aliis operibus humilitatis distineri, consilio patris spiritualis relinquitur, qui, considerato penitentis seruiore, & aliis circumstantiis, poterit hoc tempus silentij, & sapientis humilitatis metiri.]*

De oratione incipientium. s. IV.

Quartò. Penitens denuo conuersus ad Dominum illum modum orationis teneat, qui statui penitentia, & via (in qua ambulat) purgatiua conueniat. Ac proinde in sua meditatione consideret peccati malitiam, & scditatem, pœnas terribiles, ad ipsum puniendum paratas, mortis acerbiteriam, diuini iudicij reconditum, gehennæ cruciatum, & æternitatem. Cogitet miserias sæculi, breuitatem rerum visibilium, mundanorum ac prophanorum hominum vanitatem. His, & aliis similibus, quæ in tractatione de oratione (Deo donante) late persequemur, poterit suas meditationes formare, & in se ipso affectus detestationis peccati, doloris, pudoris, contemptus sæculi, & sui ipsius, gratitudinis & amoris erga Dominum tantorum errorum condonatorum, accendere. Nam & de Salomone, qui in sacris Scripturis sapientissimus nominatur, scriptum est: *Quoniam disputauit super lignis à cedro, quæ est in Libano, vsque ad hyssopum, quæ egreditur de pariete: & diseruit de iumentis, & volucibus, & reptilibus, & piscibus.]* Vniuersa quippe sapiens, non sine aliquo ordine, id est, iustus, considerat. Primò quidem hyssopum, quæ egreditur de pariete, id est, proprium delictum, quod à terra maledicta nostri cordis procedit, & consideratum ad humilitatem inclinat: postea verò cedrum Libani, id est, Christum Saluatorem, cuius meditatio ad altitudinis amorem, ac desiderium perfectionis inflammat. Primò iumenta, & reptilia cogitat, scilicet bestiales motus suos humi repentes, vt illos comprimat, postea volucres, & pisces, id est, res sublimes, & à terra distantes, vt cor sublime, & ab amore visibilium auulsum, accipiat. Huius autem sententiæ fuisse Bernardum (vt nunc alios patres omittam) nemo est, qui illum legens de vnguentis animæ disputantem, apertè non videat. Positis enim tribus vnguentis, contritionis, deuotionis, & pietatis, sic ait: *Est vnguentum, quod sibi conficit anima multis irretita criminibus, si eam incipit cogitare vias suas, colligat, congerat, contemnatque in mortariolo, conscientia multas ac varias species peccatorum suorum, & intra æstuantis pectoris ollam simul omnia coquat igne quodam penitentia, & doloris, vt possit dicere cum Propheta: Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.]* Ecce hoc est vnum vnguentum, quo anima peccatrix suæ conuersionis primordia condire debet, plagisque suis recentibus adhibere. Primum namque sacrificium Deo spiritus contribulatus. Multa alia hic beatus pater postea ad idem propòsitum affert, quæ nos consulo præterimus. Satis sit penitentij cognoscere hoc esse primum ali-

Psal. 84. n. 9.

1. Corin. 9. n. 27.

3. Reg. 4. n. 23.

Bern. ser. 10. n. Cæ. 11.

Psal. 38. n. 4.

Psal. 50. n. 19.

Amentum statui puerorum, aut incipientium conueniens, quod in exordio conuersionis positus debet non parcè, nec minutatim deglutire, sed abundanter, & ad multos dies in cordis amaritudine manducare. Sedeat primùm cum Maria ad pedes Domini, & lacrymis riget, antequam osculi memoriam faciat, & de manu Domini ampliora beneficia petat. Se ipsum ad modum illius penitentis publicani in infimo loco templi constituat, & præ pudore oculos ad cælum leuare non audeat, vt aliquando tandem non præsumptuosè, sed obedienter, quia scilicet à Domino ad alia exercitia vocatur, ad honorabiliorem locum ascendant. Est enim Dominus humilitatis amator, qui humilem, & trementem, & ad conspectum maiestatis trepidantem, suo tempore exaltabit, superbum autem suæ scditatis oblitum ad altiora ante tempus aspirantem cum indignatione repellat.

De memoria peccatorum moderanda. s. V.

Quintò. Hic orationis, & internæ exercitationis modus, non semper durare debet, sed pro alio sublimiori ac suauiori commutari. Licet enim peccatoribus denuo conuersis, imò & imperfectis, qui nunquam ex toto se Domino tradunt, satis conueniens sit; qui timore ad nouam vitam virgendi sunt, & debitorum contractorum memoria ad feruorem excitandi, tamen proficientibus & perfectis posset hæc exercitatio plus nimio prorelata, aut detrimentum asserere, aut perfectionis augmentum impedire. Vt autem hanc rem, quæ aliquantulum inuoluta est, clarius explicemus; illud primùm dicimus, ductum Domini esse sequendum, & in statu etiam sublimissima perfectionis instinctus, ac inspirationes eius amplectendæ. Quosdam enim continentem peccatorum præteritorum memoria percellit, qua non eos ad desperationem, nec pusillanimitatem adigit, sed ad amoris feruorem, & ad magnam perfectionem euehit. alios verò ab ista recordatione auocat, & memoriam beneficiorum illis, ac rerum cælestium illustrationes frequenter immitit. Inter illos primos numeramus Dauidem asserentem: *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo.]* Et rursus: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco; & peccatum meum contra me est semper.]* Numeramus & Petrum, qui, auctore Clemente, singulis noctibus, aliis dormientibus, quasi furtiue surgebat, & peccatum suum, quo Dominum negauit, amarissimo fletu rigabat. Numeramus & Paulum ita ad Timotheum scribentem: *Gratias ago ei, qui me confortauit Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens in ministerio: Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus.]* Et vt aliquid ex nostris temporibus afferamus, hunc spiritum perpetuæ compunctionis habuit Beatus pater noster Franciscus Borgia, qui, vt ex suis exercitationibus spiritualibus constat, continuò ex memoria vitæ præteritæ se ipsum ad incredibilem quandam humilitatem, & infra omnes res creatas deiectionem mirabiliter excitabat. Inter alios verò suauiori spiritu ductos, numeramus Magdalenam, quod ad corpus attinet, asperitiam quidem vitam agentem, sed Angelorum colloquiis semper intentam, & ardore diuini amoris æstuantem. Numeramus & Augustinum, qui, licet in confessionibus & meditationibus suis non semel memoriam suorum peccatorum faciat, tamen magis spiritu amoris & dulcedinis abundabat. Numeramus & Beatum Patrem nostrum Ignatium, post victos scrupulos, non iam in cæno antiquarum vani-

Psal. 37. 18. 19. Psal. 50. 5.

Clemens.

1. Timo. 1. 12.

tatum lugendarum harentem, sed ad cœlestia meditata, & ad mysterium Trinitatis contemplandum, anhclantem. Hæ itaque duæ viæ in hoc conveniunt, quod nunquam omnino memoriam peccatorum præteritorum deponunt, quæ mirificè in omni statu ad custodiam perfectionis, scilicet, ad humilitatem, proficit, & præcipuè in fine vitæ, (quod Augustinus subnotavit) ad bonam ac securam mortem subseruit. At in hoc etiam secernuntur, quod illi primi fere semper spiritu compunctionis tanguntur, & pane lacrymarum saginantur; hi verò memoria peccatorum fere in totum absorpta, delicatioribus cibis, beneficiorum diuinorum, & cœlestium meditationum esculentis implentur. Ac proinde quisque, non sine consilio spiritualis patris attentè consideret ad quem modum orandi & meditandi vocetur, & illum, ac ductum spiritus sancti, sine vlla cunctatione sequatur.

Sed quid illi faciendum est, qui vocationem Domini manifestè non sentit? an memoriam peccatorum omnino deponet, aut toto vitæ tempore illam sine intermissione seruat? Certè memoria peccatorum fere semper à viro perfectò, aut iam mediocriter ad perfectionem tendente, omnino abiicienda est, vt tanquam seruus fidelis, sine vlla pusillanimitate, sine vilo immoderato timore possit in oratione magna petere, magna desiderare, & more filij dilectissimi, ac sponsæ charissimæ, affectibus amoris vacare. Petitionem namque magnarum virtutum, & donorum pro se, & pro alijs, à memoria peccatorum impedit certum est: quæ affectus maximæ erubescentiæ & timoris generat, & cor eius, qui deliquit, ad postulandum angustat. Quod confirmat dictum Ecclesiæ docentis Heremam sub specie anis, vt habetur in libro pastoris: Dixit enim illi, peccata sua Domino confitenti: Desine iam pro peccatis tuis tantum orare, ora & pro iustitia, vt accipias partem ex ea in domo tua.] Et verè Spiritus ipse sanctus omnem lacrymam ab oculis iustorum abstergens, & eorum corda fiducia dono fortificans, illos mer, quos antea ad memoriam assiduam peccatorum, & ad non interruptam compunctionem excitauerat, post dies luctui destinatos, quos ipse sua prouidentia iuxta criminum qualitatem, & compunctionis feruorem decreuerat, ad obliuionem illorum, & beneficiorum commemorationem, & desideria amoris instigat. Denique iam non dicit à delicto purgatus: Et confusio faciei meæ cooperuit me:] nec illud: In te Domine speravi, non confundar in æternum.] Sed potius se exauditum esse coniectans, pro gratiarum actione decantat: Benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius.] Audi Ricardum Victorinum, quomodo spiritui sancto hanc peccatorum obliuionem adscribat: Dolor pœnitentiæ, ait, est ignis ille, quo solent spirituales viri vanitatum aristas comburere, & in abominationum fauillas vertere. Has vtique fauillas in conscientia nostra adhuc area toleramus, quando de præteritis culpis consuli vel suspecti sumus. Sed flante vento fauilla tolluntur, cum ad Spiritus sancti inspirationem reatus nostri formido omnis atque suspicio absorbetur, & per spem veniæ ab omni confusiois nigredine conscientie nostræ area mûdatur, ita vt veraciter Domino psallere possimus: Proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea.] Impedit ergo præteritorum recordatio peccatorum, mentis tranquillitatem, tollit internam suauitatem, atque dulcedinem, minuit spem, aut in quendam reporem conuertit, vt non audeat homo ad magna aspirare, & ab eo,

A in quem grauitè offendisse se meminit, dona perfectis promissa deposcere. Quod autem affectui, & quieti contemplationis obliet, probat latissimè Cassianus, cuius vnã tantùm sententiam, qua apertè suum sensum exponit, in fine subicribam. Cæterum quod paulo antè dixisti, inquit Pinuphius Abbas, Germano respondens, te etiam de industria præteritorum peccatorum memoriam retrahere, hoc fieri penitus non oportet, quinimmo etiam si violentè irreplebit, protinus extrudatur. Multum namque retrahit mentem à contemplatione puritatis, eius præcipuè, qui in solitudine commoratur, implicans eam sordibus mundi huius, & præfocans fetore vitiorum. Dum enim recolis ea, quæ secundum principem huius sæculi per ignorantiam, siue lasciuiam commisisti, vt concedam tibi, quod in hac cogitatione posito oblectatio nulla subrepat, certè antiquæ putredinis vel sola contagio, necesse est vt tetra mentem fetore corrumpat, & spiritualem virtutum fragrantiam, id est, suauitatem boni odoris, excludat. Cum ergo præteritorum memoria vitiorum pullauerit sensum, ita ab ea refiliendum est, sicut refugit vir honestus & grauis, si impudicæ ac procacis femine in publico, aut colloquijs aut amplexibus appetatur.] Memoria itaque peccatorum assidua, ex grauissimorum patrum sententia, cui experimentum quotidianum fauet, pœnitentem mundat, perfectum fulcat: illum ad proficiendum; istum ad nimium, & suo statui non conuenientem timorem inuitat; quare incipiens illam vt pretiosam gemmam custodiat, at proficiens, atque perfectus, pro solidioribus & suauioribus imitationis, gratitudinis, & amoris cibis abiciat.

Hæc autem communiter, & vt in plurimum seruanda sunt, tamen aliquando vtile est, etiam perfectis, quasi ad initia conuersionis redire, & præteritorum memoriam peccatorum refricare. Tunc scilicet, cum aliquam superbiam & ambitionis tentationem persentiant: cum aliquo tempore & negligentia pulsantur, cum aliquem defectum solito grauiorem admiserunt, cum inter alios à Domino communi calamitate castigantur, & tandem, cum speciali impulsu se vident ad peccata commemoranda vocari. Solet enim Dominus mirabili quadam ac ineffabili ratione perfectis mentibus memoriam suauissimam antiquorum peccatorum, ac pristinae paupertatis ingerere, vt se ipsos eius beneficio tantis malis liberatos aspiciant, & lætissimas laudationes, ac amoris plenas gratiarum actiones referant. Canuntque Domino, in suorum peccatorum interitu, canticum Mariæ sororis Moisi. Cantemus Domino: Gloriosè enim magnificatus est: equum, & ascensorem proiecit in mare:] Electi principes eius submersi sunt in mari rubro. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profundum quasi lapis.] Quæ memoria hac securitate concepta non angustat animum, sed dilatat; non terret, sed mulcet: non ad inquietum timorem, sed ad ardentissimum amorem patris talia & tanta remittentis, & talia & tanta donantis, accendit. Huius verò generis, vt credo, erat memoria peccatorum Dauidis, Petri, & Pauli, & aliorum, quos supra retulimus, qui ad sublimitatem puritatis subiecti, non in peccatis pristinis tanquam in cœno eos retardante iacebant, sed tanquam in commemoratione beneficiorum Domini respirabant. Quod & Chrysostrmus, agens de memoria Pauli, qua sua peccata coram se ipso statuebat, ait, in hunc modum scribens: Oportet nos recordari priora delicta, etiam ea pro quibus veniam consecuti sumus, vt in-

Lib. 1. p. 47
to. v. 150
no. 3.

Psal. 43.
num. 16
Psal. 30.
n. 2.

Psal. 102.
1.

Ricar. lib.
1. de eru.
dit. inter
hom. c. 29.

Isa. 38. n.
17.

Cassia.
coll. 20. c.
9.

Exod. 15.
n. 21.
n. 4. & 5.

Chrysostr.
2. de cõ.
punctione
cordis ad
fmem.

tuentes quod ingentem modum debiti nobis remittit Deus, & amplius eum diligere possimus, & verendum pudoremque concipere.] Omnia ergo consonant, & vnus atque idem est spiritus Dei sanctos suos regens, qui eius ductum sequentes, debent communiter, & vt in plurimum memoriam antea vitæ deponere, & beneficia diuina, ac perfectiones sui Creatoris meditari, & amore ac desiderio patriæ cœlestis succendi, interdum verò ex causis prædictis, vel cum Dominus ad id interius vocauerit, antiquorum peccatorum recordari, & se indignissimos reputare, ac tali memoria compungi. Solet enim ille, qui suos amore matris amat, eos propter antiqua peccata tristes, & memoria pristina infidelitatis turbatos, vt eos recreet, mirabili consolatione lenire, & vt fiducialiter ad eum accedat, dulcissimis dilectionis signis amplexari. Nos autem, qui hanc peccatorum grauiam materiam quasi tristes cepimus, lati periculis, quia minus cogitantes, diuinorum beneficiorum memoria, & interna suauius recordatione, vltimam ei manum imponimus.

Neminem posse in hac vita sine speciali privilegio omni leui peccato carere, quemque tamen posse cum Dei gratia peccata leuia in dies magis ac magis minuere.

CAPVT IX.

Væ de fuga lethalium peccatorum dicta sunt, ad primum gradum spiritualis vitæ pertinet, quem postquam tenuerit virtutis & perfectionis amator, & anterioris vitæ peccata grauiora per veram contritionem spiritus, & bris confessionem, ablucit, ac pro ipsis satisfecerit, & iam diuina gratia adiutus quasi ex consuetudine vitauerit, nec se ipsum tam dura & acerba morte confecerit, opus est vt vltra progrediatur, & ad secundum gradum virtutis, nempe, ad fugam leuium & venialium peccatorum, accedat. Vt autem ad quid eum exhortemur, intelligat, quid vniuersa Theologia de huiusmodi peccatorum fuga sentiat, exponemus, ne aut vltra humanæ naturæ possibilitatem præsumat, aut imbecillitatem præterens, in totum id quod viri spirituales consequi solent, non tendat. Certum ergo est, & constans apud omnes Theologos, posse hominem etiam post Adæ peccatum, cum gratia Dei, omnia & singula vitare peccata venialia, quo tempore ipsa diuina occurrunt, cum Deus non minus reclus quam benignus hæc peccata verans, creaturam suam ad aliquid impossibile non obligauerit, neque ei quod præstari non possit, vnquam præceperit. Cuius sententiæ assertor manifestissimè est Augustinus ita scribens: Nam qui dicunt esse posse in hac vita hominem sine peccato, non est eis continuo incauta temeritate oblitendum. Si enim esse posse negauerimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti, vel misericordiam, qui hoc adiuuando efficit, derogabimus.] Et paucis interiectis: Si à me quaeratur, inquit, vtrum homo sine peccato possit esse in hac vita, confitebor posse per Dei gratiam, & liberum eius arbitrium.] Et etiam regius vates satis ostendit, qui, cum dixisset: Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, id est, perfecte, ita, vt nec in magnis, neque in minimis ea transgrediamur, non despondet animum, nec impossibilitatem causatur, sed

Aug. li. 2. de p. m. c. 6.

psal. 118. n. 4.

A optans prosequitur: Vtinam dirigantur via meæ ad custodiendas iustificationes tuas.] Quis autem optaret quod nec per proprias vires, nec per Dei gratiam efficere posset: Et sæpius idem scriptura proclamatur, iubens vt simus sine querela, & perfecti in Christo, & sancti, ac immaculati in conspectu Dei, quæ perfectio non præciperet, si nobis etiam omnium leuium peccatorum abiectionem impossibilem iudicaret. Hæc namque peccata macula sunt, & defectus, quæ virtutem fuscant, & mentem nostram vtuncumque commaculant.

Certum est etiam, immo & priori dicto certius ac firmiter, quod licet homines cum gratia Dei possint singula leuia peccata vitare, nullus tamen purus homo (vna Beata virgine excepta) omnia huiusmodi peccata vitauit, ac se immunem ab omni macula custodiuit. Illa quidem, quæ singulari privilegio omnipotentis, nec in ipso momento conceptionis fordidit, nunquam se vel minimo contagio alicuius defectus infecit: reliqui verò quantumuis sancti, quantumuis perfecti, vltra originale peccatum aliquas saltem leues maculas propriis actibus contraxerunt, aliquo se, vel paruo peccato fœdarunt. Sacra quidem litteræ vt hominem in sui cognitione stabiliant, nullum sui generis peccatum eximunt, sed omnes maculis & delictis inuoluunt. Non est, dicunt, homo, qui non peccet:] Et, Septies in die cadit iustus:] id est, multoties: Et, Non est homo iustus, qui faciat bonum, & non peccet.] Et, Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in legem peccati.] Et, In multis offendimus omnes.] Et, Si dixerimus quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.] Quæ omnia cum de vniuersis hominibus, sine exceptione alicuius, aut etiam expressè de iustis loquantur, manifestè indicant, etiam iustos ac perfectos viros peccatis saltem leuibibus non carere, quos Dominus orare docens, inter alia docuit postulare: Dimitte nobis debita nostra:] quasi omnes habeant, quod Dominus sibi dimittat. Longum esset, & extra propositum nostrum, sanctos patres suam imbecillitatem confitentes citare; sunt enim omnes, qui diuinis scripturis edocti, & proprio ac alieno experimento eruditi, id ingenuè fateantur. Id ait Irenæus, Cyprianus, Chrysostomus, Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Bernardus, Ricardus Victorinus, Thomas, & alij, quotiescunque hanc materiam tractare contigerit. Nos his omnibus prætermisiss, duos tantum in medium afferamus. Alter sit Leo Papa, qui assiduas huius vitæ tentationes exaggerans, hæc ait: Nec facile prouenit cuiquam tam incruenta victoria, vt inter multos hostes, frequentisque conflictus, etiam si sit liber à morte, sit quoque immunis à vulnere.] Alter sit Ioannes Cassianus in hunc modum scribens: Impossibile namque est quemlibet sanctorum non istis minimis, quæ per sermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per necessitatem, per voluntatem, per obreptionem, per somnium admittuntur, incurere.] Quare merito Mileuitanum Concilium anathemate percutit eos, qui verba Ioannis Apostoli; Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus,] propter humilitatem dicenda esse autumant, non quia omnes aliqua macula fœdeamus. Poterat enim dicere Apostolus: Si dixerimus quia non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est. Sed cum ait: Nos ipsos seducimus: satis ostendit, eum, qui se dixerit non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.] Merito etiam Irenæus ait, homi-

C

D

E

n. 5.

Philipp. 2. n. 15. Coloss. 1. n. 22.

3. reg. 8. 46.

Prover. 24. 16.

Eccles. 7. 21.

Roman. 7. 23.

Iacob. 3. 2.

1. Ioan. 1. 8.

Matth. 6. 12.

Irenæ. li. 3. c. 37.

Cypri. ser. de opere, & elemo.

Chryf. hom. 20.

Nazian. orat. de plaga gradinis.

Ambros. in Iesai. c. 1. c. 1.

Aug. op. s. 20. ad Hiero. Grego. li. 5. in 1. reg. ad c. 14.

Bern. ser. 16. 73 in Cant.

Ricard. de statu interioris hominis. c. 21.

Thomas 4. q. 109. artic. 8.

Leo serm. 4. de ieiunio de cimi men.

Cassia. coll. 11. c. 10. ult. etia coll. 20. c. ult.

Et coll. 22. c. 13. Concil. Mileu. can. 1. Ioan. 1. n. 8.

Irena. 5.

nem post peccatum à Domino morte fuisse multatum, non tantum ad vindictam peccati, sed etiam ad misericordiam peccatoris, ut non semper transgressor & peccator existeret, sed ad alium statum immortalitatis transiret, in quo sine peccato viuens, maculas pro perfecta puritate commutaret, & vitam aliam cœlestem sine vlla peccati contagione obtineret. Et verè Domine ita est. Misericordia tua est quòd viuamus, ut lacryans & gemitibus nostras maculas detestemur, & tibi in aliquo seruimus: & misericordia tua est, quòd moriamur, ut sordes tandem omnium peccatorum exuamus, & ad patriam ab exilio translati aliquando peccare cœsemus.

Roma. 7. nu. 2.

Nec sola sanctarum scripturarum, & sapientissimorum patrum auctoritas ad hoc sentiendum & confirmandum nos adigit; sed etiam manifesta ratio & experientia compellit. Gratia enim Dei post Adæ peccatum, licet in hac vita sanet mentem, nunquam tamen omnino reparat carnem, dicente Paulo: Ego ipse mente seruius legi Dei, carne autem legi peccati. Caro verò nondum reparata, nec ad plenum sanata, motus suos habet, siue ita siue concupiscentiæ, præceptis Dei contradicentes, & aduersus rationem rebellantes. At istos motus ratio etiam vigilantissima per totam vitam non reprimat; sunt enim innumerabiles, nec illis in omni occasione resistit: dum namque huic ex professo renititur, alius ex improviso, & fortè contrarius, insurgit, cui (ut oportuerat) citò non obstitit. Ergo nolens, id est, non plenè volens, aliquid vulnus sentit, aliquid peccatum admittit, quod in isto carnis siue sensualitatis motu, non ad plenum represso, consistit. Et quidem humana ratio, per peccatum, adhuc post gratiam acceptam, obscura permanet, adeo, ut secundum dictum Sapientia, Incertæ sint prouidentia nostra;] & iuxta Paulum, Quid oremus, si cut oportet, nesciamus.] Mansit etiam non omnino fortis, & robusta, ut nouerit singulis momentis importunitati carnis reluctari, & etiam in minimis eius procacitatem compescere. Quam imbecillitatem Paulus aduertens, exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?]

Sapient. 9. nu. 14. Rom. 8. nu. 26.

Hæc autem obscuritas in causa est, ut sæpe in rebus aut deficiat, aut excedat: & hæc infirmitas vi appetitus impulsæ ut in multis offendat, & tadio tantorum impedimentorum, quæ ipsi rectè progredi uolenti, obstant, nunc hinc nunc illuc victa succubat. Sed bene Deus, quis hoc in se ipso quantumuis sanctus non experitur? Quis gloriari potest castum se habere cor, id est, omni peccati face purgatum? Quis aliquando non est in oratione distractus? Quis in Psalmodia non est minori reuerentia, quam par erat, affectus? Quis interdum in Missæ sacrificio non tepuit? Quis non fuit cogitationum inanium vanitate delusus, aut desideriorum terrestrium uilitate pulsatus, aut affectus inordinati insurrectione commotus? Quis aliquando cum loqui debuisset, non siluit, aut tempore silentij verbum non protulit, & in otioso sermone non excessit? Quis cibi, potus, & somni mensuram ita districtè seruauit, ut nunquam plus necessario, aut minus acceperit? Aduerte quæ Cassianus inter leuia peccata recenset. Aliud, inquit, est admittere peccatum mortale, & aliud est, cogitatione, quæ peccato non careat, præueniri, vel ignorantia, aut obliuionis errore, aut facilitate otiosi sermonis offendere, aut ad punctum in fidei theoria aliquid hæsitare, aut subtili quadam cenodoxia titillatione pulsari, aut necessitate naturæ aliquantisper à summa perfectione recedere. Hæc

Cassian. collat.

enim sunt septem lapsuum genera, in quibus vir sanctus, licet nonnunquam cadat, tamen iustus esse non desinit.] In his & aliis similibus, quæ vix possunt numero comprehendi, tot sunt occasiones leuiter delinquendi, ut planè insanus sit, qui putet se solertissima etiam diligentia omne veniale peccatum vitasse, & nullum defectum, nec interius in corde, nec exterius in humanis actionibus incurrisse. Fortè quis in aliquo genere nunquam per totam vitam, nec venialiter deliquit, ut si diues timoratus nunquam furtum nec leue fecerit, aut princeps suo regno contentus, nunquam alienum, nec leuiter concupiuerit. Et de Ioanne Baptista, & de Iosepho sponso Virginis æquum est existimare, nunquam nec leuiter aduersus castitatem peccasse: & de Thoma Aquinate memoria proditum est, nunquam suam puram animam inanis gloriæ leui peccato infecisse. At omnia prorsus venialia vitasse, ad Angelos pertinet, qui nulli originali peccato subiecti, nec carne mortali circumdati, potuerunt diuina gratia adiuti, sine vllò delicto, & cum magno merito, ad felicitatis possessionem euolare.

Statuamus ergo hominem diuim (ut aiunt) & oblata occasione, posse omnia venialia peccata vitare, nam si non posset, non peccaret, cum peccatum non nisi à libera voluntate procedat, & tamen nunquam vitare, nec id quod in sua est potestate, vnquam aut fecisse, aut facere, aut esse facturum. Multa enim sunt, quæ possumus facere, & nunquam facimus. Nam & ego potui Romam iuisse, & nunquam iui: & potui pedes hanc latissimam prouinciã peragrare, & nunquam peragraui: similiter potui quodcumque peccatum leue, dum occurrit, vitasse, & non vitavi: & quia non vitavi, potens vitare, ideo deliqui; nec deliquissem, si vitare non potuissem. Augustinus profectò ad hanc eandem dissoluendam questionem, multis astruit plurima fieri posse, quæ nunquam sunt, nec fient. Absurdum tibi videtur dici, ait ad Marcellinum, aliquid fieri posse, cuius desit exemplum, cum sicut credo non dubites, nunquam esse factum, ut per foramen acus camelus transiret, & tamen ille, scilicet Christus, hoc quoque dixit Deo esse possibile. Legas etiam duodecim millia legionum angelorum, pro Christo, ne pateretur, pugnare potuisse, nec tamen factum. Legas fieri potuisse, ut semel gentes exterminarentur à terra, quæ datur filiis Israël, Deum tamen id paulatim fieri voluisse: & alia sexcenta possunt occurrere, quæ fieri vel potuisse, vel posse fateamur, & eorum tamen exempla, quòd facta sint, proferre nequeamus. Vnde non ideo negare debemus fieri posse, ut homo sine peccato sit, quia nullus est homo, in quo id perfectum esse, demonstrare possumus.

Duobus autem his positis, quòd possumus vitare omnia peccata leuia paulatim occurrentia, & non vitamus, & ideo peccamus; videndum est nunc quid viri perfecti circa hæc peccata faciant, & quovique in eorum deuotione procedant, ut pro posse illos imitemur. Multi ergo ex perfectis hominibus in carne viuentibus, hoc consequuntur, ut post conuersionem suam, ac gustatam spiritus sancti dulcedinem, nunquam aut rarissimè peccata venialia scienter, & ex industria, & cum plena deliberatione, committant. Ita scilicet ut aduertentes ipsi hoc verbum, Est peccatum veniale, ob reuerentiam diuinæ maiestatis, quam vnice venerantur, & diligunt, illud verbum nec pro salute totius

Aug. lib. de spiritu. c. lit. 6. 2.

Matt. 19. nu. 26. Matt. 26. nu. 13. Iudic. 2. nu. 23.

D. Thom.
12. q. 109
art. 8. &
9.

Bern. ser.
de Tripli-
ci cohabita-
tione vin-
culorum.

Job. 14.

Isa. 59. 1.

Isa. in
Canon. n.
10.

mundi proferre constituent. Quod ita esse Thomas Aquinas, si profundè intelligatur, non obscure fatetur. Omnem enim impossibilitatem moralem (quam vocat) carendi veniali peccato, ad duo reuocasse videtur; scilicet ad infirmitatem carnis, & ad obscuritatem mentis, sape quid expediat, nescientis: viri autem perfecti, aut feruèdè proficientes, scientia illuminati, qua aliquid peccatum leue esse cognoscunt, & gratia ampliori roborati, & dulcedine diuini amoris illecti, non est cur non facillè carnis infirmitatem superent, & motus eius ad illicita tendentes cohibeant. Quod autem in vno leui peccato faciunt, in omnibus quæ aduertunt, faciunt, & primum motum insurgentem vt à leui peccato liberentur, priusquam vltra progrediatur, impediunt. Hos Bernardus, & merito, beatos ac felices appellat. Beatus huiusmodi homo, inquit, & abundanti spiritus influens maiestate, qui suavis & vinctus portat omnes, & neminem onerat ipse: qui terribilius & horribilius ipsa gehenna iudicat, in re leuissima vultum omnipotentis scienter offendere.] Planè beati sunt, qui licet ex infirmitate peccent (quem admodum enim, ait Job, Nemo mundus à forde) tamen nunquam scienter, & ex malitia, delinquant. Nam ex infirmitate peccare, infirmæ carnis opus est; nunquam tamen ex deliberata voluntate delinquere, nec leuissimè, opus est abundantis charitatis, quæ non tantum Creatorem suum omnibus prætulit, sed nec minimam eius offensam sciens, sine dubio admittit. Coniice oculos, quæso, in Franciscum, in Dominicum, in Bernardum, in Ignatium nostrum, & in alios similes sanctos, & videbis te manifestam iniuriam illis facere, si de ipsis, quod scienter, & de industria peccata venialia fecerint, cogitares. Quod autem illi habuerunt, multi viri spirituales ad perfectionem currentes, sine dubio habent, qui licet sapiens ex infirmitate in leuibz cadant, nunquam tamen multis annis in huiusmodi scienter & ex industria deficiunt. Non enim nunc abbreviata est manus Domini, vt iustos suos ab ista infidelitate saluare nequeat, neque aggravata est auris eius, vt dilectissimorum preces non exaudiat, quibus quotidie postulant, si non ab omni peccato, (quod mortalitas ista non patitur) saltem à procacitate, & fronte meretricis liberari. Frontem verò meretricis habet, qui post diuinam maiestatem intimè cognitam, post amplissima eius dona suscepta, post gustatam celestium contemplationum suauitatem, audet, sciens & aduertens aliquid Domino displicere, illud, licet leuissimum, coram oculis sui Domini, & Creatoris patrare. Interrogemus itaque viros sanctos, & obtestemur illos per nomen Domini, cui se totos commiserunt, vt dicant nobis sine villo lædendæ humilitatis timore, an aliquod peccatum veniale, non ex infirmitate, sed ex industria, & ex malitia per aliquot annos commiserint; & si dixerint, quia longo tempore, aut nunquam, aut vix ex malitia peccarunt, credamus eis, sunt enim testes omni exceptione maiores, & eos in hoc sequi & imitari conemur. Quod profectò sine villo timore & dicendum & scribendum esset, nisi tanta esset horum temporum malitia, tanta imperfectorum audacia, vt quod ipsi in se non vident, statim impossibile credant. In quos optime quadrat illud Iudæ Apostoli: Quæcunque ignorant, blasphemant:] quia suam exiguitatem & tepiditatem mensuram perfectorum faciunt, immo &

A diuinam gratiam sanctos mirificè iuuantem eleuare præsumunt.

Aliud etiam perfecti & proficientes circa peccata leuia faciunt, scilicet ea quæ per ignorantiam aut imbecillitatem contrahunt, in dies postulatione amplioris gratiæ, & diligentissima vigilantia, magis ac magis minuere. Curantque vt vt hæc minuta peccata, quæ omnino vitare non possunt, sint saltem pauciora numero, & malitia tenuiora, vt sic quotidie magis grati sint apud Dominum, & maiorem mentis suæ puritatem obtineant. Hæc ita esse Gregorius manifestò docet his verbis: Considerare magnopere quid agere iusti soleant, debemus. Qui plerumque si qua in se quamlibet leuiter carnalia esse deprehendunt, hæc in internis sensibus retrahentes, vehementer in semetipsis insequuntur: afflictione se conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se praua diiudicant, atque hæc per penitentiam damnant. Quod idcirco agunt, vt in conspectu æterni iudicis & ipsi inueniri, in quantum est possibile, irreprehensibiles debeant: & hi qui eos sic se iudicare conspiciunt, emendare semetipsos à culpis grauioribus inardescant.] Et rursus alio loco, explicans illa verba Davidis: Pro hac orabit à te omnis sanctus in tempore opportuno,] ait: Quanto electus quisque maiori sanctitate præminet, tanto magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis sanctior Paulo, qui de se distidens, de corpore mortis per Dei gratiam liberari expectat? Sancti enim viri licet magnis iam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod ferant. Et licet iam magna vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, veluti quasdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod diuinæ profectò pietatis dispensatione agitur, vt qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur: quatenus vnde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde melius in iustitiæ virtute roboretur: & eo se in virtutis culmine erectum minimè sentiat, quo suis viribus, etiam parua, quæ eum impediunt, non expugnat. Hactenus ille.] Et Isidorus breuius: Sunt peccata leuia, quæ ab incipientibus quotidiana satisfactione purgantur: quæ tamen à perfectis vitis velut magna crimina euitantur.] De his in Ecclesiastico dictum est: Qui timent Dominum, preparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.] Preparant quippe corda sua in aduentum Domini, cum ea magna sollicitudine etiam à leuioribus purgant: & sanctificant in conspectu eius animas suas, dum eas diebus singulis ab his assiduis imperfectionibus, quæ omnino vitari non possunt, magis ac magis emundant. Custodiunt hi, quantum possunt, mandata Domini; quod si omnino suo desiderio non satisfaciunt, nec concupitæ puritati, (sicut re vera non satisfaciunt) patientiam habent vsque ad inspectionem illius, id est, vsque ad diem examinis, in quo perfectè purgabuntur, vt perfectè mundati, in celestes mansiones introcant. Cum ergo ista duo perfecti circa leuiora peccata præstare soleant, nos qui tendentes ad perfectionem instruimus, ad eadem illos hortari volumus. Nec dicimus illis vt nunquam peccent vel leuiter, quod satis nouimus à nullo puro homine, præterquam à Beata virgine, fuisse præstitum: sed quod aspirant ad hoc, vt nunquam ex industria, & cum plena deliberatione, leuia peccata faciât, & vt cætera ab ipsa naturæ nostræ mi-

B
C
D
E

Greg. 11.
moral. 5.
15.

Psal. 31.
n. 6.
Gregor. in
Psal.

Rom. 7. n.
25.

Psal. 83.
n. 6.

Isido. 2.
sent. cap.
18.

Eccles.
2. 20.

feria, & imbecillitate manantia, quotidie magis ac magis adhibita diligentia diminuant.

Peccata venialia fugienda esse propter mala, ad quae disponunt.

CAPVT X.

MULTA sunt, quae virorum spiritualium mentes ad magnum timorem istorum peccatorum leuium, & ad eorum fugam ac detestationem impellunt, quae omnia breuitatis & lucis gratia, ad tria solum capita referemus. Illud autem primum sit, quantis malis ista peccata leuia ianuam aperiant. Quod sane natura ipsa peccati venialis perspecta, & considerata, satis euidenter ostendet. Est enim peccatum veniale, si attentè ipsum inspiciamus, non quidem mors animae, quod tantum crimini seu peccato lethali competit, sed est aduersa valetudo, & infirmitas animae, quae & ipsam animam foedat, atque deformat, & à debita dispositione bene & feruè operandi distungit. Quod & Bernardus manifestè docet, dum illud sancti Dauidis exponens: Multae tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus;] & animae cogitationem curi, affectionem carni, & intentionem ossibus comparans, leuiora peccata tribulationes putat esse iustorum, & plagis ac vulneribus designari. Quae sunt, inquit, tribulationes iustorum, nisi quod interdum decoloratur cutis, cum videlicet inutilis cogitatio in corde versatur? Nonnunquam verò etiam caro vulneratur, quando scilicet ad hoc vsque cogitatio perniciosa procedit, vt delectatione corrumpatur affectio. Nam ossa quidem iustorum omnino integra, atque illaesa custodiuntur à Domino, vt nunquam frangatur propositum cordis eorum, nunquam salubris intentio conteratur: vt videlicet concupiscentiae titillati etiam detur assensus.] Optimè quidem leue peccatum animae vulnus, atque aegritudo appellatum est: nam si aegritudo corporis, naturam corporis turbat, & ab oprimo statu dimouet; eodem modo veniale peccatum naturam nostrae mentis misceat, & ab ea, qua Deus contemplandus est, tranquillitate diuellit. Vnde idem Bernardus ait: Sicut corporis natura est sanitas, ita cordis natura est puritas: quia turbato oculo, non videbitur Deus: & cor humanum ad hoc factum est, vt suum videat Creatorem. Si verò sanitati corporis sollicita est prouidenda custodia; puritati cordis tanto sollicitior est impendenda, quanto pars ista dignior illa esse conuincitur.] Quid est, corporis natura est sanitas, & cordis natura est puritas? Nisi quod haec secundum naturam sunt, infirmitas verò & impuritas aduersa naturae, quorum illa corpus, ista verò cor ipsum inquietat, vt probè suas actiones praestare non possint? De huiusmodi impuritatibus, aut peccatis minutulis, in Salomone scriptum est: Muscae morientes perdunt suauitatem vnguenti.] O quam aptè peccata leuia muscis comparantur, quae omnia foedant, omnibus actionibus insident, & ea quoque, quae in mensa regis apponenda sunt, id est, ad cultum Domini offerenda, miserabili audacia commaculant. Muscae sunt morituae, quas nempe exterminare debemus, ne ipsae & internam auferant suauitatem, & nos paulatim à sapientia ad stultitiam trāserant, quam istae paruae stultitiae, si non quo ad substantiam, at quo ad feruorem, extenuant. Aegritudines sunt, ac inualetudines animae, quae instar lepra

Bern. ser. de cute carn. & ossibus n. m. Psal. 33. n. 20.

Bern. ser. de tripl. ci. genere bonorum.

Eccles. 10. n. 1.

A insigni deformitate omnes eius vires ac sensus inficiunt. Nam & Augustinus ait: Quibus peccatis licet occidi animam non credamus, ita tamen eam velut quibusdam pustulis, & quasi horrenda scabie repletia deformem faciunt, vt eam ad amplexus illius sponsi caelestis, aut vix, aut cum grandi confusione venire permittant.] De leproso haec in Leuitico scripta sunt: Habebit vestimenta diffusa, caput nudum, os veste contactum, contaminatum, ac sordidum se clamabit.] Haec omnia signa sunt luctus, atque tristitiae; & sanè nos, qui singulis diebus lepram istam de nouo contrahimus, & non nisi paruo tempore illa caremus, vtique deberemus, si non vestimenta exteriora, at corda nostra in cotidiana examinatione vi doloris abrumperere, caput in signum poenitentiae conspersum humilitatis cinere, omni laetitiae corona nudare, os praerubore & verecundia ad omnem excusationem nostram opprimere, & nos ipsos planè immundissimos ac foedissimos confiteri. Contemnamus nos, qui his fere semper aegritudinibus laboramus, quae oculos mentis obnubilant, aures ad diuinos instinctus audiendos obturant, manus grauant, pedes retardant, & omnem interiore hominem ad perfectionis opera pigrum reddunt.

Sed si venialia peccata animae aegritudines sunt, iam elucet, quoniam ad mortem, id est, ad peccata graua & lethalia disponunt. Sicut enim corporalis infirmitas mortem corporis vocat, & si non obstemus illi, tandem aduchit; ita spiritualis animae infirmitas, animae mortem compellat. Ingentem flammam, inquit Gregorius Nazianzenus, perexigua quoque scintilla excutat, & viperæ semen homini saepe exitum inuexit. Proinde cura vt leuissimam quoque noxam effugias. Tameñ enim ea primo exigua, & minuta sit; postea tamen in ingentem magnitudinem excrescit.] Quod vt luce clariùs videamus, sciendum est, peccatorum venialium quaedam esse graua ex genere suo, quae aut materiae pusillitas, aut defectus plenae deliberationis in peccata leuia conuertit, vt si quis furtum vnus oboli faciat, si in re leui, & non multi momenti, de fratre detrahat, si turpem cogitationem post aliquam negligentiam, & ante deliberatum consensum abiiciat: alia verò leuia esse etiam ex proprio genere, quae etiam magna; & plena deliberatio, qua fiunt, semper leuia ea reliquit, & nunquam in graua peccata commutauit: vt si quis verba otiosa proferat, aut tempus inutiliter terat, aut mendacium officiosum in medium producat. Illa priora ad graua peccata non multum à longè disponere nemo non videt. De quibus praecipue dictum est: Qui spernit modica, paulatim decider.] Et: Qui amat periculum, in illo peribit.] Quemadmodum enim, vt simili eiusdem Ecclesiastici vtamur, Operarius ebriofus non locupletabitur,] sed dum hodie bibit, & cras bibit, & sequenti die aliud parum in potum immoderatum insumit, tandem in extremam paupertatem venit: ita qui hodie negligens est in impudica cogitatione reuertienda, cras negligentior erit, & iterum negligentissimus factus, ad consensum, id est, ad perditionem vsque gratiae, procedet. Quare & sanctus Iob vt hanc rem astruat, Dominum in nobis post vanitatem videre iniquitatem affirmat. Ipse, ait, nouit hominum vanitatem, & videns iniquitatem, nonne considerat?] Vanitas leuia peccata designat, quae licet malitiam peccati criminalis non habeant; tamen inutilia profus & debito sine carentia persistant. Ex his facillimum est ad iniquitatem progredi, & post vanitatem, inuercundiam & procacitatem admittere. Quod docet Gregorius, eundem locum his verbis exponens: Aprè post vanitatem

Aug. ser. 41. de scis.

Leuit. 13. 45.

Naz. in sent. 13.

Eccles. 19. n. 1. Eccles. 3. 27. Eccles. 19. 1.

Iob. 11. 11.

Greg. 10. mor. c. 9.

protinus

protinus iniquitas subinfertur, quia dum per quædam transitoria ducimur, in quibusdam noxiè ligamur: cumque mens incommutabilitatis statum non tenet, à semet ipsa defluens, ad vitia prorumpit.] Et post pauca; Ex vanitate ad iniquitatem ducimur, cum prius per leuia delicta deflectimus, vt vsu cuncta læuigante, nequaquam post committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderati lingua ociosa verba negligit, more inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gula incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur: cumque mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque & ad perfidiæ voraginem ruit.] Quis iam non videat istorum pericula delictorum, quæ si paulatim procedant, non iam animam cruentant, sed planè graui facta à possessione vitæ spiritualis alienant?

Sunt ergo peccata ista leuia sicut pestilentes morbi, quos si diligentissima medicina non comprimat, certissimam & citissimam mortem intentant. Sunt velut cuneus, qui principio modicam rimulam in ligno facit, sed eam faber lignarius ictus multiplicando vsque ad scissionem ligni producit. Sunt sicut mucro validè carnem tangens, & pellem abrumpeus, quæ statim carnem peruat, & corpus omnino perfodit. Sunt vt ignis stipulæ admotus, qui nunc tantisper immutat, & è vestigio eam voracitate suæ virtutis inflammat. Sunt tandem velut erga præcipitum casus, quem continè ob loci periculum miserabilis præcipitatio subsequitur. Ita omnino peccata hæc nisi ea mens statim excutiat, ita eam passionis vinculis illigabunt, & facibus concupiscentiæ succendent, vt breui tempore peccati lethalis flamma consumat. Ex volucrum aucupio disce (ait sanctus Ephræm) quæ parua videntur, non ideo contemnenda. Contingit enim vt auis in laqueum incidens, minima capiatur vngula: & alarum vites franguntur, ac debilitantur ob vnguem vilem, & cum totum sit corpus extra laqueum, totum tamen retinetur.] Similitudo hæc generi huic peccatorum venialium optimè congruit, quæ primùm vngulam, id est, cogitationem, illaqueant, sed nisi quam citissimè homo suam vngulam liberet, & pedes, & manus, & corpus, & mentem peccati laqueus illigabit, & totum hominem in diaboli seruitutem rediget, & manifesti criminis gladio conficiet. Dauid minùs cautè alienam vxorem apexit, & nulla interiecta mora concupiscentiæ manus dedit, & sequenti nocte adulterium perpetravit: & qui in solarium domus suæ perfectus intrauit, ob incautum aspectum sceleratus peccator exiuit. Quis non timeat hoc leuium peccatorum genus? Quis non vel minimam vindictæ aut impudiciæ cogitationem statim cum magna violentia repellat, quæ mortem animæ machinatur, & omnia bona gratiæ dilapidare molitur? Cassianus profectò horum peccatorum pericula (illud Proverbiorum secundum translationem septuaginta virorum exponens: Stillicidia eiciunt hominem in die hyemali de domo sua) luculentissima, quam priori volumine retulimus, oratione declarat, & magnos aliquorum casus mentis teporem subsequi, & in defectibus vitandis incuriam, manifestè decernit. Lapsus quispiam, inquit, nequaquam subitanea ruina corruisse credendus est, sed aut præuæ institutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decedente, & per hoc sensum, vitii incrementibus, casu miserabili concidisse. Ante contritionem enim præcedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio. Quemadmodum domus nunquam subi-

A taneo ad ruinam procumbit impulsu, nisi aut antiquo vitio fundamenti, aut longa inhabitantium desidia stillicidiis primùm paruisimis penetrantibus corrupta sensim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetustam negligentiam in maiorem modum patefactis, atque collapsis, riuatim post hæc influit pluuiarum imbriūque tempestas.] Non est ergo dubium, hoc genus venialis peccati ad magna mala disponere, & nisi resistatur eis, post paululum grauissimum malum peccati lethalis secum afferre.

At alia peccata, quæ ex genere suo leuia sunt, licet non tam præsentaneè, sed etiam vt viles & infidi internuntij, graui peccato ianuam domus mentis aperiant. Obnubilant enim animam, ne peccati grauis enormitatem aduertat; eneruant eam ne graui & subitæ tentationi resistat: deiciunt illam in modica, vt data occasione ipsa semet ipsam in graue crimen casibus afflueta deiciat. Qui assuetus est è loco infimo cadere, facile cadet, & nesciet subsistere positus in loco sublimi: ita qui modicis peccatorum leuium tentationibus vincitur, graui tentatione pulsatus, difficulter à gratia in mentis stabilitate retinetur. Ex his minimis, & verè vilibus, inquit sanctus Dorotheus, ad magna contemnenda delabimur. Cum enim cœperit quis dicere: Quid est, si verbulum hoc vnicum locutus fuero? Quid est, si modicum hoc comedero? Quid si in rem hanc intendero? Ex hoc, quid id, quid illud, admittitur mala & amara esca, & sensim incipit quis, ac pederentim in maiora ac grauiora prolabi, & sic deinceps per partes protuens periclitatur, atque in perfectam insensibilitatem decidit.] Hæc est istius Patris sanè tremenda sententia, quam vti nam non multi euentus comprobassent. Scimus enim aliquos ex verbis otiosissimam quasi ex consuetudine prolatis, & sine vlla verecundia susceptis, in verba lasciuia corruisse, & ex his in cogitationes impuras deuenisse (nam quis timeat ea cogitare, quæ non veretur ore proferre?) ex impuris autem cogitationibus facile est ad impurum transire consensum, & ex consensu ad nefarium opus properare. Fitque homo, cum sordes istæ, & infirmitates istæ sibi vilescunt, sensim ad maiores maculas timendas tardior, & ad resistendum morti criminis imbecillior. Quare non immeritò dixit

D Chrysostr. hem. 83. in Mast. Mirabile quidem, & inauditum dicere audeo. Solet mihi nonnunquam videri non tanto studio magna peccata esse vitanda, quanto parua, & vilia. Illa enim, vt auersemur, ipsa peccati natura elicit: hæc autem, hæc ipsa re quia parua sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosè insurgere. Vnde citò ex paruis maxima fiunt negligentia nostra.] Sapienter dicta sunt hæc, nam ipsa mentis infirmitas, tot minutulis peccatis subiecta, difficulter magna occasione pulsata resistit. Si enim corpus noxiis humoribus oppletum, & assiduis febriculis affectum, & squallore ac inedia imbecillum factum, adueniente aliqua graui ægritudine facile morti cedit; eodem modo anima inuercundè hæc leuia peccata committens, & illis interius robur extenuans, facile data occasione criminis morti succumbit. Nonne impius Tryphon Ionathæ persuasit vt exercitum copiosum à se dimitteret, quo ducem solum, & sine exercitu inuentum occideret, & regionem Israëliticam occuparet? Idem prorsus facit diabolus, vt viros iustos sibi fabriciat. Suadet illis, vt opera bona, & studia sancta eos protegentia, deponant, vt ociositati, & tepori se tradant, vt carni suæ in non necessariis indulgeant, vt paruos defectus à virtute & spirituali robore auocantes non me-

oro-
theus do-
ctrim. 3.

Chrysostr.
hem. 83.
in Mast.

1. Math
12. n. 45

tuant.

Ephr. de
morbo
lingua.

2. Reg. 11.
2.

Proverb.
27.

Cassia.
colla. 6
ca. ult.

tuant. Inde autem pronum est illi magna vi tentationis impulsos, inermes euincere, & imparatos ac suæ salutis oblitos subiugare.

Hinc ortum habuit dictum illud apud Patres commune, Multa leuia peccata vnum grande facere, quod si circumspectè intelligatur, magnam habet veritatem. Sed priusquam eius sensum explicemus, vnum aut alterum ex Patribus id dicentibus audiamus. Augustinus ait: Noli illa contemnere, id est, leuia peccata, quia minora sunt, sed time quia plura sunt. Attendite, fratres mei, minuta sunt, non sunt magna. Non est bestia quasi leo, vt vno morsu guttur frangat; sed bestia plerumque minuta multæ necant. Si proiciatur quisquã in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? Non sunt quidem maiores, sed infirma est natura humana, quæ etiam minutissimis bestiis interimi potest. Sic & modica peccata attendite, quia modica sunt, & caute quia plura sunt. Quam minutissima sunt grana arena! Si arena amplius in nauim mittatur, mergit illam vt pereat. Quam minuta sunt guttæ pluuia! Nonne flumina implent, & domos deiiciunt? Ergo ista nolite contemnere. Bernardus autem sic inquit: Non solum graua, sed & leuia cauenda sunt peccata. Multa enim leuia vnum grande efficiunt: sicut solent de paruis & minimis guttis immensa flumina crescere. Idem & eisdem verbis asserit Hugo Victorinus, & Beatus Isidorus, ex quo duo priores desumplerunt. Quorum Patrum non credimus fuisse sententiam, quod plura leuia peccata in vnum lethale aliquando coalescant. Certum est enim quod illa, quorum malitia non continuatur, nec vna quasi ex pluribus collecta constituitur, nunquam aut præcepta Dei grauius frangunt, aut gratiam & charitatem disperdunt, aut in Dei inimicitiam incurrunt. Sed sensus eorum & verissimus est, quod multa leuia peccata sine vilo præsertim timore commissa, grauant imperfectam & miseram animam, & in ea fortitudinis murum aperiant, vt irruente per grauiem tentationem hoste eam expugnatam ad se pelliciat, & in graue aliquod peccatum distorbet. Sunt enim ista peccata quasi puluis in oculos iniectus, qui eos principio obnubilat, & deinde penitus cæcat. Sunt sicut seminatores discordia, qui affectuum reipublicam turbant, & animam totam inquietant. Sunt imbres, qui non quidem charitatem extinguunt, at robur eius, & feruorem confopunt. Sunt agritudines, quæ mentem debilitant. Sunt fetores, qui spiritum Dei contristant, & à bono nos eius familiaritatis auerunt. Quis autem non videat, animam cæcam, ac perturbatam, infirmam, & gelidam, & ab amplexibus sui creatoris auallam, periculo cadendi in aliquid grauius, esse vehementer expositam? Radix quidem spinæ, seu thamni, tenera, & blanda est, at spina ex illa progrediens, satis aspera, atque cruenta: sic peccata leuia per se ipsa non multum vulnerant, quia charitatem non destruant, sed sunt veluti radices spinæ, id est, grauioris peccati, quod potens est corda transfigere, & à vita gratiæ separare. Qui ergo timet Deum, vt ait Salomon, nihil negligit. sed maiora peccata vt maiora fugiet, & minora, vt semina maiorum vitabit. Temerarium enim est, vnum pedem hostis intra domum admittere, qui post vnum, alterum ponet, & miserum habitorem ex ea cum iniuria repellat. Ita diabolus solet à paruis incipere, & ad maiora procedere, & postquam ab anima timorem leuiorum peccatorum depulit, metum etiam grauiorum ablegare.

August.
lib. de do-
cem chor-
dis. c. 11.

Bern. lib.
de anima
c. 27.

Hugo. 3.
de anima
c. 27.
Isidorus
2. font. c.
10.

Eccles. 7.
19.

Peccata venialia fugienda esse propter
damna, quæ muebunt.

C A P. II.

EVI A ista peccata, quibuscum sicut calamo pugnamus, vtinam vitæ perfectione pugnaremus, non tantum hoc malum, quod iam expressimus, satis per se magnum, & tremendum inferunt, sed alia etiam mala, & animæ damna non contemnenda secum inuoluunt. Quorum odium æquum est profectò vt nos ab illis retrahat, & curam vitæ emendationis, & perfectionis, vel nobis quoque oscitantibus & incuriosis intradat. Si enim non solam mortem corporis, & ea, quæ mortem important, sed quæcunque etiam aduersa corpori fugimus; cur solam mortem animæ, & quæ ad illam disponunt, & non quoque alia quæcunque mala fugiamus? Maxime quod ista mala, seu damna leuiorum peccatorum, non leuia sunt, sed magni momenti, vt ex ipsismet declaratis manifestum fiet. Ea verò Laurentius Iustinianus hac oratione recenset. Porro licet veniale delictum se perpetrante æternæ mortis nequam faciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentiam animæ in bonis operibus debilitat, retardat à gloria, & sæpe fit peccati mortalis occasio. Ista quinque mala peccatorum letium consideremus, & ea deinceps diligentius vitabimus, & multò magis quam huc vsque timebimus.

Peccatum igitur veniale maculat animam, quod etiam sanctus Gregorius confessus est. Vitam animæ, inquit, qualibet culpa polluit; seruatus verò contra proximum dolor occidit. Sed quantum poluat quis explicare sufficit? Nam si, vt dixit Nazianzenus, splendide vestis luculentiores sunt sordes, animæ secundum suam naturam purissimæ, & secundum substantiam incorporeæ, sordæ erunt sordes, quæ illam conspurcant, & gratiæ nitorem inficiunt. Tales quidem sunt quas Dominus ipse propriis voluit in nobis suis lauare manibus, & linteolæ purissimæ humanitatis abstergere. Hoc enim significauit cum lotis discipulorum pedibus asseruit: Qui lotus est non indiget, nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Erant quippe illi mundi, quod ad grauiora peccata attinet, vt interpretati sunt Augustinus & Beda, sed in pedibus habebant sordes, quas oportebat Saluatoris ablutione mundari. Non sunt autem parui pendendæ sordes, quas Christus per se ipsum lauat, & discipulis suis inesse non patitur. Sed sordes istas, ac maculas istas, magnas esse ex vilitate rerum, ex quarum contactu contrahuntur, intellige. Nam quo res vilior est, & impurius, eo amplius manum eam tangentis polluit, & foediorem obsecritatem inducit: at res temporales infra nos positæ viles admodum sunt, quæ animam Dei causam creatam inficere habent, si eas voluerit affectuum & desideriorum inordinatione contingere. Denique Augustinus venialiter peccantes non tam puluere aspergi, quam immundissimo luto oblititi autumar: & postea cum scabie eadem peccata conferre non timet. Quæ quamuis singula, inquit, non lethali vulnerere feriant, sicut homicidium, & cætera huiusmodi, tamen omnia simul congregata, velut scabies, quo plura sunt, necant, & nostrum decus ita exterminant, vt ab illius sponi speciosi forma præ filiis hominum, castissimis amplexibus separent, nisi medi-

Iustin. de
gradibus
persec. c.
1.

Greg. 10.
Moral. c.
11.

Nazian.
in illud
Matth. 19.
Cum cõ-
suisasset
Iesus, ho-
mil. 7.

Ioann. 13.
10.

August.
tract. in
Ioan. Be-
da ibid.

August.
lib. 50.
hom. 50.
c. 3.

camento quotidianae penitentiae defecentur.] Hæc ergo leuia peccata non quidem charitatem, sed decorem eius, id est, feruorem, vt statim dicemus, necant; quæ si sunt animæ, quod scabies & lutum corpori, non leuem profectò ei sciditatem inu-
runt.

Aliud damnum leuium peccatorum est, quòd feruorem charitatis minuunt. Sicut enim ignis aqua conspersus mortificatur, & inopescit, ac quadam tenebris vim vrendi & consumendi remittit; ita flamma charitatis imbre horum peccatorum attracta vim consumendi veterem hominem, & desideria nostra ad res cælestes erigendi, deponit. Nam & cinis carbonibus superinectus ipsorum tum splendorem fuscatur, tum ardorem impedit, adeo vt iuxta eos positi nullum sentiamus calorem: & peccata hæc puluis & cinis sunt; puluis, quia splendorem charitatis obnubilant; & cinis, quia debilitant conceptum ex puritate feruorem. Videbis aliquos iustos in meditatione frigidus, in oratione segnes, in diuinis laudibus tepidos, qui nunquam lacrymis irrigantur, nunquam interna suauitate irrorantur, vix compunctionis sensu tanguntur, & si causam huius insensibilitatis scrutentur, non aliam quam defectum multitudinem, & in vitandis modicis peccatis insignem oscitantiam inuenies. Sicut enim paruis, sed multis vulneribus sauciatus, est ad salutis actiones imbecillus, neque potest vt sanus progredi, aut velociter currere, vel magnum pondus supportare: ita anima tot plagis licet paruis affecta, neque opera perfectionis hilariter perficit, neque fortiter insultibus aduersarij resistit. Calor quidem corpora leuia, frigus verò graua & ponderosa reddit: quare hic tepor, (vel, vt verius loquar, illud frigus) à peccatorum leuium copia profectus, infelicem animam grauat, & ad bona opera assurgere & properare non sinit. Quod in illis verbis expressum intelligo: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.] In illis namque non tantum naturam corporis corruptibilem, sed concupiscentiam non edomitam, & rerum visibilibus curis menti repugnantem aspicio, quæ suis assiduis defectibus, veluti compedes, & vincula animæ iniicit, vt ad desideria cælestia volare non possit. Hos defectus Bernardus in illo Damasci onere à Propheta descripto voluit per tropologiam aduertere. Cum enim Damascum interpretatus esset hominem fundentem sanguinem, hæc subiicit: Quidam sentiunt, sed non consentiunt: impugnantur, sed non expugnantur: onerantur, sed non prosternuntur. Hi onus quidem sustinent à Damasco, sed Damascus non sunt.] Si autem onus illud graue est, & importabile, manifestum est, quia peccata ista dum amoris feruorem tepesciunt, animam magna segnitie & tepiditate onerant, vt cum ingenti difficultate ad perfectionis actiones assurgat.

Deinde peccata leuia in bonis operibus vires animæ nostræ debilitant, quæ imperfectis & malis operibus assuetæ bona opera strenuè exercere non valent. Cum enim habitus animæ ex actibus generentur, fit vt peccata leuia multiplicata, & consuetudo remissè viuendi habitus inferant sibi similes, & sanctitati, ac studio proficiendi difformes. Hi autem sicut aduersos virtutis habitus aut pellunt, aut minuunt, ita vires animæ antea per istos expeditas ligant, & retardant, vt in via perfectionis segniter ad modum progrediantur. Vnde Bernardus huius difficultatis causas inquirens, & duas inueniens, alteram earum tepiditatem, quam ego quotidianorum defectuum multitudinem appellarem, non dubitauit assignare.

A Duabus de causis videtur mihi, ait, huiuscemodi animi aegritudo & difficultas solere contingere, aut de nouitate videlicet conuersionis, aut certè de conuersionis tepore, etiam si in conuersione longum tempus habuerit. Vt unque profectò humiliat, & deicit conscientiam, & inquietam facit, dum siue pro tempore, siue pro tepore antiquas animi passiones nec dum in se mortuas sentit, & necesse proinde habens resuscandis intendere, de cordis hortulo spinis iniquitatum, & vitiis cupiditatum, longius à semetipsa euagari non sinitur.] Hæc igitur peccata sunt nebulae, quæ vires nostras ad cognitionem datas obscurant. Sunt compedes, qui affectus tenent infimis rebus obstructos, ne ad cælestia & superiora ferantur. Sunt catenæ, quæ manus animæ ligant, ne nostram perfectionem operentur. Quare rogandus est ille, qui venit prædicare captiuis indulgentiam, & clauis apertionem, vt catenas istas effringat, & nos solitudine eas abiiciendi, & quotidie, in remissa cura deponendi dissoluat.

B Retardant etiam hæc leuia peccata hinc emigrantes, à gloria, quoniam illa gloriosa ciuitas, quæ Dei, victores coronantis, est sedes, nullum adhuc vinculis compeditum, nec sordibus inquinatum admittit. Omnes maculae siue magnæ, siue parvæ, prius eluendæ sunt, aut potius igne acerbissimo consumendæ, quàm ciuitatem illam sanctam & immaculatam quis ingrediatur. Quantum autem damnum sit hoc, norunt illi, qui sciunt quàm intolerabile malum est animæ hinc discedenti, vel ad momentum Dei conspectu ac fruitione priuari. Certæ animæ iustæ solutæ corpore, non minus sentiunt à Dei amplexibus retardari, quàm sentit manus à suo corpore abscondi, aut dolet pars vehementer agglutinata à suo toto diuelli. Sed considerandum est quanto tempore animæ leuibus peccatis fordida igne purgantè teneantur, & quàm diu pœnis ac tormentis crucientur. Res enim hæc non est tam leuis ac facilis, quàm aliqui imperfecti sibi metè blâdientes existimant. Nam quod ad tempus attinet, certum est, animas aut grauium peccatorum pœnis debitis, aut leuibus peccatis implicatas, præsertim si multa sint, non breui tempore sed multis diebus, & mensibus, & annis pœna acerbissima castigari. Et vt nunc multas de hac re factas reuelationes taceamus, quas quisque facillè ex Ecclesiasticis historiis cognoscat, certè Ecclesia ipsa Spiritu sancto docta satis id opere docet, quæ suffragia pro defunctis in purgatorio detentis, non eo die tantum quo obierunt, sed post menses & annos facere consuevit. Ipsa etiam ratio suadet. Nam Dominus aliquos iustos, & amicos suos in hac vita pro leuibus peccatis non leuiter, sed satis acerbè castigauit. Mo-

D ses enim ad aquas contradictionis aliquantulum de futuro miraculo hæsitans, vt fert multorum doctorum opinio, solùm venialiter peccauit: & Propheta missus ad Ieroboam, comedens in via, ab alio deceptus, similiter ex sententia doctorum leuiter tantum deliquit; quorum ille, morte ante ingressum in terram promissam: iste verò, morte statim post prandium adueniente, multatus fuit. Cassianus quoque ad hoc propositum duo exempla memorabilia commemorat; alterum, Abbatis Pauli ob indifferetum zelum paralysi percussus; alterum, cuiusdam alterius, ob duram responsum, qua Macharium contristauit, durissimo dæmoni traditi. Quod (vt mihi quidem videtur) Dominus aliquando facit, tum, vt quanto zelo custodiat animarum sanctarum puritatem, ostendat, tum, vt his acerbissimis punitionibus ad vltionem leuium peccatorum inflicta, non tam citam quàm aliqui putant, purgatorij pœnam esse declarat,

1/a. 61. n. 7.

Numer. 20. 12. Vide A bul's. 1. b. 9. 5. 6. 3. Reg. 13. 9. 31. 3. Reg. 3. 20.

Cassia. coll. 7. ca. 26. 17.

Sapient. 9. 15.

1/a. 17. 1.

Bern. de 11. oneribus, 4.

Bern. 1. r. 10. in Cæ. 11.

Et

Bern. in
morte Hil
berti.
Aug. lib.
50. hom.
16.

Et sanè Bernardus ait, in purgabilibus locis centupliciter quæ fuerint hic neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrantem. Et Augustinus: Quanta fuerit peccati materia, tanta & petranscendi mora. Quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vendicabit quædam flammæ rationabilis disciplina. Hæc etiam pœnam istam non celerem habere durationem aperiunt. Quod verò ad pœnæ acerbiteriam spectat, certum est, animas in purgatorio dirisimis pœnis cruciari. Quippe quæ pœna damni, scilicet diuinæ visionis carentia mulctantur; eximia tristitia ob suum exilium à patria, castigantur, acerbissimo igne torquentur, qui, vt instrumentum Dei ad spiritus suam operationem extendit. Denique tam dura est hæc pœna, & tam acerba, vt in immensum omnes huius vitæ pœnas, & tristitias excedat. Ad quod confirmandum ait Cælius Arelatensis: Ille ipse purgatorius ignis durior erit, quàm quod possit pœnarum in hoc sæculo aut accidere, aut sentiri, aut cogitari. Et Anselmus: Sciendum est, quòd grauior est ille ignis, quàm quicquid homo pati potest in hac vita. Et Augustinus: Et si æternus non sit, scilicet ille ignis, miro tamen modo grauis est, exceditque omnes pœnas, quas aliquis in hac vita passus est. Ista, & multa alia (quæ sciens prætereo) Partes de acerbitate pœnarum purgatorij proferunt; & quidem eò adducta sunt, vt pateat quantum sit damnum ob leuia peccata ab ingressu in patriam impediri, & tam horribili loco, ac tam seuera & diuturna pœna castigari.

Postremum damnum à Laurentio Iustiniano recensitum, est, quòd peccatum leue, sæpe est peccati grauis occasio. Non solum propter conscientiam erroneam, vt ipse ait, qua quis putat se grauius in Deum peccare (iste enim iam non leuiter deliquit, sed grauius) nec solum quia leuia peccata (viam diximus) ad grauia disponunt, verum etiam quoniam qui inuerecundus est in huiusmodi peccatis admittendis, meretur à Deo derelinqui, & in maiora prolabi: in quo sensu nos illud accipimus: Qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. Sicut enim minores aulicorum incuriæ (si ex paruo amore, & irreuerentia procedant) solent ita regis animum prouocare, vt à negligentibus signa benevolentia auferat, & perseuerantes à suo obsequio repellat: ita hæc leuiora peccata, cum non ab infirmitate, sed à proacacitate, aut ab insigni oscitantia procedunt, solent Domini indignationem excitare, vt tepidos, & suæ perfectionis incuriosos, & sola graua peccata timentes, in ea, quæ timent, iusto suo iudicio ruere, & illis scædari permittat. Timeamus ergo hos modicos sumptus, quibus paulatim substantiam nostram, id est, feruorem charitatis minimum, nam licet modici sunt, possunt sensim ita feruorem minuere, vt charitas fere omnino tepescat, data occasione, deficiat, non habens vires ob culpam nostram, quibus valeat tentationi repugnare. Parua scintilla magnum nonnunquam ignem accendit, quia cadens in materiam dispositam, principium est vehementioris flammæ: & modica etiam negligentia ad maiorem aditum parat, dum in corde tepido, & imperfecto sedem figit, & in consuetudinem venit. Gutta sæpe cadens excavat lapidem, & si id oculis vides quomodo fiat, nequaquam inquiras; & consuetudo leuiter delinquendi, sine vilo timore in hospitium cordis admittit, murum prouidæ circumspectionis suffodit, & foramen hosti ingredi volenti recludit. Ac demum, vt aliquando versionem septuaginta vitorum sanè venerandam adducamus: Ante contitionem præcedit ruina, & ante

Cæsar. h. v.
8.

Ansel. 1.
Cor. 3.

Aug. de
cura pro
mortuis
c. 8.

Lucæ 16.
10.

Proverb.
16. 18.

ruinam mala cogitatio.] Hæc namque insipientium oculis parua, non paruum ruinam & casum solet inducere. Vel si mauis: Contitionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus. Genus enim quoddam superbiæ & elationis est, non timere minora, quasi parum referat, Domino in minoribus displicere: quam elationem aliquando magna deiectio mentis est subsecuta, ita vt necesse sit ad eam instaurandam non modicè flere, nec modicis laboribus insudare.

Peccata venialia fugienda esse propter
bona, quæ impediunt.

CAPVT XII.

VINQVE damna, quæ aduehunt peccata venialia, in medium protulimus, nunc quinque bona quæ impediunt, breuiter proferamus. Ea autem sunt, quòd tollunt animæ quietem, minuunt verum honorem, inficiunt opera, impediunt dona, & ab itinere perfectionis auocant. Qui internam tranquillitatem, & apud Deum honorem amat; qui suorum operum pulchritudinem; & celestium donorum possessionem diligit, qui ad obtinendam perfectionem anhelat, ista peccata pro sua possibilitate fugiat, ita saltem, vt nunquam sciens, ac volens, & ex mera oscitantia similes defectus ac lapsus admittat.

Impediunt quidem peccata leuia quietem animæ, ac mentis tranquillitatem, quæ in mundicia ac puritate consistit. Nam si beatitudo nostra in hac vita, & in futura tranquillitas nostra est, quoniam in hac vita, vtcunque, & pro vt fieri potest, & in alia perfectè nos fatiat, quis non ex factis Scripturis intelligat, hanc duplicem beatitudinem via ac patria à mentis puritate minimè separari? Quare si hæc puritas sequitur, aut comitatur beatitudinem, etiam sequitur tranquillitatem, atque adeo peccata leuia beatitudini aduersa, etiam quietem mentis impediunt, & eam velut spinas pungentes tranquillam esse non sinit. At beatitudinem huius vitæ (de hac enim nunc loqui volumus, non de perfecta patriæ, quæ nec minimum nauum admittit) leuibus peccatis aliquo modo impediti, ex dictis in superiori volumine fati notum est. Diximus enim, beatitudinem huius vitæ perfectionem ac sanctitatem esse, hanc autem graua peccata destruant, sed leuia fuscant, & à sua pulchritudine detrahunt. Si ergo hæc peccata perfectionem inficiunt, etiam tranquillitatem turbent necesse est, quæ conscientia leuia hæc reprehendentis increpatione confunditur. Attende quem Ecclesiasticus beatum ac scelicem protestetur: Beatus diues, ait, qui inuentus est sine macula. Quisnam est iste diues? An qui aurum & argentum possidet, & qui recondit numismatum plena marsupia? Hunc mundus diuitem vocet, sed tu, ô iuste vir, qui terrena despicias, huiusmodi hominem terrena possidentem nequaquam diuitem reputabis. Quis igitur erit iste diues? Ille sanè, qui, vt Ambrosius ait, diues est Deo, qui virtutem & sanctitatem colit, qui virtutes comparat, opes quidem nunquam perituras. Hic diues tunc beatus est, eam sine macula est, cum scilicet leues etiam maculas diluit, & quantum potest, declinat. Sed idem est vir beatus atque tranquillus; ergo macula beatitudinem commouentes etiam tranquillitatem turbabunt. Et quem etiam sanctus Dauid beatum, & consequenter tranquillum appellat? Nonne qui tempe-

Ecc. 31.
8.

Psal. 136.
9.
Aug. ib.

1. Corin.
10. n. 4.

1. Corin.
1. 12.

Ecl. 45.
2.

1. Reg. 6.
18.

Greg. lib.
3. in 1.
Reg. ad c.
6.

finē paruulos Babylonix filios, id est, motus nostræ sensualitatis insurgentes, illidit? Beatus, ait, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.] Qui sunt, inquit Augustinus, paruuli Babylonix? Nascetes malæ cupiditates. Sunt enim, qui cum veteri cupiditate rixantur. Quando nascitur cupiditas, antequam robur faciat aduersum se mala consuetudo, cum paruula est cupiditas, nequaquam prauæ consuetudinis robur accipiat: cum paruula est, elide illam. Sed times ne elisa non moriatur; ad petram elide. Petra autem erat Christus.] Quid est imperfectiones paruulas ad petram elidere? Certè non aliud quam Christi imitatione, & auxilio ab eo nobis dato, necare. Si itaque leuia ista peccata nostram quietem turbant, profectò diuinam etiam contemplationem impediunt, quia Deus oculis non turbidis, sed purgatis & perspicacibus videri potest. Pugnemus igitur aduersus ea, & si non in totum exterminare, ac quantum humana industria auxilio diuinæ gratiæ fulcita potuerint, ea extenuare curemus. Et sicut, qui vas aureum aut argenteum prius aqua lauit, & luteo deterfit, solet singularem vel minutissimas atomos ex ipso luteo relictas aqua compunctiois lauimus, & sanctis operibus velut linteis absterimus, leues maculas, vt teporem, irreuerentiam, tristitiam, vanitatem, & reliquas huiusmodi ex ipsismet bonis operibus relictas assidua cura & circumspectione dissipemus. Ita fiet vt si non omnino puri ac incoinquinati persisterimus, saltem minor & leuior in dies sit nostra scditas, quæ minus & leuius oculis diuinæ maiestatis displiceat.

Minuunt deinde peccata leuia verum nostrum honorem, quem non in alio quam in eo, quod sumus Deo fideles, positum iudicamus. Hæc est enim gloria nostra, inquit Paulus, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in hoc mundo.] Et de Mose scriptum est: Similem illum fecit Deus in gloria sanctorum.] Quam gloriam esse conscientiam puritatem, ex Paulo didicimus; eamque Moses esse assequutus, quoniam sanctorum conuersationem & puritatem est imitatus. Hanc gloriam, & hunc honorem verissimum, leuia peccata non tollunt, quia mentis integritatem omnino non destruunt, ac aliquo modo diminuunt, quoniam non nihil saltem à debita fidelitate deficiunt. Ideo que sancti in hac vita, vt non vsque ad fatietatem fideles & puri, se peccatores & debitores quotidie confitentur, & debitum alicuius penæ persoluant. Quod significatum esse in illa redditione tributii pro peccato, quam fecerunt Philistæi, Gregorius existimat. Neque enim contenti pro qualibet vrbe murata, & pro qualibet villa absque muro in deletionem peccati sui, quod aduersus Domini arcam admiserant, murem aureum offerre, etiam pro Abele magno, super quem posuerunt arcam Domini, voluerunt tributum exsoluere. Ille namque lapis, ait sanctus hic Pater, iustos & sanctos significat, qui etiam pro culpis (intelligit quotidianis, & leuibus) Deo satisfaciunt, licet non solum à peccatis magnis per Dei gratiam sint erepti, sed & per magna sanctarum virtutum culmina in eius tabernaculum sunt assumpti. Abel magnum se transgressorem agnoscat, quia per nequitiam Philistinorum arcam tetigit; & quisque iustus se peccatorem fateatur, quia, aut vi aduersariorum impulsus, aut propria imbecillitate prouocatus, saltem leuiter à diuina lege, ac impositis sibi præceptis, discessit. Profectò magna gloria est sponsa si de minimo sit nauo tollendo fo-

Alicita, non vt aliis hominibus pulchra appareat, sed vt viro suo, quem vnice diligit, in magnis & in minimis placeat. Magna etiam gloria est ferui, si minimos defectus in obsequio heri commissos timeat, non ob timorem penæ alicuius, aut ob mercedis obtentum, sed ob amorem, & fidelitatem erga illum, cuius obsequiis se totum addixit. Ita prorsus verissima gloria, & magnus honor iustorum est, cum minimas quasque maculas vitant, cum minima quasque peccata declinant, non quidem ne puniantur; non, ne præmio gloriæ spoliarentur, sed ne Domino suo, ac dulcissimo Patri displiceant. Si autem id honor sanctorum est, certè illorum erit nonnullum dedecus, cum istos leues defectus non metuant, & multo maius si illos sine timore, & quasi ex industria committunt. Signumque est amoris satis tepidi velle amatum in solis rebus grauibus, & magni momenti non offendere, & in aliis, quæ non tanta seueritate præcepit, eius placitum ac voluntatem procaciter violare.

Nec dubium est peccata leuia studiosas actiones inficere, vel quia ipsum hominem ea clicientem sedant, vel quia eadem opera afficiunt, & debito splendore ac perfectione priuant. Cum enim operibus bonis non insident, sed aliunde hominem inquinant, quia ipse, exempli gratia, ineptam cogitationem admittit, aut verbis otiosis habenas laxauit, ex Aggæo non obscure colligitur, ea peccata etiam opera virtutis scdare. Interrogat enim iussu Domini sacerdotes: Si tetigerit pollutus in anima ex omnibus his, nunquid (quod tetigerit) contaminabitur? Illisque respondentibus, quia [contaminabitur:] insert propheta: Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam, dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum, & omnia, quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt.] Quid hæc significant, nisi quod pollutus & contaminatus peccatis, in suo gradu bona opera poluit, & licet leuiter delinquat, tamen eius opera tanquam ab eo qui immundus est, egressa, minus grata reputabuntur? Quamuis enim, vt Hieronymus ait, sancta videantur specie sui, quæ offeruntur à talibus, id est, ab imperfectis, & immundis, tamen, quia tacta sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluentur.] Cibis quidem quamuis de se salubris, ac suauis, duabus de causis minus gratus inuenitur: aut quia ipse insulsius est, & malè præparatus, aut quia in vase immundo nobis offertur. Quare igitur non erunt minus gratæ Domino, quas offerimus, virtutis actiones, si cor nostrum, in quo, velut in catino, offeruntur, peccatis immundum inuenitur? Vbi organum vitiosum est, inquit Ambrosius, quomodo potest cantus non esse vitiosus? De generis materie decolor partus est.] Homo autem, peccatis licet minoribus, immundus, organum vitiosum est, cum diuinas laudes decantat, & velut mater ignobilis cum partus aliorum operum edit, atque adeo illa à tali organo ac tali principio prodeuntia minus grata esse Deo necesse est. At si peccata leuia ipsis actionibus bonis insideant, vt puta, quia tepide oras, distrahè psallis, sine debita deuotione celebras, non sine tristitia laboras, nec sine repugnantia, & stridore murmurationis obtemperas; quis non agnoscat huiusmodi opera similibus defectibus vndiquaque fuscari? O quam verè possumus inclamare frequenter illud Isaie: Et facti sumus vt immundus omnes nos, & quasi pannus menstruare vniuersæ iustitiæ nostræ; neque enim nos tantum peccatorum admisione scdamus, verum & bona opera innumerabilibus negligentis inficimus; adeo, vt non semel dixerim Domino, meas quotidianas miseras & culpas lugens,

Aggæi. 2.
n. 14.
Aggæi. 2.
15.

Hier. ib.

Ambrosii
Psal. 35.
primi-
pro.

Isaia. 64.
6.

quia satis mihi esset, si quotidiana obsequia pro illis satisfacerent, & assiduus religiosæ disciplinæ labor se assiduis negligentis æquaret. Nam si verum est quod dixit Gregorius: Incrementum meritorum quod bonæ vitæ studiis augetur, plerumque mali admixtione retrahitur, & bonum, quod animus operando construit, hoc alia perpetrando pervertit. Quomodo tanta, ac penè infinita negligentiarum multitudo, quam radius diuinæ lucis interdum ostendit, tepidissimas virtutis actiones non superet, & in dies summam debitorum accumularet?

Et cui alij bono istæ leues maculæ obstant? Certè diuinis donis, quorum acceptionem, ac sponsi desiderati amplexum, impediunt. Dum enim ob quotidianas culpas plectimur, vt ad eas lacrymis, & gemitibus diluendas hortemur, celestium consolationum priuatione castigamur. Quæ culpæ, cum nimis crescunt, & sine timore fiunt, ac sine compunctione, & pœna relinquuntur, mirum est quantum erga nos diuinæ largitatis fontem obturent. Videbis aliquem semper in oratione aridum, in diuinis laudibus desolatam, in Eucharistiæ susceptione durum, & in omni tempore nullo fere gustu celestis consolationis affectum, nulla rerum diuinarum cognitione compunctum, & tantæ paupertatis nullam aliam causam nisi viuendi negligentiam, & incuriam quotidianorum defectuum vitandorum, inuenies. De mure quidem Armenico mandissimo animalculo apud aliquos legitur, quod si ostium cuius luto illinitur, ita, vt non possit sine sui contaminatione venatores effugere; sicut se potius à venatoribus capi, quam suam munditiam luti impuritate sordare. Quod de egressu istius animalis è sua fouea dicitur, de Saluatoris nostri ingressu in animam enuntiare possemus. Quod scilicet videns animam peccatis & negligentis cinctam, & omnes sensus, ac vires defectibus ac sordibus clausas, horret in eam ingredi, & inter tantas sordiditates commorari. Idque indicelle videtur sponsa, cum ait: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Respicit ille per cancellos, dum intrandi, & nos ditandi occasiones inquirat, at pariete culpæ impeditur, vt sua iustitia ita exigente, per nouam gratiam & noua dona intrare non possit. Sed & vnicuique nostrum, inquit Bernardus, qui desideramus aduentum ipsius, puto illum nihilominus post parietem stare, dum corpus hoc nostrum, quod certè peccati est, abscondat interim nobis faciem eius, & præsentiam intercludat. Denique quando sumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino, non quia in corpore, sed quia in corpore hoc, quod vtiq; de peccato est, & sine peccato non est. Et vt scias quoniam obstant non corpora, sed peccata, audi Scripturam: Peccata nostra separant inter nos, & Deum. Et vtinam vnus mihi tantum obster paries corporis, solumque obicem patiar, id quod est in carne peccatum, & non multæ intersint maceræ victorum. Vereor enim ne etiam præter illud, quod in natura est, quàm plurima de propria iniquitate adiecerim, quorum à me interiectu nimium elongauerim sponsum, ita vt si verum dicere velim, post parietes magis mihi illum stare fatear, non post parietem. Peccata itaque ista sponsi Christi ingressum impediunt, quo cum dona celestia nobis veniunt; vnde ipso foras manente, neque per nouam in nos gratiam intrante, necesse est animam multis diuinis donis carere, & multis illustrationibus, ac consolationibus spoliari.

Postremum bonum, cui peccata leuia obsunt, est, quod perfectionis iter ipsa retardant. Nec potest ce-

lenter ad arcem sancti tatis ascendere huiusmodi nexibus compeditus, & his debitorum ponderibus oneratus. Immo nunquam erit perfectus, qui modica etiam peccata numero minuere, & malitia extenuare non curat; quoniam eo ipso quod imperfectiones crescunt, perfectio decrescit, in omnium virtutum exercitatione sita, & charitatis ardor interescit. Quam obrem Dominus ad Iob Patriarcham locuturus, ait illi: Accinge sicut vir lumbos tuos; interrogabo te, responde mihi. Iubet illi non iam lumbos carnis, id est, peccata grauiora, à quibus ipse iam se immunem ostenderat, sed lumbos quoque mentis, præcingere, id est, à modicis defectibus temperare; quia isti defectus instar nebulæ inter mentem nostram, & lucem diuinam intericiunt, & quasi importuni clamores vocis diuinæ, quæ est instar sibi auræ tenuis, auditionem impediunt. Cor namque ad ima depressum nequit in altum oculos mentis attollere, & imperfectiones amans, nequit puritatem perfectè diligere, & manus habens terrenis opibus occupatas, non valet ad cælestes thesauros diripiendos efferre. Ad quam rem asserendam optimè Ricardus Victorinus ait: Anima, quæ ad sublimiorem gradum vult conscendere, etiam multitudinem venialium, & minores concupiscentias debet cauere, vt proficere, & ampliorem gratiam mereatur accipere. Debet enim vitare cogitationes carnales, & vanas, & item cogitationes suspitionis, iræ, & amaritudinis, & huiusmodi. Consolationes etiam terrenas, in cibo videlicet, & potu, in colloquio, in videndo, in audiendo, in curiositate, in vestibus, in somno, in qualibet libertate; quia quantum delectationes istas mortificat, & respuit, & carnaliter consolari renuit, tantum spiritualiter merebitur consolari, & in gratia viuificari. Quantum ab istis vacuum cor reperit gratia, tantum replebit. Quantum caduca ista aliquis contemnit, & supergreditur, tantum ascendit. Quia tantum de inferioribus ad superna pergit. Post mortificationem itaque maiorum peccatorum, etiam minora mortificare, & calcare oportet, proficientem animam, & ad spirituales vitam conscendere volentem. Ita venerabilis Ricardus sententia competum efficitur, operæ pretium esse ei, qui vult ad perfectionem ascendere, non tantum grauiora peccata fugere, sed leuia quoque declinare. Quare à Domino obnixè petendum est, vt has etiam vulpeculas à vinea nostræ animæ abieget, & robur ad eas abigendas, & quotidie exterminandas, ipse concedat. Sancti quoque Patroni nostri interpellandi sunt, vt nos in isto sancto labore adiuuent. Dicendumque illis non sine contritione cordis illud Canticum: Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas, nam vinea nostra floruit. Vineam inquam nostram, id est animam nostram, ob cælestes, iam semen diuinæ inspirationis excepit, iam sanctis desideris floret, iam fructus nonnulli pullulant, & spem vindemiæ abundantis ostendunt; iuuare nos, vt vulpeculas istas exterminemus, quæ manifestè vites virtutum corrodunt, & fructus, quos speramus, impediunt. Horum autem adiutorio fulciti, & exemplis animati, has minutias insequamur, vt ex primo vitæ spiritualis gradu, quo maiora peccata vicimus, hæc minora superantes, ad secundum veniamus, vt ex illo felici cursu ad reliquos euolemus.

Greg. 21.
Mor. c. 4.

Vide Piarum lib. 13. d. mure.

Cant. 2.
9.

Bern. ser. 16. in Cant.

2. Corin. 5. m. 6.

Isai. 59. n. 2.

Iob. 38. 9.

Ricard. in Cant. c. 9.

Cant. 2. nu. 15.

Eadem esse remedia ad purganda peccata venialia, quæ ad diluenda criminalia.

CAPVT XIII.

XPOSITA iam leuium peccatorum, tum qualitate, tum malitia, nunc remedia quærenda sunt, quorum præsidio diuinæ gratiæ cooperemur, & has animæ nostræ maculas fugiamus. Duo autem sunt istorum medicamentorum genera, quibus magna imbecillitati nostræ, & quotidianis peccatis moderemur: alterum, eorum quæ contracta iam peccata diluunt: Alterum, eorum quæ in futuram præseruant, & maculas, quas contrahere possemus, auertunt. Nunc de illis, & postea de istis, supposita quadam leuiorum peccatorum distinctione, agendum est. Peccata igitur leuia iam commissa, eisdem remediis peccatorum lethalium, contritione nimirum, confessione, emendationis proposito, & satisfactione lauanda sunt: si tamen hæc pro leuium peccatorum qualitate paulo minus ac suauitatis applicentur.

Nam quod ad dolorem attinet, hæc peccata optimè contritione tolluntur: quæ cum sufficiat ad extirpanda criminalia peccata, multo magis ad destruenda leuia sufficit. Et quidem spirituales viri, qui suarum animarum puritatem zelo Dei zelant, ad hanc leuium peccatorum detestationem deberent se auxilio diuinæ gratiæ mouere, vt tanquam filij Dei dilectissimi, minimam patris displicentiam meliùs quam ferui mali & pigri magnam detestari solent, effugerent. Nec deest illis causa satis efficax, vt hoc detestationis genus de leuibis peccatis concipiant, si confiderent, se his culpis illum patrem benignum offendere, à quo sunt ad vitam spiritualem & angelicam euocati, & supra alios homines, qui mundanis inhærent, tenerrimo amore dilecti. Tantum dominum ac talem patrem offendere etiam leuiter, malum est in iustorum oculis, quod debet non tepido tantum, & ex imperfectioni causa concepto dolore, sed insigni detestatione multari. Non tamen est necessaria contritio, vt mens nostra ab his leuibis peccatis soluat. Nam etiam hæc peccata remittuntur per actum charitatis, quo quis ita fertur in Deum, vt leuia peccata tunc occurrentia protereret, & ob Dei amorem nequaquam admitteret. Vnde si motus charitatis talis est, vt vni tantum leui peccato, vel aliquibus opponatur, puta grauioribus, quæ tunc diligenti displicerent, illa tantum diluit; si verò sit talis, vt omnibus peccatis leuibis aduersetur, quia homo illo motu affectus, pro tunc nullum admitteret, & quodcumque etiam leuissimum caueret, vniuersa remittit. Quod ita esse, Thomæ Aquinatis, quem schola Theologica habet magistrum, confirmet authoritas. Vnde sequitur, (ait, de venialium remissionè loquens,) quod requiratur quædam virtualis displicentia, puta cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum, & res diuinas, vt quicquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse, etiam si actus de illo non cogitaret. Ecce alium actum, & quidem suauiore, quo poteris à maculis quotidianis mundari, cui repetendo & frequentando deberes assuefcere, vt si sæpius in die te ipsum insicis, sæpius etiam charitatis balneo mundareris. Aues tamen scire an aliis bonis actibus leuia peccata deleantur? Sanè si Theologos consulas, non improbabili-

A ter alios actus studiosos ad remittenda hæc peccata tibi concedent. Huiusmodi sunt attritio, qua leue peccatum propter leuem malitiam, aut propter penam tibi debitam detestaris: oratio, qua de illis à Domino veniam postcis; propositum non iterandi tale peccatum; actus virtutis contrarius, qui culpæ commissæ complacentiam excludat: ac tandem quodlibet studiosum opus, quod vir iustus pro obtinenda remissione peccati venialis efficiat. Hæc ita à quibusdam Theologis dicuntur, & ego nolo cum illis contendere. Scio autem (quod & ipsi fateantur) hæc dubia esse, & incerta, quæ nulla sacrarum litterarum authoritate firmantur, nulla sanctorum antiquiorum sententia roborantur, nullis, quæ animo satisfaciant, rationibus nituntur. Scio etiam puras mentes, post aliquot aut aliqua leuia peccata commissa, his bonis actibus non quiescere, sed semper stimulo conscientie pulsari, donec spinam, aut contritione euellant, aut igne charitatis adurant. Scio tandem nihil esse charitate dulcius; nihil amore facilius; quare tu dum sacramento confessionis non vteris (de quo statim amore, vel contritione hæc leuia peccata abstergere & eliminare curato. Nec putes, quia tot remedia ad eorum ablutionem à Theologis assignantur, illa esse contemnenda, & sine villo metu patranda, tum quia hæc remedia præter contritionem, & charitatis actum, incerta sunt (vt diximus) tum etiam quia multitudo medicamentorum, peritiam ac benignitatem medici prædicat, sæditatem verò & vilitatem morbi non alleuiat. Procide ergo ô anima frequenter ad genua Iesu, & amore succensa, ac dolore compuncta, dic illi verba Ruth: *Expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es.* Quandoquidem, Domine, me indignissimam in filiam admisisti, vt de tua benignitate confido, & gratiæ propinquitate tacti, expande super me pallium miserationis tuæ, & quæ sæpe humana imbecillitas peccat, tua pietas deleat, & ardor tuæ charitatis adurat.

C Quod ad confessionem sacramentalem spectat, certum est, leuia peccata non esse necessariam confessionis materiam, quasi ea ex diuino præcepto confiteri, & sacerdoti aperire teneamur. Christus enim, vt ex Ecclesiæ traditione constat, principaliter pro lethalibus peccatis penitentiae sacramentum instituit, quod à patribus secunda tabula post naufragium appellatur, quia eius obligatio supponit, animam naufragium spirituale fuisse perpeffam, & gratiæ ac charitatis diuitias dissipasse. At licet non sint necessariò in confessione pandenda; potest tamen quisque, & non sine laude, ac merito, ea clauium Ecclesiæ iurisdictioni subiicere. Dominus enim, qui dixit Apostolis, & eorum successoribus: *Quorum remisieritis peccata, remittuntur eis,* ab eorum potestate nullum peccatum, nec magnum, nec paruum exemit; quare non solum maxima, sed & minima possunt ipsi remittere. Quod si illi possunt, nos quoque possumus, si volumus, ab eis horum minorum peccatorum absolutionem exquirere. Vnde ab initio Ecclesiæ nascentis, vt ex antiquissima traditione constat, omnes pij ac iusti viri hanc consuetudinem constituendi venialia peccata complexi sunt, propter magnas animæ vilitates, quas ex illa decerpunt. Nam & hæc confessio leuia peccata sacerdoti manifestata remittit, pro debito illorum satisfacit, malitiam illorum pandit, dolorem excitat, confusionem ingerit, gratiam emendationis affert, & ingentem pacem internam, ac lætitiâ spirituales subministrat. Istam itaque confessionem peccatorum venialium omnes religiosæ familiæ magno feruore susceperunt, quæ cum suos alumnos ad frequentem confessio-

Ruth. 3.
u. 9.Ioan. 20.
n. 23.

nem obligent, non est credendum, prudentes ac pias matres, de optimis filiis, & à principio spiritualiter educatis, quorum multi sanctissime viuunt, lapsus graues tam frequentes existimare. Præsertim cum inter illos inueniantur non pauci, qui quantum humana ratio potest agnoscere, à primo die conuersionis suæ, per diuinam gratiam, nunquam amplius se graui peccato fœderunt. Apud nos autem magna est huius sanctæ confessionis frequentia: nam fratres octauo quoque die ex præscripto confitentur; sacerdotes verò ex consuetudine, aut quotidie, aut saltem alternis diebus hoc sacramentum suscipiunt, vt purius uiuant, & sanctius, ac feruentius ad sacramentum Missæ celebrationem accedant. Confessionem singulis hebdomadis faciendam dicit Bernardus, cuius hæc sunt verba; Semel ad minus in hebdomada confiteatur, vt veniam mereatur de perpetratis, & maior ei detur gratia de vitandis malis. Confessionem verò quotidianam monet Bonauentura, dicens: Et si potes confiteri quotidie, bene quidem: sin autem, de tertio in tertium diem saltem studeas confiteri. Sunt tamen aliqua in hac confessione venialium obseruanda, vt vtilis animabus existat, & fructum emendationis, & puritatis in nobis habeat, & non in frigidam quandam consuetudinem, & in cæremoniam sine spiritu factam incidat.

Ac primò licet nemo possit omnia peccata leuia ad confessionem asserre, delicta enim præsertim hæc quis intelligit? Quis omnia cognoscat? Quis numeret? Tamen examinatio conscientie præcedat necesse est, qua quis notabilia recolligat, & quomodo exponenda sint, animaduertat. Consulto autem diximus notabilia colligenda esse, quoniam hæc sunt præcipue in confessione lauanda. Ridiculum enim esset minimas atomas patri spirituali dicere, quas Bernardus, aut Franciscus posset confiteri, & res notabiles, quæ possent humiliare, & ruborem iniicere, scienter suppressere. Id profectò ad quandam hypocrysim pertineret, qua quis ex præstantissimo humilitatis actu vellet non sui deiectionem, sed bonam opinionem, quam non meretur, accipere, & confesarium dolis suis & falsitatibus irridere. Scientes igitur, quia iustus, vt ait Salomon, prior est accusator sui, & rursus: Quod qui abscondit scelera sua, non dirigitur; iea quæ conscientiam nostram inquietant, & ruboris velamine se volunt obtegere, vt statuto tempore spirituali medico aperiantur, colligere, & parare debemus. Est enim hæc illustrissima viri iusti laus, non abscondere miseras suas, nec (vt nunquam bene curetur) ab oculis spiritualis patris resiliere. Quam sanctus Iob à Domino, propter nostram ædificationem, motus sibi assumpsit, cum dixit: Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celauit in sinu meo iniquitatem meam] hæc & hæc mihi aduersa proueniant. Quenam peccata [ille vir simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo] non abscondit, & quamnam iniquitatem non celauit? Certè de leuissimis mentis motibus, ac minutissimis defectibus, loquitur, vt putat Olympiodorus, & Chrysostomus, quos præ humilitate voluit hominibus esse conspicuos. Non abscondit ille vt homo, id est, vt primus homo, peccatum suum, qui voluit oculos cuncta cernentis effugere, nec quasi latibula excusationum, vt obtegeret maculas suas. In quo secundum Gregorium non minus quam in insignibus virtutum gestis suam sanctitatem declarauit. Videatur, inquit, vir iste cui liber magnus in virtutibus suis, mihi certè sublimis apparet, etiam in peccatis suis. Mirentur in eo qui volunt castitatis continentiam, mirentur integritatem iustitiæ, mirentur visce-

ra pietatis: ego in eo non minus admior confessionem humillimam peccatorum, quam tor sublimia gesta virtutum. Scio enim quòd per infirmitatis vetricundiam plerumque grauioris est certaminis commissæ peccata prodere, quam non admissa vitare: & vnumquodque malum quamuis robustius vitetur, tamen humilius proditur.] Hanc laudem sanctissimi patriarchæ Gregorius ex facta ab illo confessione peccatorum elicit; nos autem tanti viri imitationem eliciamus, vt ea peccata, quæ confessionem ingerunt, non celemus. Memores ergo illius Davidici carminis: Delictum meum cognitum tibi feci; & iniustitiam meam non abscondi:] delicta nostra Domino, in eo, qui locum eius tenet, scilicet in patre spirituali, pandamus. Et vnusquisque diligenter examinet, an minus pudicam cogitationem habuerit, quam non celeriter expulsiat inane desiderium humanæ laudis, aut temporalis dignitatis exceperit: an mendacium officiorum protulerit: an scurilitati vacauerit: an itam aduersus fratrem, & indignationem admiserit: an leue conuiuium ore protulerit: an sine debita abstinentiæ mensura cibum, & potum acceperit: an ob vanam gloriæ aliquod bonum operatum fuerit: an sæculari colloquio, aut prophano negotio se occupauerit: & denique an aliquid notabile, quod conscientiam punget, commiserit. Hæc, & alia similia, quibus vir iustus solet rubore suffundi, vel si quæ fuerint viliora, debet primo loco ad balneum confessionis adducere, alia verò minutiora poterit sub quibusdam generalitatibus confiteri, vt ex omnibus, quæ eo tempore fecerit, remissionem accipiat. Exempli gratia: Si de tepiditate in oratione, de distractione in psalmodia, vel in horis canonicis, de irreuerentia in Missæ celebratione, de negligentia in examinatione conscientie, & de aliis similibus, se ipsum accuset.

Facta examinatione conscientie, dolor de huiusmodi peccatis est excitandus, talis certè, qui aut contritio, aut attritio sit, vt peccata confessioni subiecta, aut propter Dei amorem, aut propter ipsorum malitiam, & pænæ debitum quis odio habeat. Est enim detestatio peccati etiam si tantum leuia confiteamur, sacramenti confessionis essentialis pars, sine qua stare non potest, sicut neque homo sine anima, aut compositum sine altera parte ex qua componitur. Quod adeo verum est, vt Theologi, confiteri venialia sine vilo profuso dolore, aut proposito emendationis, mortale peccatum existiment. Ac proinde magna cura sit amatori virtutis, vt antequam ad confessionem accedat, magnum quantum poterit dolorem de huiusmodi peccatorum admissione concipiat. Meminerit, hoc esse hominis Dominique discrimen, quòd ille vas contractum despicit, & reicit, & pro nihilo habet; Dominus autem vas cordis dolore contractum amat, amplectitur, & dono remissionis replet: Nam cor, inquit, contritum, & humiliatum Deus non despiciet.] Vnde si remissionem optat, & addere peccata peccatis metuit, more veri penitentis, dolorem & penitentiam lenium etiam defectuum non omittat. Hanc verò multa sunt quæ excitare solent. Nam & diuinorum beneficiorum commemoratio, & istorum peccatorum tam assidua iteratio, & Domini offensio, & odium, quo ista etiam delicta prosequitur, & ingratitude nostra, quæ quotidianis donis, & illis maximis, quotidiana delictorum offensione, responderet, & animæ nostræ decor ablatus, & contracta deformitas, & alia, quæ ex superioribus

facile

Bern. in
seculo
Monachor.Bonauen.
in reg. no.
uizio. l. 3.Prou. 18.
17.
Prou. 28.
13.Iob. 31.
33.
Iob. 1. n. 1.Olymp.
ibid.
Chrysost.
hom.Gregor.
2. mor.
c. 10.Esal. 31.
5.Esal. 50.
19.

facile colliguntur, amplam materiam huius doloris, & sanctæ detestationis excitandæ, ministrant.

Post conceptum huiusmodi dolorem, emendationis propositum omittendum non est; sine quo, aut in ipso efficaci dolore contento, aut expressè habito, peccata hæc non diluentur. At explicemus quæ hoc propositum esse debeat, quia propositum vitandi omnia venialia, nec habere tenemur, nec possumus, cum omnia simul, quæ in vita occurrunt, moraliter non possumus vitare. Et quidem hanc rem ego ita intelligo, & interrogantibus conscientiis timoratis, explicare soleo. Duobus modis potest quis venialia peccata confiteri; aut in speciali, cum dicit se in re leui de fratre detraxisse, aut officiosum mendacium dixisse; aut in generali, vt cum irreuerentias, aut distractiones in oratione habitas aperit, & potestati confessarij submittit. In quibus magnum est, & satis apertum discrimen: quia aliud est, hoc in speciali fecisse, quod mens euitabile esse videt: aliud verò, in numeros defectus commisisse, in quos sæpe cecidit, & in futurum cadet mortalis infirmitas, quæ esse omnino ineuitabilia cognoscit. In confessione igitur specialis peccati venialis, debet homo habere absolutum propositum atque efficac illud vitandi, alioqui eius penitentia erit ficta, & ad obtinendam remissionem minus sufficiens. Quomodo enim potest quis veniam & condonationem accipere illius offensæ, à qua non putat abstinere? At in confessione communi multorum peccatorum, quæ ex infirmitate contrahit, & non poterit se ab omnibus extricare, sufficit propositum de emendandi, & faciendi quod vt cumque potuerit, vt hæc leuia peccata minuat, & se minus quam antea maculis eorum inficiat. Et hæc videtur esse mens Thomæ Aquinatis, dum ait: Ad penitentiam peccatorum venialium requiritur, quod homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus; quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamen habere propositum se preparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cum desereret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia. Applica istas duas huius sancti Doctoris assertiones ad hos duos modos confitendi peccata leuia, & videbis, eum, quod nos diximus, docuisse. Qui licet eo loco tantum loquatur de proposito, quod requiritur, vt contritio sine confessionis sacramento leuia peccata deleat, tamen idem profusus in confessione est necessarium, cuius pars, motus doloris aut contritionis existit. Licet enim, vt aliquo de peccato per confessionis sacramentum deleatur, minor detestatio sufficiat, puta attritio, quam si per solam detestationem deleatur, tamen quod attinet ad propositum in sacramento, & extra idem omnino requiritur.

His tribus, scilicet discussione conscientie, dolore, & proposito emendationis, religiosus, aut quilibet alius vir pius, preparatus ad confessarium pro obtinendo beneficio absolutionis accedat. Qui vnus semper, & idem esse debet, nec sine viginti necessitate, ac de prelati assensu, mutari. Id quidem in familiaribus religiosis solenne est; & Bonauentura his verbis ostendit: Debet superiori, vel, si ipse ordinauerit, instructori suo, & non alij, nisi, in eius absentia, ei tantum quem superior, vel instructor, de superioris assensu eis duxit assignandum, tribus vicibus in quolibet hebdomada, vel pluries, secundum quod necesse habuerit, in dicto sibi tempore, & loco, pro sacramento reuerentia, cum diligenter confiteri. Nunquam eis placeat vicaria in confessione confessoris mutatio, vt nunc vni confiteantur, nunc alteri; quin

A potius, si quando ad id cogat necessitas, notabilia deinde ad principalem referat confessorem.] Quod ergo sanctus hic doctor de tyronibus dicit, & omnes familiaris religiose (vt credo) tyronibus præcipiunt, reliqui deberent, vbi talis consuetudo non viget, saltem ex consilio suscipere. In vniuersis enim piis animabus eadem omnino ratio viget, vt scilicet medicum spirituales habeant, cui omnia ad eas pertinentia perspecta sint, & à quo possint breuius & efficacius curari. Sicut enim in morbis corporalibus salubre est, vnum bonum & peritum medicum eligere, eumque semper accersere, qui corporis complexionem, vireque cognoscens, melius nouit illi medicamenta præscribere; ita saluberrimum est vni firmo sacerdoti suas quemque maculas aperire, qui pro experientia, quam habet de ista mente, quam tractat, accommodatius sciet remedium in omnibus adhibere. Omnis instabilitas periculosa est, in hac autem re multo periculosior, quia dum ad eum, qui nos ignorat, pro remedio salutis interioris accedimus, sæpe ea facienda præscribit, ex quibus non mortaliumentum, sed damnum reportamus. Nec quisquam in sua peritia, aut experientia confidat; nam in rebus propriis nemo æquus iudex inuentus est: & medicus ægrotus alium, cui obediatur, aduocat, & vir spiritualis, si prudens, & humilis sit, alios quidem ex charitate iuuat, ac se ipsum non sine alterius directione gubernat.

Huic ergo confessario omnes recessus animæ nostræ cum magna veritate & sinceritate pandamus, nihil sit etiam minimum, quod nos in conscientia nostra non lateat, quod eius notionem prætereat. Sic enim flectimus ad miserationem iudicem nostrum, qui à nobis manifestata delet, & errata humiliter per confessionem aperta condonat. Non parcamus ori nostro, vt iudex æquissimus animæ nostræ parcat, & quæ deliquimus, miseranter ignoscat. Ori suo non parcat, inquit Gregorius, qui confiteri malum quod fecit, non erubescit. In laborem quippe os mittere, est ad hoc confessionem perpetratæ iniquitatis occupare. Sed iustus ori suo non parcat, quia iram iudicis districti præueniens, verbis contra se propriæ confessionis sanit.] Sic etiam veluti fenestram aperimus, per quam ille animarum benignus pater, & dulcis sponfus, ad eas visitandas & consolandas introeat. Vnde Bernardus ait: Sed & hoc tibi tota vigilantia prouidendum, vt apertas semper inueniat fenestras, & cancellos quosdam confessionum tuarum, per quos te intus benignè respiciat, quoniam respectus eius profectus tuus. Et quibusdam interpositis: Cum sint duo genera compunctionis, vnum in mœtore pro nostris excessibus; alterum in exultatione pro diuinis muneribus, quoties sanè eam, quæ sine angustia cordis minimè sit, peccatorum scilicet meorum facio confessionem, video mihi cancellum, id est, angustiorē aperire fenestram. Nec dubium quin libenter per istam respiciat is, qui stat post parietem pius explorator. Quia cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.] Denique & hortatur ad hoc ipsum: Dic tu, inquit, iniquitates tuas, vt iustificeris.] Sicut ergo sol omnia detegit, & minimas etiam atomos oculis carnalibus obicit; ita gratia diuina nos possidens, & nobis minutilimas quoque maculas manifestans, etiam spiritali patri, qui locum Dei tenet, aperit. Hoc enim maximè ad humilitatem proficit, & celeriori curationi subterruit. Dicantur hæc clarè, breuiter, & sine vllò excusationis prætextu, etiam si nonnullum pudorem ingerant. Melius enim est in secretissimo confessionis tribunalij aliquantulum erubescere, quam coram iudice nec

D. Thom.
3. p. 9. q. 83.
art. 1. ad.
2.

Bona. in
speculo
par. 2. c.
3.

Greg. 8.
Mor. c. 10.

Bern. ser.
16. in
Cant.

Psal. 50.
nu. 19.
Isa. 43.
nu. 26.

leuia dissimulante, robore suffundi. Dicantur tandem in speciali; vt quid enim particulare quod hodie gessimus generalibus verbis obuoluimus, vt spirituales patrem, illa verba humilitatis esse, & cordis pristina errata commemorantis, existimantem quodam duplicitate decipiamus? Illum quidem, o religiose, decipere poteris, sed Deum vtique non decipies, qui tuam hanc immortalitatem in simulat, & ob illam fortassis efficacissima auxilia, quæ daret, ad tui emendationem negat.

Ab solutione suscepta, non tantum satisfactio à sacerdote imposta, quæ leuis esse solet, implenda est, sed alia etiam pro quotidianis peccatis sponte & magno seruiore præstanda. Hæc autem tribus præcipue fit. Primo quidem quotidiana oratione, qua assiduos defectus nobis remitti postulamur. Vnde Hugo ait: De quotidianis, leuibus, breuib'que peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satis faciet. Eorum enim est dicere: Pater noster, qui es in cælis.] qui iam tali patri regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Deler omnino hæc oratio minima quotidianaque peccata.] Huiusmodi verò oratio ad duplex tempus præcipue quotidiana examinationis pertinet, vt qui bis in die conscientiam discutimus, bis etiam pro his, quæ præpositere gesta indicamus, indulgentiam postulemus. Secundo fit satisfactionis operibus, quæ corpori aliquam molestiam infligant. Ad quod referendum est illud Leonis Papæ: Curandis læsionibus, in quas sæpe incidunt, qui cum inuisibili hoste configunt, trium maximè remediorum est adhibenda medicina: in orationis instantia, in castigatione ieiunij, in elemosinæ largitate.] Tandem fit operibus pietatis, quæ dum proximi indigentia non tantum corporali, sed multo magis spirituali subueniunt, diuinam misericordiam ad parcendum inclinant. Quod enim impio regi dictum est: Peccata tua elemosynis redime,] etiam in leuibus peccatis habet locum, quæ sic vt faciliora sunt, ita etiam facilius ob pietatis opera condonantur. Atque id insinuat Augustinus, dicens, sine macula esse non solum perfectum, sed & illum, qui caret criminibus damnabilibus, & venialia peccata non negligit elemosynarum largitione mundare. Ista omnia in vnum colligit Cæsarius, dicens: Ideo peccata hæc continuis orationibus, & frequentibus ieiunijs, & largioribus elemosynis, & per indulgentiam eorum, qui in nobis peccant, assidue redimuntur.] Qui non tepidè, & quasi ex consuetudine, sed seruenter, & eo modo, quem exposuimus, confessione quotidianorum peccatorum vsus fuerit, non tantum præteritis diluet, sed fortitudinem in se, & auxilium diuinum ad futura minuenda, & vitanda cognoscat.

Alia etiam esse remedia ad eluenda peccata venialia.

C A P. X I V.

V o medicamina huc vsque pro peccatis leuibus assignata, communia sunt illis, & peccatis lethalibus, immo primo, & principaliter pro his data atque instituta. Sunt verò alia specialia, quæ ad peccata leuia plurimum valent, quæ nunc breuiter attingenda sunt, & quomodo hunc effectum habeant, explicandum. Et (vt nunc fere omnia sacramenta prætereamus, quæ ad propositum nostrum non faciunt, & de poenitentia sacramento iam tra-

ctatum est) certè sacrosancta Eucharistia vim habet hæc leuia peccata remittendi, adeo vt qui eam dignè susceperit, & affectum peccati venialis abstulerit, eius indulgentiam obtineat. Vnde Tridentina Synodus ait: Eucharistiam antidotum esse, quo liberemur à culpis quotidianis, & peccatis mortalibus præferuemur. Et Ambrosius inquit: Si quotiescunque effunditur sanguis, in remissionem peccatorum funditur, debeo illum semper accipere, vt semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeo habere medicinam.] Merito autem vniuerso patre in filij domum intrante minora delicta obliuioni traduntur, vt sic possit confidentius ad pedes genitoris procumbere, & dona cælestia à sanctitatis authore purus factus impetrare.

Sed omisso nunc hoc præstantissimo medicamento, quod ob sui maiestatem non passim, nec sine magna reuerentia & preparatione suscipitur, nonnulla alia remedia pro venialibus ex perpetua Ecclesie traditione noscuntur, quæ nos his maculis pollutos emundant. Quæ ob id sacramentalia vocantur, quod signa sint sensibilia ad latentem aliquem & spirituale effectum insitura. Huiusmodi autem sunt: Oratio Dominica; aqua lustralis, seu benedicta; confessio generalis; tunsio pectoris, elemosyna; Episcopi, aut Abbatis consecrati benedictio; & oratio facta in Ecclesia consecrata. & si quæ sunt alia, quæ hoc sacramentalium nomine censentur, de quibus inter Theologos non conuenit, nec nostrum est ad omnia sigillatim descendere. Oratio quidem Dominica, ex ea parte qua dicitur:] Et dimitte nobis debita nostra,] si non ore tantum, sed corde potius, & cum debita compunctione, & cum venialium displicentia dicatur, ea quoad culpam, & quoad poenam, aut totalem, aut partem eius pro compunctionis qualitate, remittit. Quare Augustinus ait: Est etiam poenitentia, bonorum & humilium fidelium poena quotidiana, in qua pectora rundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.] Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismi, sed illa vtique, quæ humanæ fragilitati, quamuis parua, tamen crebra subrepunt.]

Aqua benedicta ad hoc inter alia instituta est, vt nos à maculis paruis emundet. De qua Alexander Papa primus ait: Aquam sale conspersam in populis benedicimus, vt ea cuncti aspersi sanctificetur, & purificentur: quod omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat, atque mundabat; multo magis aqua sale aspersa, diuinisque precibus sacra, populum sanctificat, atque mundat.] Non tamen ita aqua lustralis mundat quasi sola eius aspersio, aut tinctio valeat peccata leuia remittere, sed quatenus eam accipimus vt motum internum poenitentia, ac displicentia circa ista peccata, suscitamus. Quod Thomas Aquinas expressè docet, dum in hunc modum scribit: Omnia ista (& loquitur de sacramentalibus) causant remissionem peccatorum venialium, in quantum inclinant animum ad motum poenitentia, qui est detestatio peccatorum.] Quamobrem, qui volumus frequenti vsu benedictæ aquæ, à maculis, quæ singulis momentis irrepunt, emundari, oportet vt piè & reuerenter eam accipiamus, & displicentia ac compunctionis actum erga huiusmodi defectus excitemus, alioquin ad hunc effectum nihil proficiet. Quod & communis fidelium vsus approbat, qui cum Ecclesia ingrediuntur, & aqua benedicta se ipsos aspergunt, solent aliquam preculam recitare, quæ delictorum detestationem, & venia postulationem designat.

Concil.
Trid. sess.
13. c. 2.

Ambros.
de sacr.
c. 6.

Hugo in
regula. c.
10.

Leo. ser.
4. de ieiunio
10. mensis.

Daniel.
2. nu. 24.

Aug. lib.
de perfect.
inst. c. 9. 23. 7.

Cæsarius
homil. 8.

Matt. 6.
vn. 12.

August.
epist. 108.
ad Seleucianam.

D. Thom.
3. p. 1. q. 87.
art. 3. ad
1.

Generalem confessionem hanc etiam virtutem habere diluendi peccata leuia certum est, ex ea parte qua peccata confitentur, & displicentiam eorum praesert, & pro erratis per intercessionem sanctorum veniam exposcit. Vnde in principio Missae, ac in solemni administratione Eucharistiae dicitur, vt tum minister tum susceptor maiori cum animae puritate ad sanctam illam actionem accedant. Sed tunc leuia peccata diluet, cum id quod os dicit, cor tenet: cum scilicet sicut exterius signum compunctionis & humilitationis praesertimus, ita interius peccata nostra detestamur. Sola enim horum verborum pronuntiatio, sine interiori mentis motu, quo in nostra peccata insurgamus, non sufficit nos emundare.

Tunio pectoris ad eandem emundationem plurimum valet. Ideoque Augustinus ait: Peccata leuia nos ab sponsi amplexibus separare, nisi quotidiana poenitentia disscendunt. Quorum delendorum causa quotidie tundimus pectora, & nos peccatores confitemur. De qua tunitione pectoris idem quod de aliis diondum est, ea ratione ad haec peccata remittenda valere, qua motum interiore detestationis huius detestationis edicitur. Et de publicano illo scriptum est: Quia [percutiebat pectus suam, dicens: Propitius esto mihi peccatori:] & de his, qui astiterunt neci Domini: quod [percutientes pectora sua teueriebantur.] Atque sancti patris Hieronymi narrat historia, quod saepe hac pia utebatur caeremonia, & non pugno, sed lapide, pectus suum fontem malum cogitationum, castigabat.

Eleemosyna, non solum corporalis, verum & spiritalis, horum etiam est peccatorum medicamen. Nam regi Nabuchodonosori dictum est: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiae pauperum. Et Ecclesiasticus: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resilit peccatis. Nec non & Ambrosius: Medicina misericordiae tollit peccata magna. Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus. Pecuniam habes: Redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es, redime te operibus tuis, redime te pecunia tua; vilis est pecunia, sed pretiosa est misericordia. Hae & similia passim de eleemosyna scripta sunt, non quia immediate delicta tollat, sed quia cor ad motum detestationis habendum emoluit, & parua nostra misericordia magnam Domini misericordiam ad dandum nobis dolorem peccatorum inflectit.

Episcopalis benedictionis virtus ad diluenda minima peccata, ex Numerorum libro colligitur, vbi legalibus sacerdotibus dictum est: Sic benedicetis filiis Israel. Benedicam tibi Dominus, & custodit te re; & ego benedicam eis. Si enim illi benedicebant, & Domini benedictionem impetrabant, multo melius eam impetrabunt sacerdotes nostri pro his qui peccata sua detestantur, cum se ad benedictionem recipiendam submitunt. Augustinus quoque ait: Dictum est a Domino ad Aaron: Vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eis, vt gratiam traditam per ministerium ordinati transfundat hominibus: nec, voluntas sacerdotis obesse, aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis.

Tandem valet ad horum peccatorum remissionem oratio pro ipsis peccatis fusa in Ecclesia Deo dicata. Nam locus ille ad hoc aut consecratus est, aut dicatus in honorem Domini, vt in eo ipsum Dominum adoremus, & beneficiorum dona, ac veniam peccatorum consequamur. Et Dominus promisit

A Salomoni se exauditorum orationes hominum in templo sancto suo, quibus peccatorum veniam postulerent. Licet autem pro bonitate sua orationes humilium in quocunque loco fusas exaudiat, tamen in loco ad orationem dicato caeteris paribus eum largiorem in dando, & in condonando benigniorem inuenimus.

Haec igitur omnia eatenus vim habent remittendi peccata leuia, quatenus habent aliquam efficaciam ad excitandum nos ad motum poenitentiae, cuius virtute peccata soluuntur. Cum enim sacramentalia ista, & si qua sunt alia, ab Ecclesia sint instituta, quae habet quidem potestatem remittendi peccata, non tamen instituendi signa sensibilia, quae ipso opere operato (vt aiunt) remittant peccata, fit vt ipsa de se non habeant maiorem vim ad peccata delenda, quam eam, quae ex motu poenitentiae ipsis accrescit. Ex eo autem sacramentalia habent vim excitandi motum poenitentiae, quia (vt ex ipsismet constat) signa sunt externa detestationis internae, quam, cum nos accusamus, aut peccus tundimus, aut veniam postulamus, aut facimus aliquid aliorum, concipimus. Et etiam quia Dominus ob orationes Ecclesiae sponsae suae ventibus his caeremoniis deuote auxilium gratiae ad peccatorum dolorem ac detestationem solet impertiri. Quae ideo dicta sunt, vt in quotidiano vsu aliquorum sacramentalium, nempe orationis Dominicae, aquae lustralis, tunitionis pectoris, & confessionis generalis, debitum spiritum, quo sint assumenda, quaeramus. Ita scilicet vt cum aqua lustrali nos signamus, assiduos defectus simul interius lugeamus: cum confessionem facimus, mente, & compunctione cordis nos peccatores, & indulgentia litibundos fateamur: cum pectora tundimus, multo efficacius animam nostram dolore feriamus, & cum in oratione dicimus: [Dimitte nobis debita nostra,] ea quorum veniam petimus, verissimo odio detestemur. Ita qui singulis pene momentis peccamus, singulis etiam momentis remedia delinquentia ad manum habebimus, & qui procliuus ad delinquendum sumus, quotidiano immo & assiduo vsu horum remedium ad peccatis retrahemur.

C

De triplici genere peccatorum venialium signato per lignum, faenum & stipulam. 1. Corinthiorum. 3. cap.

CAPVT XV.

NON tantum necessarium est, in hoc leuium peccatorum malo, peccata iam perpetrata poenitentia diluere, sed etiam, quae in futurum committi possunt, diligenter euitare. Ad quod, vt medicamenta vitia assignemus, prius triplex horum peccatorum genus, quod ex Paulo colligitur, distinguamus. Is namque ad Corinthios scribens, sic ait: Si quis autem superaedificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, faenum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manifestum erit, quod superaedificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse tamen saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Euangelij ad ministros instituit eo capite; & cum seipsum non ex superbia, sed ex veritate, & pro gloria Dei, quam se,

Aug. lib. 50. homil. 50. c. 8.

Luca 18. 13.

Luca 23. 48.

Dan. 4. 24.

Ecl. 1. 33.

Ambros. li. de Helia. c. 20.

Numer. 6. 23.

Aug. 9. 21. in v. testam. Nume. 6. 27.

1. reg. 9. 3.

1. Cor. 3. 12. 13. 14. 15.

hoc loco, commendans magnificabat, sapienti architecto comparasset; qui in fidelium cordibus fidei fundamentum iecit, ut alij minores ministri, & minime ad dignitatem Apostolatus euecti, super hoc fundamentum per doctrinam suam virtutes velut parietes erigerent, adiungit: Vnusquisque (istorum scilicet) videat quomodo superædificet. Nos autem (quia nostro proposito magis congruit, & quia quod de prædicatoribus dicitur quoad doctrinam, de omnibus quoad vitam dici potest) hunc locum cum Chrysostomo, Theopylacto, Theodoro, Augustino, & aliis de omnibus fidelibus intelligamus. Vnusquisque itaque fidelium videat quomodo, aut quid supra fundamentum, id est, super Christum, (quem fundamentum Ecclesiæ appellat) superædificet. Nam super tale fundamentum, tam forte, tam pretiosum, tam profundum, parietes, qui illi congruant, & quomodo conueniant, ædificandi sunt. Si enim ridiculus fuisset Salomon, & pœna dignissimus, si supra firmissima illius sancti templi fundamenta, contra præceptum Dei, ex infirmis arundinibus parietes cœno litas extrueret; quanta increpatione dignus erit homo fidelis, qui supra Christum, id est, supra eius fidem, & gratiam, ratione cuius in cordibus credentium inhabitat, vilem aliquam materiam, & igne consumendam extruxerit? Curadum quidem nobis non est nostræ interioris ædificationis fundamentum iacere. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Eius namque fides ab Ecclesia prædicata, eius doctrina ab Apostolis tradita, & eius gratia per aqua regenerationis primò, & deinde per sacramentum pœnitentiæ siue iteratæ iustificationis data, fundamentum est satis firmum humanæ salutis, cui omnes subnitimur. Qui autem hoc fundamentum euertit, è corde suo, gratiam, & Christi doctrinam, si non quoad notitiam, saltem quoad vitæ operationes expellens, ad gehennam laborat, non ædificat ad salutem. Videndum igitur est quid supra fundamentum istud ædificemus, neque enim omnes nouerunt quid super illud debeant ædificare.

Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, stipulam, vniuscuiusque opus manifestum erit. Iam hæc duos ordines super Christum ædificantium aduertimus, quorum alij pretiosam materiam, & ædificationi aptam adiiciunt; alij verò materiam vilem, & minus idoneam ad templum Dei construendum imponunt. Illi aurum, argentum, & lapides pretiosos afferunt: isti lignum, fœnum, & stipulam congerunt. Per aurum, argentum, & pretiosos lapides, bona opera intelliguntur, quæ merito supra fundamentum, id est, Christum, dicuntur ædificari, quoniam eius virtute fiunt, eius meritis roborantur, eius passione & morte nituntur. Bona opera sunt aurum, quia fulgent, quia ea habentes dicant, & quia in pretium vitæ æternæ soluuntur. Sunt argentum, quia nitent, quia per bonum exemplum sonant, quia post aurum gloriæ purissimum omnium rerum valorem excedunt. Sunt lapides pretiosi, quia splendent, quia animas nostras exornant, & quia ut marmora, & alabastrites, & alij similes lapides, quos non semel Scriptura pretiosos appellat, templi spiritualis ædificationi deseruiunt. Vnde Anselmus ait: Quisquis bene viuat, ac Deum honorat, & laudat, non inhaerens ex dilectione terrenis rebus, sed desiderans æternam patriam, & aut vendens omnia sua, distribuensque pauperibus, aut possidens tanquam non possideat, & vens hoc mundo tanquam non vratur, iste superædificat aurum, argentum, lapides pretiosos. In aur-

o sensus occultus designatur, in argento sermo docens, in lapidibus pretiosis opera Deo placentia. Aurum sapientiæ, quod in occulto sensu eius, est in cordis cano, splendet vero lumine Dei, superædificat iste: & argentum, id est, nitorem sanctæ eloquentiæ, quæ docet alios & lapides pretiosos, id est, exempla virtutum, & bonorum operum, quibus adornat ea, quæ loquitur, siue cogitat. Hæc ille. Et Augustinus ait: Quod qui seruat mandata, & eorum custodiæ addit perfectionis opera, ædificat supra fundamentum aurum, argentum, lapides pretiosos. Non enim cogitaret, inquit, nisi quæ Dei sunt, quomodo placeret Deo; & hæc cogitationes sunt, quantum existimo, aurum, argentum, & lapides pretiosi. Iam igitur cognoscimus, qui nam sint materiam pretiosam ædificantes, & ædificationi aptam, nimirum, qui bona opera exercent, & omnem iustitiam ac virtutem colunt.

Alij verò sunt, qui supra fundamentum non quidem ferrum, plumbum, & æs, sed lignum, fœnum, & stipulam superædificant. Et hi sunt, qui lethalibus peccatis abstinent, quæ gratiam & charitatem euertunt, & Christum è cordis solo euellunt, peccata autem leuia & venialia committunt. Hæc sane dicuntur supra Christum ædificari, non quia eius gratiæ innitantur, cum sint opera corruptæ naturæ, non gratiæ; sed quia cum gratiam facientem nos Deo gratos, non contumpant, nec Christum ex cordibus admittentium expellunt, & ideo supra Christum ædificare dicuntur. Vel illa præpositio, (super,) pro (iuxta,) more scripturarum accipitur. Ut cum Dauid ait: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Quia ipse super mare fundauit eum, id est, iuxta mare, [& super flumina præparauit eum.] Et rursus: Qui firmavit terram super aquas, id est, iuxta aquas, [quoniam in æternum misericordia eius.] Quare cum leuia peccata in corde iusti peccatis habitent, in quo etiam Christus per gratiam commoratur, ideo supra Christum, hoc est, iuxta Christum ædificari perhibentur. At leuia peccata ligna sunt, quoniam cœu ligna ex terra cordis humani germinant, & appetitu ac concupiscentia quasi noxio humore rigata crescunt, & tandem igne, aut debita satisfactionis in hac vita, aut igne temporali in vita futura consumuntur. Fœnum sunt, quoniam iumentorum, id est, insipientium & imperfectorum sunt pabula, & per ardorem charitatis facile arent, & quia si fœnum carnem significat, iuxta illud: Omnis caro fœnum, ad opera carnis spectant. Stipula sunt, quoniam leuia, quoniam vilia, quoniam nullius utilitatis esse videntur. Quod autem per vilem materiam hæc peccata intelligantur, docet Gregorius, cuius hæc sunt verba: Pensandum sollicitè est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia; sed lignum, fœnum, & stipulam, id est, peccata minuta, atque leuissima, quæ ignis facile consumat. Eiusdem sententiæ sunt Augustinus, Origenes, & alij, à qua non discedit Bernardus, dum per hæc tria religiofos tepidè viuentes, non tamen à via religionis discedentes, intelligit. Lignum sunt, inquit, qui fortiter inceperunt, sed fracti non renodantur. Fœnum sunt, qui fugienda mollicie tepiditatis, nec summitate digiti (ut dicitur) labores arduos attingere volunt. Stipula sunt, qui leuitatis motibus exufflati nunquam in eodem statu permanent. Et timendum quidem est de istis, sed non desperandum: quia si in fundamento Christum habuerint, hoc est, in hac via vitam finierint, salui erunt, sic tamen

1. Cor. 3.
n. 10.1. Cor. 3.
n. 11.3. reg. 7.
1. sa. 28.Aug. lib.
de fide, &
oper. c. 16.
no. 4.Psal. 23.
1. 2.Psal. 135.
6.1. sa. 40. m.
6.Greg. 2.
dial. c. 19.Bern. ser.
de ligno,
fœno, &
stipula.

quasi per ignem. Habemus igitur quid designent lignum, scenum, & stipula, nam & leuia peccata designant, quæ iuxta Christum, id est, non expulso de corde Christo, sunt: nunc ad locum Pauli redeamus.

Si quis ergo supra fundamentum ab Apostolis iactum materiam pretiosam, aut abiectam & vilem ædificauerit, vnus cuiusque opus manifestum erit. Nemo se ipsum seducat, aut putet suum opus posse celari, [quoniam nihil occultum quod non reuelatur, neque absconditum quod non sciatur.] Quod si artifices accuratius illa perficiunt, quæ hominibus sunt manifestanda, & omnium oculis subiicienda, vnusquisque quo pacto viuat, & quanam ratione operetur, diligenter expendat, quoniam quodcumque fecerit siue bonum, siue malum, etiam si in occulto, & in angulis exequatur, aliquando compertum & manifestum erit. Et quisnam occulta nostra manifesta faciet, & alia videnda proponet? Certè dies Domini declarabit. Nam vita hominis ita ordinata est, vt in diem hominis, & diem Domini diuidatur. Dies hominis omnem vitam hominis comprehendit, in qua homo facit, quod libet, & tempore vitæ in bonum, vel in malum, pro suo arbitrio & voluntate. De qua die dixit Dominus ad Ierusalem, & non sine fletu, & lacrymis: Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.] Quam diem ob sui breuitatem voce breuitatis expressit, cum ita ad Phariseos esset locutus: Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.] Quoniam sæpe in die nostro tenebræ nos comprehendunt, & aduersæ potestates subiiciunt. At dies Domini est momentum mortis hominis, in quo Dominus accipiet tempus, & iustitias iudicabit. Quod licet momentum sit, nomine tamen augetur, & dies, immò & dies magnus, ac [dies Domini] appellatur. Quoniam vniuersa quæ homo fecit in diebus suis, aut probat, aut damnat, quod bonum est perficit, & quod malum exterminat. Hic est dies Domini, de quo dicit Paulus: Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu.] id est, in diem mortis, in qua Christus omnia hominis bona, & mala iudicat. Et rursus: Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: nam sicut ad omnes veniet in die generalis examinis; ita veniet vnusquemque iudicaturus in die particularis iudicij. Et Saluator noster apud Matthæum ait: Venit Dominus serui illius, die qua non sperat, & hora, qua ignorat.] Et: Vigilate, quia nescitis diem, neque horam; scilicet non vestram, sed Domini. Dies iste Domini rigido quodam examine declarabit quid vnusquisque supra fundamentum extraxerit. Idque in igne reuelabitur, & vnus cuiusque opus quale sit, ignis probabit. In quo igne? Profectò in igne purgatorio: nam incommodum est in paucissimis Apostoli verbis ignem nunc proprie nunc metaphoricè accipere. Constans est autem multorum Patrum sententia, purgatorium ignem significari illis verbis: Ipse saluus erit, sic tamen quasi per ignem.] Ergo de eodem loquitur, cum ait: Quia in igne reuelabitur, & vnus cuiusque opus quale sit ignis probabit.] Quod manifestè confirmat Ambrosius, dicens: Omnes oportet per ignem probati, quicumque ad paradysum redire desiderant. Non enim otiose scriptum est quod eiecit Adam & Eva de paradysi sede, posuit Deus in exitu paradisi gladium ignem versatilem. Omnes oportet transire per flammam, siue ille Ioannes Euangelista sit, quem ita dilexit Dominus, vt de eo diceret ad Petrum: Sic enim volo manere; Quod ad te? tu me sequere.] De morte eius aliqui dubitauerunt, de transitu per ignem, dubitare non possumus, quia in paradiso est,

A nec separatur à Christo. Siue ille sit Petrus, qui clauis accepit regni cælorum, qui supra mare ambulauit, oportet dicat: Transiimus per ignem, & aquam, & induxisti nos in refrigerium.] Et Rupertus cum citasset hunc eundem locum Pauli, quem exponimus, ait: Quid ex huiusmodi dictis colligimus, nisi ad hoc flammeum gladium atque versatilem ante paradysum esse collocatum, vt quicumque deinceps admittendi sunt, illic transeat per examinatorium ignem? Tanquam diceret: Quia multiplicandi erant conceptus Eux, & futura erat confusa vel permixta multitudo bonorum & malorum, nullos autem Dominus Deus admittere volebat, nisi quos ipse nosset ex nomine, & sic discussos, vt dicere possent: Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum.] iccirco collocauit ante paradysum Cherubim, & flammeum gladium, atque versatilem.] Atque hæc sententia ex ipsa antiquitate vires assumpsit: Nam & Lactantius putat vniuersos homines igne probandos, quorum profectò iustos edax flamma nec tantillum aduret, quoniam habent, inquit, aliquid in se, quod vim flammæ repellat, ac respuat.

Sed quonam modo, non tantum leuia peccata, sed etiam bona & perfecta opera, sunt purgante igne probanda? Quomodo Apostoli, & reliqui sancti ob sancta opera igne sunt examinandi? Ita certè, vt ipsum non aduri virum perfectum, ob ea quæ rectè ac profectè gessit, sit ipso igne probati, & à flamma testimonium probitatis accipere. Sicut enim tributum quod penditur regi, nobiles & ignobiles probat, ac viros illustres plebeiosque discernit, quatenus isti tributum pendunt, illi verò à tali exolutione liberantur. Et sicut gladius perduellibus preparatus non tantum nocentes, verum & innocentes ostendit: illos, quia capite minuit, istos, non quia feriat, sed quia illatos illibatque relinquit: ita ignis purgans in fine vitæ, aurum, & argentum, & lapides pretiosos, & lignum, scenum, & stipulam reuelabit, quatenus ista in eorum ædificatore puniet, & illa nec leui odore contingeret. Quem sensum (vt videtur) huius loci germanum iudicauit Ambrosius, dum verbis supra adductis addit: Sed Ioanni citò verlabitur igneus gladius, quia non inuenitur in eo iniquitas, quem dilexit æquitas. Si quid in eo vitij humani fuit, charitas diuina decòxit. Alæ enim eius sicut alæ ignis. Qui habuerit hinc charitatis ignem, illic ignem gladij timere non poterit. Ipsi Petro, qui toties mortem suam pro Christo obtulit, dicit: Transi, recumbe.] Sed ille dicit: Igne nos examinasti, sicut vt examinatur argentum.] Etenim in quo aqua multa excludere non potuit charitatem, quomodo eam ignis excludet? Sed ille examinabitur, vt argentum, ego examinabor vt plumbum; donec plumbum tabescat, ardebo.] Sed eundem sensum Paulus sequentibus verbis satis indicat, dum ait: Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet.] Id est, si opus, quod quisque extruxit, dignum pœna ac castigatione non fuerit, ex igne ob illud homo non pœnam, sed præmium & retributionem, est accepturus. Si verò cuius opus arserit, id est, dignum castigatione fuerit, detrimentum doloris & pœnæ patietur, qui huiusmodi opus fuerit operatus. Non tamen pœnam æternam, quia ipse tandem consumptis delictorum maculis saluus erit, sic tamen quasi per ignem, ac si diceret, non sine pœna purgantis ignis. Saluus quidem erit, inquit Anselmus, sed tamen pœnam ignis patietur, vt per ignem purgatus, sit saluus, & non sicut perdit æterno igne in perpetuum torqueatur, vt ex parte profit illi in

perpetuum

Matth. 10. 26.

Luc. 19. 42.

Luca 22. 53.

Psal. 74. 3.

Sophon. 1. 2. 14.

2. Petr. 3. 10.

Phil. 1. 6.

1. Theff. 1. 10.

Matth. 24. 42.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 25. 13.

Matth. 16. n. 19.
Matth. 14. n. 29.
Psal. 65. nu. 12.
Ruper. II. 3. in Gen. c. 32.
Gen. 3. n. 24.

Psal. 65. n. 10.

Lactantius, lib. 7. c. 21.

Ambros. 5.

Luc. 17. nu. 7.
Psal. 65. nu. 10.

perpetuum credidisse.]

Hæc ad nonnullam expositionem loci Pauli, quem totum citauimus, dicta sunt, nunc ad nostrum propositum, quid duo illa ternaria auri, argenti, lapidum pretiosorum; & ligni, fœni, & stipulæ significant, videamus. Et quidem primus ternarius designat triplicem fructum terræ bonæ, ut ait Origenes, trigelimum, sexagesimum, & centesimum. Vel, ut idem autumat, significat triplicem gradum studiosorum actionum, quarum qualibet incipit in bona cogitatione, procedit in discreto ac prudenti verbo, ac tandem consummatur in opere. Aut tandem indicat, ut nos opinamur, aurum, charitatis opera, quæ auro comparantur, argentum, misericordiæ subsidia, quæ opum distributione complentur; lapides pretiosi, omnia alia virtutum studia, quæ nos in oculis Dei & Angelorum exornant. At secundus ternarius significat tria genera peccatorum leuium, quæ intra suum gradum maiora, media, & leuissima vocari possunt. Quod docet Cyrillus sic scribens: In quo manifestè ostenditur esse quædam peccata ita leuia, ut stipulæ comparantur: cui vtrique ignis illatus diu non potest immorari. Alia verò fœno esse similia, quæ & ipsa non difficulter ignis absumat, verum aliquanto tardius quàm stipulis immoretur. Alia verò esse, quæ lignis conferantur, in quibus pro qualitate criminum diuturnum & grande pabulum ignis inueniat. Ita ergo vnumquodque peccatum pro qualitate, vel quantitate sui, pœnarum iusta perfoluit. Nunc nos quæ sint maiora, quæ media, & quæ minima, videamus.

Maiora peccata sunt intra latitudinem venialium, quæ ex genere quidem suo mortalia sunt, sed ob carentiam pleni & deliberati consensus, aut ob materiæ exiguitatem, venialia redduntur. Huiusmodi sunt, cogitatio impudica, & appetitus vindictæ, cui negligenter obstinimus, non tamen in eum plene consentimus; detractio proximi de re non multi momenti: irrisio illius, qui ob imperitiam in aliquo defecit; ablatio alicuius rei modici valoris ad cœnobium pertinentis, sine obtenta prælati facultate; & alia similia. Hæc autem merito lignis comparantur, quia crassiora sunt, & aliquando à lethali peccato non admodum distita, quæ diutino tempore, & acerbissima vltione, si in hac vita non conuenienti dolore, & satisfactione purgentur, ignis ille purgatorij consumer. Ecce ligna domus leprose, id est, animæ pristinis vitii affecta, quæ ligna mittenda sunt extra ciuitatem, ne paulatim omnia contaminent. Ecce ligna non integra, sed à locusta corrofa, hoc est, dæmonum moribus scædata, quæ non fructibus ferendis, sed igni succendendo deseruiunt. Ecce ligna imputribilia, quæ faber ad conficiendum idolum elegit, corrofa quidem quantum ad ferendum fructum, quia merito carent, sed imputribilia quantum ad pœnam, quia multo tempore in igne durabunt, ex quibus faber, si citò non resiliamus, idolum iniquitatis, & criminis lethalis, efficiet. Qui admittunt ista peccata, superædificant ligna, quorum causa magnum detrimentum patientur, & satis longam pœnam sustinebunt.

Media peccata sunt, quæ ex genere quidem venialia censentur, sed scienter, & ex industria, & quasi ex malitia, committuntur. Ad quod genus pertinent officiosa mendacia, otiosi sermones, scurrilitates, cachinnationes, curiositates audiendi aut legendi vana, adulationes prælatorum, aut maiorum, ambitiones, & alia innumerabilia, in quæ heu satis frequenter nos ipsos coniciimus. Et hæc dicuntur fœno similia, quoniam sicut fœnum, non quantum ligna, in

A igne durabunt, sed longo etiam tempore in pœna manebunt. Fœnum, inuentorium est pabulum, & hæc peccata sunt alimenta imperfectorum, & hominum insipientium, qui aurum, & argentum, & pretiosos lapides meritorum proterunt, & huiusmodi vilitatibus animam pascere non erubescunt. Ecce [fœnum rectorum, quod priusquam euellatur, exaruit:] nam licet ad momentū nos aliqua imagine voluptatis oblectet, tamen statim euanescit, & animam inquietam, aridam, & tristem derelinquit. Verè fœnum, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, quia post modicum tempus, igne purgante, nisi hic peniteamus, consumetur. Nam qui parant ista peccata, superædificant fœnum, cui ignis applicitus non leuem flammam suscitabit.

B Leuissima peccata sunt, quæ non inuerecundia, aut procacitas parit, sicut proximè dicta, sed infirmitas humana, bonam voluntatem habens perfectè viuendi, sæpe non potens se omnino continere, committit. Huius autem generis peccatorum sunt, modica in oratione, in psalmodia, aut in Missæ celebratione distractio, quam in quietudo naturalis humanæ mentis inuexit, motus alicuius vanitatis, qui ex operibus bonis, aut ex laudibus ob recta gesta delatis, irrepit; affectus nonnullius vanæ complacentiæ, quem ex feruore, & diuinis donis proprius amor nobis non cogitantibus suscitauit: aliquis immoderatus rigor ex bono zelo procedens, aut nimia mansuetudo in reprehendendo ex naturæ suauitate dimanans, quæ prælatus vitia subditorum correxit, nonnulla tristitia, & anxietas, cui subditus in rebus sibi ab obedientia demandatis succubuit; modicus excessus, aut defectus necessarij alimentij, quem aut mollis remissio animi intulit, aut indiscretus feror decurtauit: & alia innumerabilia, quæ nostram ignorantiam in rebus spiritualibus omnino prætereunt. Ista stipulæ assimilantur, quoniam facillimè purgantur. Et sicut palea citissimè à vento rapitur, & leui flatu in varia dispergitur, & tenui flamma consumitur: ita peccata hæc, quæ multum habent infirmitatis, parum autem voluntatis, si hinc non purgati discedimus, citò in purgatorio punientur. Et ob id, qui in illa cadunt, dicuntur superædificare stipulam, & salui erunt, non tamen sine vlla lesione, quia salutem accipient quasi per ignem. Diximus quid significent

D lignum, fœnum, & stipula, & ad quæ leuia peccata, sine præiudicio commodius sententiam applicari possunt; nunc remedia ad hæc peccata vitanda quæramus.

Quod remedium adhibendum est ad vitanda peccata leuia significata per lignum.

C A P. XVI.

PRIORA igitur peccata, quæ cum ligno contulimus, in suo genere leniorum, grauiora sunt, & periculosiora: quare maiori cura & diligentia curanda, ne aliquando ita crescant, ut ad liberatum consensum deuoluta, aut ad notabilem materiam erumpentia, lethalia facta, non iam solum grauent, sed demergant. Quibus ut medicamentum conueniens assignemus, aliquem hoc genere peccatorum ægrotum audiamus. Dicit enim aliquis, qui attentè superiora legit, & qualitatem suæ mentis adnerit: Fateor, patet, me huiusmodi pec-

catis

Origen.
hom. 6. in
Exodum.

Cyrrill. li.
14. in Le-
uiticum
post me-
dium.

Leuit. 14.
45.
Exod. 10. 5.
Isai. 40.
20.

Psal. 128.
11. 6.

Matt. 6.
30.

catis sæpe sordere, & non leuiter dæmonis impulsibus impugari. Iam enim omnis impudicitia cogitationibus pulsor, iam ira & vindictæ desiderii impetor, iam appetitu plura possidendi discrucior, iam ambitione, & concupiscentia dominandi dilaceror: & quamuis penitus non expugnor, at non perfecte resisto, sed non contemnendis vulneribus quotidie percuti ac vulnerari me sentio: quam ratione deinceps me defendam, ac in huiusmodi occasionebus victor existam? Harum ægrotationum medicina non facilis, nec breuis est, sed difficilis, & proluxa satis, at omnino necessaria, sine qua, audeo dicere, nulla mens eas perfecte depellet. Ea autem est, vitia radicibus extirpare, & quod in nobis eorum superfluit, diligenter euellere. Nam ex pristina sæculi conuersatione remanserunt in nobis vitia secularia luxuriæ, indignationis, ambitionis, auaritiæ, & reliqua similia, quæ licet fuerint adhuc vitæ spiritualis studio compressa, & quoad ramos eorum, id est, quoad pessimos & lethales actus, euulsa, non tamen radicibus extirpata; quare radix in præcordiis latens, vel (vt clarius loquamur) vitia ipsa mentibus insidentia, quacunq; oblata occasione suppullulant. Aduersus vitia igitur acriter pugnandum est, vt victa atque prostata nos non inquietent, nec leuem victoriam de mente reportent. Genus enim quoddam victoriæ est in his rebus non diligenter agere, & licet non occidamur, saltem leui peccato vulnerari.

Consideremus itaque peccata ista spinas esse ac tribulos, quæ maledicta cordis nostri terra progerminat: & sicut ad tollendas spinas, ita vt amplius non germinet, non satis est eas præcidere, sed omnino necessarium radicibus euellere; ita ad superandos istos luxuriæ, & præuæ cupiditatis motus, non sufficit insurgentibus bellis obistere, sed causam ac radicem belli, id est, vitium, extirpare. Quo euulso id profectò consequemur non vt nunquam tentemur, sed vt rariùs & mitiùs tentemur, id etiam, vt licet præuæ motus insurgat, nos tamen non trahat, non liget, non capiat, & nec leui vulnere feriat. Quanti verò momenti sit vitia omnino conuellere, & vsque ad fundamentum exinanire, exponit optimè Dorotheus, cuius hæc sunt verba: Oportet agricolam, qui villam suam optimè purgare voluerit, primùm quidem radicibus herbas euellere. Nisi enim ita fecerit, & summitatem tantum absciderit, denuo pullulabunt. Id ipsum in anima est. Opus nobis est, affectionem omnem pristini hominis, ac malos sæculi mores à nobis amputare. Quas sanè radices nisi quisque extirpauerit, necesse erit iterum spinas erumpere, & excrescere. Hæc ille multis omisissis, quæ satis indicant hanc esse peccatorum istorum efficacissimam medicinam. Dum enim hostes intra mœnia sunt, non solum non potest esse pax, verum nec vera securitas, qui si non ciuitatem ceperint, nec rationem illigauerint, at absque vulnere manere non sinent. Quare Dominus dum vult animam ad perfectam virtutem extollere, monstra in ea vitiorum excindit, & bestias ipsas immanes interficit, quorum pusilli etiam partus animæ puritatem commaculant. Facitque illud Ecclesiastici: Radices gentium superbarum arefecit Deus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamentum, arefecit ex ipsis & disperdidit eos, & cessare fecit memoriam eorum à terra. Si enim hæc ex littera ad spiritum efferamus, aperte videbimus, in illis, quos Dominus tenere amat, superbos, id est, vitiosos mores, vsque ad radicem esse consumptos, & pro illis virtutes perfectas

A esse genitas: & terras, quæ spinas germinabant, id est, prauas consuetudines, vsque ad fundamentum esse dissipatas, & virtutum victoria penitus esse deletas. Id autem fit, vt anima Deo dilecta in hæc peccata non cadat, nec suam pulchritudinem leui macula pristina conuersationis inficiat. Dæmoni quidem, quem Dominus in Iob nomine Behemoth significauit; omnes mortales aliquod tributum exsolunt. [Huic enim montes, herbas ferunt, & omnes bestiaæ agri ludent ibi.] Nam si montium nomine, vt sæpe in Scriptura contingit, iusti, & bestiarum appellatione iniqui & peccatores significantur, quis non videat, bestias dæmoni ludere, dum illum suis flagitiis oblectant, & iustos, pro dolor, herbas offerre, dum his saltem peccatis leuibus, quæ manant ex impugnatione vitiorum, ipsum vtunque sustentant? Mons ergo, id est, iustus, qui cupit non offerre diabolo huiusmodi pabula, radices herbarum, id est, vitia, ex quibus casus isti manant, excindat. Nam his omnino destructis non erit difficile herbarum pabulum auferre, id est, notabilia ista & crassiora peccata deuiare.

Sunt etiam peccata hæc velut riuii amarissimi ex impuro fonte manantes, quos sola obturatio, & omnimoda deletio fontis impedit. Dicamus enim de anima iusta, quæ necdum in se vitia, & sæculares mores extinxit, quod dictum est Eliseo à vitis Ierico: Ecce habitatio ciuitatis huius optima est, sicut tu ipse Domine perspicias, sed aquæ pessimæ sunt, & terra sterilis. Ita profus talis anima vitii iusti, habitatio est summi Dei, nam illam per gratiam inhabitat: aquæ pessimæ sunt, id est, quarundam actionum riuii, quæ ex vitiorum antiquorum fonte promanant. Terra etiam sterilis est, quia cor his aquis amarissimis irrigatum, virtutum fructus plurimos atque perfectos terre non potest. Cor namque adhuc nonnulla ambitione distentum, & impudicis cogitationibus inquinatum, & similibus miseris affectum, quibus si non omnino, at le aliquantulum subiecit, quomodo poterit suauissimos, ac omnino perfectos fructus virtutis afferre? Sanentur ergo aquæ, & remedium salubritatis non alibi quam in fonte ponatur. Denique segressus Eliseus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus: Sanaui aquas has, & non erit ultra in eis mors, neque sterilitas. Mittamus & nos in fontem horum peccatorum, id est, in vitia, ex quibus pullulant, mortificationis sal, quod ipsa penitus exsecet, atque consumat, vt pro amaris aquis, fluente dulcissima, nempe virtutum actus erumpant. Sapienter quidem Cassianus, de satisfactionis indicio loquens, quo possimus vtique cognoscere nos pro præteritis peccatis satisfecisse, illud esse putat, si affectus & motus mortificentur, qui nos in seculari, aut tepida vita ad peccata traxerunt. Quod, ait, nullus obtinere posse se credat, qui non priùs ipsas causas, atque materias, pro quibus in illa prolapsus est crimina, omni spiritus seruore succiderit, vt, verbi gratia: si in fornicationem, vel adulterium perniciosam foeminarum familiaritate collapsus est, summa festinatione, etiam ipsum carum deuitet aspectum: Et quibusdam aliis exemplis interpositis, hæc subiicit. Et ita vt vnumquodque peccatum possit extinguere, causa, atque occasio per quam, vel ob quam est admissum, debet prius amputari. Aduersus ergo vitia validè pugnandum est, & consiliarij isti iniquitatis à nostro latere dimouendi, aut potius à nostro corde separandi, ne iniquis suasionibus ad antiqua peccata nos incitare moliantur. Quandiū enim apud nos sunt, ad magna flagitia incitare non cessant, quorum importu-

Iob. 40.
n. 10.
Iob. 40.
n. 15.

4. reg. 2.
19.

n. 21.

Cassia.
coll. 20.
c. 10.

nitatis

Dorotheus.
doctr. 12.

Eccles. 10.
18. 19.
20.

Ecl. 37.
7.

nitatis in mente imbecilla saltem illicitos motus, & nonnullos paruulos casus elicit, si iam non plenum ac deliberatum consensum extorquet. Noli consiliari, inquit Ecclesiasticus, cum eo qui tibi insidiatur, & à zelantibus te, absconde consilium.] Et quoniam magis nobis insidiantur quàm vitia, quorum hoc vnum officium est ad peccata pertrahere, quæ nobis gehennæ ac damnationis ianuas aperiant? Et quoniam vehementius nos odio prosequuntur, quàm mali mores, quos in prophana conuersatione nobis amicos asciumus, & ipsi inimico animo in nostram perniciem excidiumque conspirant? Non igitur audiendi sunt, nec eorum consilium admittendum; quod solum nostrum malum ac calamitatem intendit. At quis poterit praua vitiorum consilia declinare, præsertim cum statim sequatur: Omnis consiliarius prodit] id est, exultat, & laudat [consilium] suum, & facile est malis laudatis assentiri, in quæ natura ipsa corrupta propendet? Certè ab his consiliis declinabit, qui vitia loquentia, & malum laudantia diligenter expulerit. Sed dum ipsa in corde manent, & dulci syrenarum cantu ad malum alliciunt, nullo negotio decipiuntur, & si non ad mortem, saltem ad infirmitatem, & ad deformitatem fœdabimur.

Ecl. 37.
8.

Peccata denique leuia huius generis sunt velut inualerudines corporis ex noxij humoris abundantia procedentes, quas peritus medicus non iudicat se posse alia ratione quàm pessimi humoris expulsionione curare. Et anima suas inualerudines habet, quæ non aliæ sunt quàm ista peccata ad genus superbiæ, inuidentiæ, luxuriæ, & iniustitiæ pertinentia, quibus si non moritur, quia nondum ad deliberatum consensum pertrahitur, at satis miseranter ægotat. Quarum sanitate sanctus David forsitan postulabat, cum dicebat ad Dominum: Miserere mei Domine, quoniam iniquus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine vsque quò?] Iam non mortis euasione deposit, quam vera conuersione, & adulterij detestatione, depulerat, sed infirmitatis curationem efflagitat, quæ ceu reliquæ prioris & maioris mali in corde permanserat. Misericordiam cupit, quia in magna miseria est, nempe in infirmitate animæ, qua post mortem animæ nulla maior aut detestabilior inuenitur. Sanitatem petit, ab his nempe ægritudinibus, quoniam virtutes iam adeptas, & simul cum gratiæ viribus infusas, videt his morbis à sua tranquillitate deici, & assiduo bello atque impugnatione turbari. In quietudinem etiam animæ conturbetur, quia isti dolores, & isti motus impuri eam vndique versant, & quietem ac serenitatem habere non sinunt. Tandem illis verbis: Sed tu Domine vsque quò?] tamenter de curationis dilatione conqueritur. Nam quis non intelligat, vt Augustinus ait, significari animam luctantem cum morbis suis; diu autem dilatam à medico, vt ei persuaderetur in quæ mala se peccando præcipitauerit?] Harum igitur inualerudinum spiritualium causæ, noxij humores sunt, quos anima, non iam in corpore sed in semetipsa longa peccandi consuetudine congregauit. Quid enim prohibet noxiis humoribus vitia intelligere, quæ animam grauant, quæ à debita temperie deiciunt, quæ infirmitates procreant, scilicet casus istos vsque ad Dei contemptum non procedentes, quæ mortem miseræ animæ machinantur? Profectò parum inter noxios humores, & noxios mores nominum coagmentatione distat, vt videamus, non inuisè malis humoribus mores prauos, aut vitia designari. Et forsitan ob id fœdus humor in Leuitico

Psal. 6. 3.
4.

Aug. ibi.

Leuit. 15.
3.

A carni adhaerens, immundi hominis censetur indicium, vt nos intelligamus, fœdos istos humores, id est, malos mores animæ adhaerentes, ac vires eius occupantes, eam immundam facere, atque à virtutis pulchritudine dimouere. Iam si volumus ex infirmitatibus conualescere, necesse est, malos animæ humores, id est, vitia, & mores distortos, euacuare. Sicut enim ridiculus esset medicus, qui volens brachium paralyti dissolutum curare, illi tantum medicamentum apponeret, & eam cerebri partem ex qua nerui originem ducunt, incuratam relinqueret: nam, & hæc prius & diligentius curanda est, ex qua illa praua brachij affectio procedit: neruis autem bene dispositis facile pars affecta ad priorem sensum ac motum redibit: Ita profus imperitia est spiritualis viri, si solum curet à præsentī casu se erigere, & negligat causam morborum, nempe vitium, reserare. Fartor ego libenter, quòd si vnum aut plura peccata huius generis admisisit, ea congrua detestatione lauas, & confessionis sacramento ritè suscepto detergis. At si vitium intus in corde latens non extirpes, statim in eadem peccata, aut peiora prolaberis, & nunquam desideratam puritatem obtinebis. Eaque Ecclesiastici sententia notaberis: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lauitio illius? sic homo, qui ieiunat in peccatis suis: & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudiet?] Mortuum enim tangere nunc sit, vitium, quod nos ad mortem trahere nititur, non per deliberatum consensum amplecti, sed aliquo leui peccato contingere. Sed quid proficit ab hoc te contactu lauari, si iterum statim tangis, & eadem negligentia, qua antea, eadem peccata sine vlla emendatione committis: Certè parum proficies. Licet enim præsentia peccata debita detestatione diluas, nūquam tamen te in futurum emendans, & per multos annos eadem repetens, atque committens, nihil omnino in ea, quam cupis, mentis puritate proficies.

B

C

D

E

Sed quomodo vitia vincenda sunt, & de terra cordis nostri radicitus euellenda? Huic quæstioni sequens huius libri tractatio de vitiorum extinctione satisfaciet. Interim tamen dicamus, vitia assiduis & feruidis orationibus, occasione fuga, ipse in Domino collocata, ac diffidentia sui ipsius, & contrariis virtutum actionibus profigari. De quo postremo instrumento hæc dicit Baillius, instruens spirituale magistram, quam ratione debeat vitia subditorum curare. Veluti, inquit, iracundia aliquis elatus est aduersus æquum fratrem: Hunc ille pro magnitudine delicti, sibi conciliare cogit, ac ministrare. Siquidem hæc huiusmodi ad humilitatem exercitatio iracundiæ veluti neruos elidit, quando animi elatio illa est, quæ iracundiam plerumque in nobis ingenerat. Alieno tempore cibum assumpsit: Ad multam diem ieiunus permanet. Inter vesendum se immodestè gessisse animaduersus est, & indecorè? Ieiunus ipse accumbentes, ac cibum cum decoro capientes cæteros spectare cogit. Hoc enim modo, & abstinentia ille castigabitur, & quod in huiusmodi rebus par est, decorum discet retinere. Verbum emisit otiosum? Contumeliam in proximum? Mendacium, aut aliud quippiam de iis quæ minùs licent? Inedia ventris, ac silentio plectitor.] Quæ sanctus hic pater, ac egregius religiosorum doctor, circa minora vitia faciendum præcepit, in maioribus omnino seruandum est; quorum quia victoria est difficilior, ideo pugna aduersus ea oportet vt sit diligentior, quæ multiplicatione, ac feruore studioforum actuum vitium extenuet, ac tandem omnino

Ecl. 34.
30. 21.Baill. reg.
sub. di.
spu. in.
terr. 15.

prostrat. Quo prostrato mirum erit & inexpectis incredibile, quam liberum iustus vir semetipsum ab his casibus & notabilibus peccatis sentiet. At credibile fati erit illis, qui abundantissima Dei gratia suffulti acriter aduersus vitia secularis vitæ bella gesserunt. Nam illis è corde depulsi, & ab antiqua sede deturbatis, nequaquam prauos motus cient, nec bella mouebunt, nec vires animæ ad defectionem suscitabunt. Et fiet pax (ò anima,) in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Quia propter virtutem ac fortitudinem, qua aduersus vitia pugnaui, magnam pacem ab inordinatis motibus consequeris, & in turribus tuis, hoc est, in intellectu, & affectu, abundantia lucis & consolationis cumulaberis.

psal. 121.
7.

De remedijs ad vitanda leuia peccata significata per fennum.

CAPVT XVII.

PECCATA illa leuia, quæ, quoniam leuia, scienter & quasi ex industria committuntur, diximus, fœno, Pauli auctoritate signari: quæ licet non ardebunt vt ligna, tamen non facile igne purgante consumuntur, si hinc condigna satisfactione non purgata decedant. Sunt enim aliqui Domini beneficio, & quidem maximo, impugnatione præteritorum peccatorum exempti, qui iam magna vitia prostrauerunt, & rarissime, ac non vehemeter carnis stimulis, & ambitionis facibus impugnantur; qui tamen huic tanto beneficio sui creatoris ingrati, scienter & data opera leuia peccata committere, vt exempli gratia, mendacium officiosum, aut verbum otiosum proferre, non timent. Cuius mali radicem ego sanè puto rationalem esse animæ partem ignorantia ac cæcitate vitiatam, nescientemque, scienter & ex industria peccantis inuerecundiam ponderare. Quare ad hanc radicem medicamentum applicandum est, vt isti ægritudini medeamur. Docendaque humana ratio quid debeat de huiusmodi peccatis sentire, ne ea tam sine sensu timoris admittat.

Hæc sanè peccata à Deo interdicta sunt, eiusque sanctissima lege prohibita, quo non solum magna mala fieri vetuit, sed minima quoque peccata vitari præcipit. Expendamus serid quicquid præcipit, quis leuibis etiam peccatis offenditur, & nisi forte stultissimi, nimis ea patrare timebimus. Præcipit is, qui Deus est, qui summè sapiens, bonus, & potens, qui omnium suorum attributorum infinitate perfectus. Præcipit is, qui fons est omnium bonorum, & singulis momentis beneficia sua in nobis immensâ quadam liberalitate multiplicat. Præcipit is, cui Angeli seruiunt, cui omnes creaturæ rationis expertes ad nutû famulantur, & prius esse desinent quam in minimo ab eius voluntate desciscant. Sed omitamus ista: præcipit is, qui Dominus, & herus noster est, cuius imperio nos in baptismo mancipauimus, cuius iussis nos per vitæ spiritualis professionem addiximus. Ponderemus hoc solum, & tantam in quouis leui peccato fœditatem reperiemus, vt ipsam consuldò & ex industria perpetrasse quasi in immensum nos pudeat. Demus nunc regem potentissimum cuidam aulico præcepisse, ne villo modo gemmam in quodam repositoio regis custoditam attingeret: duobus modis potuit iste principis mandatum præterire. Primò quidem, quia imposuisset sibi iussionis oblitus, & appetitu curiositatis incitatus, & victus, gemmam illam aspexit, & manibus contrectauit. In hoc non

A magnum peccatum est: aulicus ille apud regem non nullam excusationem habet, quòd eius præceptum memoria excidit, & gemma pulchritudo eum prohibitionis oblitum ad contrectandum allexit. Secundò verò, potest ita gemmam attingere, vt in eodem momento, quo sibi à rege præceptum imponitur, respondeat: Obedire nolo: & manum extendens ipso rege teste & pœnam intentante, gemmam illam contingat. In isto factò tanta est illius famuli inuerecunda procacitas, tam inaudita atque insignis audacia, vt nullum inter aulicos terreni regis inuenias, qui magno etiam sibi præmio proposito tale audeat attemptare. Et tu audebis, ò religiose, ò vir Deo consecrate, hac ratione Dei & Domini dominorum mandatum effringere? Ipse enim dicit: Ne verbum otiosum proferas; & comminationem adicit: Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Ipse dicit: Nolite mentiri inuicem. Ipse non tantum dixit, sed & nunc in hoc momento tibi dicit, siquidem antiquum præceptum in memoriam reuocat, & ne mentiaris, aut ne verbum otiosum dicas, speciali instinctu animum pulsat: & tu, eo nunc prohibente, & in conspectu eius aut mentiri, aut otiosi audes, & si non verbo, at factò ipso, quod detestabilius est, te nolle obedire profiteris, quomodo tam insignem inuerecundiam & oscitantiam non times? At respondes: leue admodum est quod facio, parum, & quasi nullius momenti, quod aduersus legem admitto. Fateor libenter, sed eo ipso, tu quodammodo es peior & damnabilior, qui in re tam facili, à qua posses nulla difficultate abstinere, Domino nunc præcipienti non obedias, & data opera eius iussui ac voluntati resistas. Parum est, & nullius fere momenti quod facis, sed Deus non est paruus, immo infinitè magnus, qui vetat, & non debuisses magno Deo, præsertim ob res minimas, te ipsum opponere, & eius voluntati reluctari.

C Consideratio hæc tanti momenti Bernardo visa est, vt propter illam istorum peccatorum malitiam exaggeret, eamque impœnitentiam, & peccatum in Spiritum sanctum esse proclamet. Discite, inquit, ex hoc fratres, iusti iudicem Deum, non modò quid fiat, sed & quo animo fiat, cõsiderare: & caute deinceps ne quis parua reputer, quamlibet parua scienter delinquere cõuincatur. Nemo dicat in corde suo: Leuia sunt ista, non curo corrigere, nõ est magnum si in his maneam venialibus minimisq; peccatis. Hæc est enim, dilectissimi, impœnitentia. hæc blasphemia in Spiritu sanctu, blasphemia irremissibilis. Vocatur hæc peccata à patre sanctissimo blasphemia irremissibilis, non quia Deus omnino misericors, illa scienter facta, non Christi sanguine delectat, non quia propositum illud manendi in his minoribus peccatis, si homo ab illo discedat, non dimittat: sed quoniam huiusmodi homines inuerecundi, qui scienter peccant & ex industria delinquent, sæpe à voluntate iterandi eadem peccata non discedunt, & neque illa verè detestantur, neque propositum se emendandi concipiunt. Sine his autem certum est eos istorum peccatorum indulgentiam non consequi, nec quantumuis ea confiteantur, se ab huiusmodi sordibus emendari. Paulus quidem, qui blasphemus fuit, & persecutor, & contumeliosus, misericordiam consecutus est, quia ignorans fecit, in incredulitate: quia peccata odio habuit, quia voluntatem peccandi deseruit. Si autem scienter peccasset, non tam facile misericordiam obtinisset: & si post peccatum scienter factam, nunquam ab eo discessisset, nunquam etiam indulgentiam promerisset. Qui ergo & scien-

D sunt ista, non curo corrigere, nõ est magnum si in his maneam venialibus minimisq; peccatis. Hæc est enim, dilectissimi, impœnitentia. hæc blasphemia in Spiritu sanctu, blasphemia irremissibilis. Vocatur hæc peccata à patre sanctissimo blasphemia irremissibilis, non quia Deus omnino misericors, illa scienter facta, non Christi sanguine delectat, non quia propositum illud manendi in his minoribus peccatis, si homo ab illo discedat, non dimittat: sed quoniam huiusmodi homines inuerecundi, qui scienter peccant & ex industria delinquent, sæpe à voluntate iterandi eadem peccata non discedunt, & neque illa verè detestantur, neque propositum se emendandi concipiunt. Sine his autem certum est eos istorum peccatorum indulgentiam non consequi, nec quantumuis ea confiteantur, se ab huiusmodi sordibus emendari. Paulus quidem, qui blasphemus fuit, & persecutor, & contumeliosus, misericordiam consecutus est, quia ignorans fecit, in incredulitate: quia peccata odio habuit, quia voluntatem peccandi deseruit. Si autem scienter peccasset, non tam facile misericordiam obtinisset: & si post peccatum scienter factam, nunquam ab eo discessisset, nunquam etiam indulgentiam promerisset. Qui ergo & scien-

Mat. 12.
36.

Coloss. 3.
9.

Bern. ser.
1. Petri,
& Pauli.

1. Tim. 1.
13.

ter, & quasi ex malitia peccant, & nunquam voluntatem abiiciendi peccatum habent, haud quaquam eius veniam consequuntur. Quo autem pacto sibi persuadeat quis voluntatem emendationis habere, si scienter & data opera peccat, & post multos annos, quibus saepe hæc peccata confitetur, eadem facilitate & inuerecundia delinquit? Facor quidem libenter talem hominem horum peccatorum plusquam millies, immo & infinities, si ita fieri posset, veniam consequi, si de illis, ut par est, doleat, si voluntatem iterandi relinquit. At timeo ne dolor sit fictus & propositum emendationis nullum, quod statim scienter, inuerecundè, & tanta facilitate rescinditur. Timeo etiam ne ista peccata indignationem Dei prouocent, & suarum miserationum fontem obtineant. Nam redeamus nunc ad illum aulicum, qui in conspectu regis præceptum sibi impositum fregit, & gemmam illam contrectauit. Demus eum fuisse aliquando perduellem, qui à rege defecisset, & postea regis benignitate non solum subditi gratiam, sed & domestici familiaritatem comparasset. Profectò istius culpa, licet leuis, quam in tangenda gemma commiserat, post tot graues culpas, scienter & ex industria patrata, adeo posset regis iracundiam accendere, ut propter illum ingratum, & pristinae benignitatis oblitum è suo palatio, & familiaritate repelleret. Et tu frater forsitan ex illis fuisti, quibus dixit Paulus: Eratis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino. [qui per lethale peccatum à rege regum defecisti, & aduersus diuinam maiestatem rebellasti. Et audes scienter & consultò eius iussiones præterire, & in rebus licet leuibus, quasi ex malitia, tantam misericordiam obliuisci, tantam magnitudinem prouocare? Vide ne hic Dominus, qui peccatores ex imbecillitate peccantes, & ad sanam mentem redeuntibus recipit, te ex malitia delinquentem, & nunquam verè à peccatis desistentem abiiciat, & à sua gratia per aliquod graue peccatum auelli permittat.

Ephes. 5.
8.

Sed licet hoc nunquam futurum sit, quia Dominus pro sua benignitate hanc fortè stultitiam hominis dissimulabit, & eum ex malitia peccantem sustinebit: At certum est, quòd delicta ista, si in hac vita non emendentur, & debite puniantur, in futuro saeculo acerbissima tormenta manent, quibus ingrati & repidi castigantur. Nam si cù sceno collata sunt, eo quòd ex proprio genere à numero grauiorum peccatorum se separent; tamen ob ingratitudinem & procacitatem hominis scienter peccantis, ligna sunt vitridia atque procera, quæ multo tempore in ignibus purgatoris ardebunt. Vnde Cæsius ait: Illi, qui quamuis capitalia crimina non admittant, ad perpetranda minuta peccata sunt faciles, ad vitam æternam, pro eo quòd in Christum crediderunt, & capitalia crimina non admiserunt, venturi sunt; sed prius aut in hoc saeculo per Dei iustitiam vel misericordiam amarissimis tribulationibus excoquendi; aut illi ipsi per multas elemosinas, & dum inimicis clementer indulgent, per Dei misericordiam liberandi; aut certè illo igne, de quo dixit Apostolus, longo tempore cruciandi sunt, ut ad vitam æternam sine macula & ruga perueniant. Et quidem nos ab horum peccatorum admissione longus & acerbis cruciatus illis paratus non retrahit, sed indignatio Domini in magnitudine pœnæ declarata vehementer exteret. Quis enim non timeat Dominum iustos suos ob hæc leuia peccata molestis corporis percutientem, & desolationibus animæ castigantem, & post hanc vitam longo tempore à suo conspectu repellentem? Nam & filius ille pessimus atque rebel-

Cæsius
homil. 7.

1. Cor. 3.
nu. 15.

lis, qui sororem corruerat, fratrem occiderat, & patrem ad magnam tristitiam adegerat, adeo agrè ferebat genitoris sui conspectu priuari, ut vix se posset continere. Denique vocato loab, dixit ad eum: Quare veni de Gessur? Melius mihi erat ibi esse: obsecro ergo ut videam faciem regis: quòd si memor est iniquitatis meæ, interficiat me. Quidni sentiant boni filij, istorum peccatorum causa à palatio Domini, scilicet à loco orationis, eici, in qua prius diuinis consolationibus fruebantur, & post hanc vitam ad multos menses, immo & forsitan ad multos annos à dulcissimi patris visione repelli? Et nunc igitur, reges intelligite: erudimini, qui iudicatis terram: Vos, ô iusti, qui in corde vestro regnatis, & terrenæ mortalitatis affectibus continetis, intelligite hæc tam ingentia detrimenta, quibus audacia delinquendi vel leuiter, & inuerecundia peccandi, vos afficit: & discite timorem Domini, qui initium est vitæ spiritualis, quam profitemini. Intelligite, inquam, hæc tam manifesta virtutis initia, quorum leuiter ex industria peccantes obliuiscimini, ne exprobet vobis Paulus: Quia cum deberetis magistris esse propter tempus, rursum indigetis, ut vos doceamini, quæ sunt elementa exordij sermonum Dei.

2. Reg.
14. 32.

Psalm. 2.
nu. 10.

Hebr. 5.
12.

Hi sanè, qui scienter & data opera peccatis leuibus non abstinere, & eo, quòd criminalia delicta non sunt, se ipsos consolantur, indigent more puerorum edoceri, & rerum transeuntium similitudinibus erudiri. Dicant itaque nobis, an audeant mendacium officiosum proferre, si scirent statim oculos suos cæcitate plectendos, & aspectu amabilis lucis huius orbandos? Et quomodo audent ipsum effutire, quòd oculis mentis obnubilat, & cælestis claritatis visionem abscondit? Estne oculus mentis, corporis luminibus contemptibilior, ut propter ista mendacio fuerit abstinendum, & non propter illum, sed nihil de eius amissione curandum? Deleui, ait Dominus, ut nubem, iniquitates tuas, & quasi nebulam peccata tua, reuertere ad me, quoniam redemi te: & postquam reueri sunt ad Dominum, & eius sanguine liberati, dignum ducent alias nubes & nebulas, licet leuiore, quæ ipsos obfouent & contristent, ex industria suscitare? Quis non videat hanc ignorantiam esse stultissimam? Dicant etiam an in verba otiosa diffluent, si compertum haberent, quòd è vestigio extingueretur ignis, quo tempore hyemis suas manus calefaciant? Quo pacto igitur in verba otiosa scienter diffluunt, cum certò etiam sciant quia diuinus ille charitatis ignis, qui animam fouet atque calefacit, his otiosis sermonibus detrimentum patitur, & suo feruore priuatur? Nam si non conuertitur in aquam crassam, ut ille ignis absconditur à Ieremia, qui terra obrutus vim vrendi & splendendi perdidit: at sic huiusmodi peccatis, in te pectit, ut animam quasi frigidam, & ad perfectionis opera quasi tepidam, derelinquat. An litigator in re minima iudicis sui filium offenderet, si nosset ob illam leuem offensam expeditioni causæ suæ se aliquam afferre iacturam? Quare igitur isti fratres suos, filios scilicet Dei, ob murmuracionibus lacerant & detractionibus in tristitiam ac pusillanimitatem deiciunt, cum sciant Dominum ad horum peccatorum punitionem, eorum petitiones non esse exauditurum, & ipsorum causas non ita facile & liberaliter esse expediturum? Immo: Non accipiet Dominus personam in pauperem, ut est in Ecclesiastico, [& deprecationem lazi exaudiet.] Nò, inquam, obliuiscetur iudex nostri fratris offensam, nec ad eius gemitus obfudet, sed detractorem, & murmuratorem, indemnem se putantem, quoniam de rebus leui-

Ijai. 44.
22.

2. Mach.
1. 20.

Ecclesi. 35.
16.

bus

bus detrahit, condigna pœna multabit. Hęc mala, & reliqua omnia, quę supra diximus, ex his præcipue delictis oriuntur, quę liberè & scienter committimus. Ista animam nostram admodum fecundant, & diabolus in nostro casu & deiectione lætificat, ab studio bonorum operum retrahunt, & sensim paulatimque ad sæculi amorem trahunt, & affectus vi sanctę mortificationis consopitos accendunt. Quis non timeat in hęc omnia mala impingere, & dum scienter in leues defectus cadit, inter homines stultos, qui hęc tam comperta ignorant, computari? Saner ergo rationalem animę partem, qui se videt minus cautum in his peccatis vitandis, & his aut similibus meditationibus intelligat quã turpe est viro iusto peccatis leuibus, sed scienter commissis assuescere. Concipiat hęc prima principia spiritalis doctrinę, & oculos mentis ad videndam suam inuerecundiam aperiat. Qua, radio diuinę lucis, cognita, anteaçtam vitam segniciei & vœcordiæ deditam, detestabitur, & deinceps scienter delinquere, etiam in rebus leuissimis, magnum scelus reputabit.

De remedijs ad vitanda peccata venialia, quę significantur in stipula.

CAPVT XVIII.

RECCATA illa, quę stipulis designantur, & non ex vitis nostrę menti inidentibus, neque ex malicia & inuerecundia scienter peccantis, sed ex infirmitate carnis, & ex humanę naturę imbecillitate procedunt, difficillimè cauentur, adeo vt nullus sanctorum præter Christum Saluatorem, qui Deus est, & peccare non potuit, & præter Beatam Virginem, quę mater Dei est, & singulari priuilegio omni caruit peccati natio; ab illis inueniatur immunis. Nam illa delicta, quę ex suo genere criminalia sunt, & ex materię paruitate, aut ex omnimodę deliberationis defectu leuia reputantur, multos sanctorum credimus, quatenus ex insitis vitiis nascuntur, post perfectam conuersionem ad Dominum, omnino vitasse, & vitis ex corde eliminatis, ac compositis per mortificationem affectibus, his casibus abstinuisse. Licet & hi tentationibus ab externo principio prouenientibus non caueant, ad huiusmodi graui peccata prouocantibus (vt cum diabolus eos de ambitione, aut de luxuria tentat) quibus vsque ad peccatum leue incurrendum aliquando succumbent. Alia verò peccata, quę licet ex suo genere leuia, ex malicia & data opera committuntur, quã longissimè absunt à cordibus perfectorum, quorum constans voluntas est prius mortem oppetere, quã diuinę voluntati, vel in minimis repugnare. Aristorum delictorum, quibus nunc mederi intendimus, longè alia ratio est, quę cum ab ipsa natura nostra ad huc originalis peccati reliquijs affecta exoriantur, nullus potest ea omnino quantumuis sanctus effugere, eo ipso quòd humanam naturam gestat, & radicem eorum, carnis imbecillitatem, ablegare non potest. Hic ergo non est querendum remedium, quòd ista peccata minuta funditus destruat, & ab illis omnino nos liberet, (nam id in hac vita mortali nunquam consequemur) sed quòd ea in dies numero minuat, & gradu grauitatis extenuet, & nos faciat ad ea vitanda cautiore.

A Illud autè (quod in viris perfectionis cupidis longo tempore animaduertimus, & sæpe admirati sumus) non est aliud quã suauis quadam attentio, & solers ac prouida circumspectio, quã omnia tum magna tum parua; tum exteriora tum interiora; tum diuina tum humana, siue nobismetipsis, siue aliis sint necessaria, tractemus. Id quidem nos rudes, & spiritualium rerum imperiti, quibusdam similitudinibus intelligimus. Sicut enim legatus ab vno rege ad alium missus, cum apud istum legatione fungitur, in omnibus prudenter se gerit, & cum magna attentione sui Domini voluntatem declarat, ne in aliquo excedat, aut rem alicuius momenti dicendam prætermitat: voces etiam, & gestus, & motus, & minima quęque considerat, vt in omnibus, vt suam dignitatem deceat, se gerat:

B ita vir iustus, qui vniuersa, quę agit, & cogitat, Deo inspectore, perficit, sic in magnis minimisque se habeat, vt nec oculos magni regis offendar, nec à iusti & serui Dei dignitate discedat. Et quem admodum pictor dum alicuius effigiem delineat, non oculis tantum, sed circino & exacta mensura partium quantitatem aduertit, vt figuram prototypo similem omnino describat: ita qui vult in omnibus suis operibus imaginem virtutis exprimere, debet quasi regula & circino, tum opera ipsa, tum omnia quę insunt, & ea circumstant, elaborare. Ad quam attentionem nos hortatur Ecclesiasticus, dicens: Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligens. Id quippe est omnia mansuetè perficere, in omnibus moderatè nos gerere, & incuriam, accelerationem, & reliqua, quę solent pulchritudini actionum bonorum insidari, manu discretionis abigere. Quod non tantum gloriam apud homines parit, sed amorem quoque benevolentiamque conciliat. Est enim apud alios non minus amabilis, quã admirabilis, qui in magnis ac in paruis, quę agit, hanc pulchritudinem modestę grauitatis, & circumspectę moderationis apponit. Cuius etiam meminit Ricardus Victorinus; Nam debemus, inquit, non solum in studiis, & exercitijs spiritualibus, verum etiam in negotijs secularibus, & necessitatis vsibus nihil incircumspectè, nihil indifferetè, nihil improuidè facere. Et post pauca: Itaque in his etiam, in quibus humanę necessitati consulimus, vel communi infirmitati deseruimus, nihil sine modestia, nihil sine mensura, nihil sine intentione bona, nihil præter ordinem, nihil præter rationem agamus. Merito autem hęc attentio istorum leuium peccatorum vitandorum, aut minuendorum remedium dicitur, quoniam ex diametro (vt aiunt) eorum causam ac radicem oppugnat. Causa enim illorum est infirmitas carnis, & imbecillitas mentis, attentio verò & circumspectio ista carnem roborat, & mentem exluseitat, vt homo importunas muscas imperfectionum abigat, & à bonorum operum sacrificio repellat. Et sicut demon magna attentione conatur bona hominis opera imperfectionibus opplere; ita homo maiori attentione nitatur se ab huiusmodi imperfectionibus liberare. Audi Augustinum huius impuri aduersarij dolos ac insidias reuelantem: Quid prauius, inquit, quid malignius, quid nostro aduersario nequius? Qui posuit in cœlo bellum; in paradiso fraudem, odium inter primos fratres; & in omni nostro opere zizaniam seminauit? Nam in comestione posuit gulam; in generatione, luxuriam; in exercitatione, ignauiam; in conuersatione, inuidiam; in gubernatione, aua-

Eccel. 3.
19.

Ricar. lib.
1. de eru-
dit. inter-
rior. ho-
minis. c.
43.

Aug. ser.
4. de tem-
pore.

ritiam; in correptione, iram; in p̄sultatu, seu dominatione, superbiam. In corde ponit cogitationes malas; in ore, loquutiones fallas; in membris, operationes iniquas. In vigilando mouet ad praua opera, in dormiendo, ad somnia turpia. Leros, mouet ad dissolutionem: tristes autem, ad desperationem, & vt breuiter loquar, omnia mala mundi sua sunt prauitate commissa.] Tam importuno igitur bello solertissima diligentia resistendum est, & cum tam infatigabili hoste peruigili cura in omnibus delectandum, si volumus p̄sertim non tantum non vinci, sed etiam nec vulneribus paruis feriri.

Quanti verò momenti sit ista circumspecta attentio, & attenta in omnibus circumspectio ad leuia peccata cauenda, intelliget apertè quisquis eius munus agnouerit. Est enim velut oculi in corpore, qui omnia membra in suis functionibus dirigunt: de qua non incongruè illud intelligi potest: Quia si oculus noster simplex fuerit, totum etiam vitæ corpus lucidum erit.] Est quasi rex in regno, qui vires omnes tanquam sibi subditas regit, & actionem cuique propriam, modumque agendi p̄scribit. Est vt nauta in nauis, qui peritiam ac solertia sua inter fluctus, syrtes, & scopulos nauim spiritualis conuersationis ad optatum portum perfectionis ducit. Est auriga, & via ductrix, & singulorum p̄ceptrix, quæ curam animæ dirigit, viam inoffensam monstrat, & minima quæque distinguit. Est denique illud sal, de quo in Leuitico dictum est: Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo.] In omni oblatione tua offeres sal. Nam sacrificium operis, quod non fuerit huius prudentis attentionis sale conditum, & fuerit oscitanter oblatum, haud quaquam carebit maculis excessuum, aut defectuum, quæ ipsum aut minus gratum, aut omnino ingratum efficiant. Sine hac attentione prouida virtutes ipsæ in auxilium ac tutamen nobis date, periculose sunt, quæ, quo maiores sunt, quo difficiliora audent, quo sublimiora aggrediuntur; eo sine freno attentionis & circumspectionis operantes in scopulos offensionis periculosius impingent. Equus enim velocius currens sine freno ori diligenter iniecto, facilius p̄cipitabitur; & magna nauis maioribus ventis impulsâ melius sine gubernaculo naufragium patietur; & excelsa virtus sine attentione procedens, dnm minus putat, alicuius vitij contrarij interruptione vincetur. O quam aptè signata sunt ista in uisitacione Lais! Venientes enim ad eam, exploratores Dan, viderunt populum habitantem in ea, absque villo timore, iuxta consuetudinem Sidoniorum, securum, & quietum, nullo ei penitus resistente; magnarumque opum, & procul à Sidone, atque à cunctis hominibus separatam; & eos à quibus missi erant, euocantes, percusserunt populum in ore gladij. Lais interpretatur leo, & nunc vitum iustum significat, de quo scriptum est: Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.] Is iuxta consuetudinem Sidoniorum viuat, qui securi habitabant; in suæ vrbis fortitudine ac munitione confisi, & cum longè sit à Sidone, id est, à vera pace ac securitate, in omnibus incautè procedat, & se tutum ac tranquillum existimet, non dubium quin ab hostibus infestabitur & vulnerabitur, & fortè in mancipium capietur. Ac proinde in magnis & in minimis attentè viuamus, & vniuersa, quæ ad nos pertinent, siue spiritualia, siue temporalia, prudenter agamus, & cogitationem, loquelam, & cætera huiusmodi non leuis momenti cogitemus. Neque enim leue est, quod benefactum Deo nostro placet, & augmentum æterni p̄mij pro-

meretur, & malè ac segniter effectum, p̄næ detrimentum patietur.

Nec putandum est, hanc in omnibus attentionem, non quidem anxiam & perturbatam, sed suauem & quietam, esse molestam, quam res humanæ sine villo dubio inferiores omnino requirunt. Litterarum acquisitio, bone Deus, quantam attentionem exposcit, quam attentè mens rationem alicuius rei, quam intelligere appetit, causamque considerat, & vnum ex alio deducens ac principia inter se conferens, & vim perualionum ponderans, tandem veritatem agnoscat! Et tamen scientiarum professio ex tam attenta consideratione dependens, non iniocunda, non molesta, sed dulcis & suauis inuenitur. Similiter pictor, quanta attentione exemplar inspicit, lineas ducit, & partium tum magnitudinem tum proportionem aduertit, vt imaginem prototypo similem, & pulchram delineet! Piscator quoque stans ad ripam fluminis, arundinem manu tenens, quam attentè absorptum frustillum suberis inspicit, vt illius motu piscem hamo captum agnoscat. Quin & lusores, qui non alea sed industria ludo tenentur, quam diligenter attendunt, ne in ficto illo scacchiorum bello à collusore superentur. Hi omnes iucundè ad sua officia attendunt, immo attentè ludunt, & ipsa attentione delectantur, & se ab importunitate grauiorum negotiorum exonerant: quare nos multo minori attentione (quæ certè sufficit) in bene viuendo tristamur, & eam in bonis operibus minus gratam, aut iocundam esse conquerimur? Sanctè quidem, & spiritualiter viuere, non est humanas disciplinas addiscere, non artem pictoris, aut piscatoris profiteri, non per ludum scacchiorum ab alio nummos surripere, sed est regum famulari, & sanctitatem acquirere, & regnum cælorum deprecari, quæ si maiora sunt, tu ipse lector examina, & si maiora inuenieris, & vtiliora cognoueris, minimè cum debita attentione & diligentia p̄stare graueris. Attende tibi ne incidas, quia facillimum est non attendenti, & curanti se ipsum, in magna peccata cadere, sed multo facilius in leuia prolabi. Quæ si vitare vis, attentionem ad te ipsum, & ad omnia, quæ cogitas, quæ desideras, & quæ agis, non deferas. Et vt Basilium & Ambrosium mea admonitione nunc imiter, attende tibi ne incautos tuos muneri & tuo statui ac professioni deficias. Venator es, ex illis, de quibus dixit Dominus apud Ieremiam: Ecce ego mitto venatores multos, attende ne ob tuam oscitantiam venator sis noui delicti, non desideratæ absolutionis. Piscator es, non reti pisces maris, sed verbo & doctrina homines capiens, sic mitte oculos, sic sermones tuos, sic cogitationibus & desiderijs occupare, vt in omnibus lucum facias, & expiscatu non pauperior redeas. Miles es? Hostem diligenter explora, ne gladio tuo, & ipso, quo eum percutere debes, te bono opere feriat. Athleta es? sic pugna, vt recum decertantem industria vincas, & cura eius tendiculas euadendi, deicias. Cursor es? Attende tibi ne dum curris, id est, dum bene operaris, aut gradum listas, aut te ipsum post longum annorum cursum magis à brancio elongatum inuenias. Diues es virtutibus, diues & meritis? Attende tibi ne fiat verbum absconditum in corde tuo, iniquum, & per elationem exalteris. Vide [vt cum comederis, & satiatus fueris] cælesti aliqua illustratione [benedicas Dominò pro terra optima, quæ dedit tibi. Et obserua, & caue ne quando obliuiscaris Domini Dei tui.] Denique vulneratus es in his aliquo nouo defectu, quod sepe accidet. Attende igitur tibi, ne medicinam

Lut. 11.
n. 34.

Leuit. 2.
13.

Judic. 18.
7.

Prov. 18.
1.

C

D

E

Ecl. 19.
27.

Basil. l. 6.
exam.
Ambros. li. 6.
exam. c. 8.
Ierem. 16.
n. 16.

Deuter.
8. 10. 11.

adhuc differas, sed curre ad medicum, vel quære remedium penitentiae, ut minima plaga non crescat, nec paruum malum temporis diurnitate vires assumat. Attende inquam tibi in magnis, atque in minimis: in magnis, ut ea omnino fugias, & in minimis delictis ut saepe fugias, aut saltem minus te lo aduersarij tactus, & vulneratus resiliat. Qui enim sine hac quæta ac moderata attentione opera sua perficit, in multis tum cogitatione, tum desiderio, tum opere, tum modo operandi, & se gerendi delinquit.

At in quibus hæc attentio prouida est collocanda, ut hæc minima peccata utcumque vitemus? In multis quidem, quæ vnusquisque spiritualis vir, ipso vsu, & exercitatione facillimè, instante aliquo opere, aduertet. Attendat igitur an id quod agit bonum sit, nam si malum, sine vlla mora statim omittendum. Attendat an in bonum aliquem finem tendat, sin minus per intentionem rectam mox in bonum finem dirigat. Attendat, an debito loco, & tempore, & cum aliis circumstantiis fiat; sin autem, in suum tempus, & locum reiciat, aut in eo quod operi deficit, emendet. Attendat, an occupatio illa suo statui, & professioni conueniat, quam si status auersatur, etiam voluntas, & labor operantis relinquat. Attendat an desiderium perficiendi quod agit, in distractionem, in anxietatem, vel in alium affectum immoderatum præcipit, tunc verò desiderium illud deponat, & se ipsum sancta quadam libertate tranquillet. Attendat, an in aliquod extremum vergat, & ad mediocritatem, in qua virtus sita est, rediens à vitioso extremo discedat. Attendat, an res, quam gerendam suscipit, aut supra vi-

A res, aut periculosa sit, & damnum aliquod allatura; & ut equus ille à lobo descriptus procul odoretur bellum, & ante morbum parer medicinam, & occasiones cadendi præueniat. Attendat, an omni spiritui credat, non aduertens, quia saepe angelus Satanæ transfiguratur se in angelum lucis, & sub auro lutum, sub melle fel, & sub rosis & floribus spinas pungentes abscondit: & non sit facilis in credendo, nec sine maturo iudicio aliquid aut damnet, aut probet. Demum attendat, an res, quam aggreditur, dubia sit, & tunc alios consulat, & nullo modo in suo iudicio ac sententia confidat. His igitur attendat, & sciat Deum tantum ab illo petere, quod homo quilibet vult à suo famulo sibi præstari. Sicut enim homo vult ut famulus illi ex professo seruiat, & quæcumque præcipit, non oscitanter faciat; ita Dominus vult, ut vir iustus, omnia quæcumque agit, non sine quadam moderata consideratione perficiat. Qui in omnibus ita se gesserit, multa citra dubium leuia peccata vitabit, & quotidie perfectior & sanctior fiet, & minus aut in hac vita, igne amaræ penitentiae; aut in alia, acerbitate purgatorij ignis, stipulas consumentis, ardebit. Fieri que poterit, quod tam purus ac perfectus viuat, ut in fine vitæ molestia aliquis corporeæ infirmitatis excoctus, & charitatis ardore purgatus, ex lecto ad cælum ascendat, & sine vlla mora coronam immortalitatis accipiat. Id multi sanctorum sunt assequuti, & nos assequi possemus, si ad imitar illorum perfectè viuere, per merita saluatoris nostri Iesu Christi, cui laus, honor, & imperium in sæcula seculorum, Amen.

Job. 39.
n. 25.
Ecc. 18.
n. 20.
2. Corin.
11. n. 14.

PARS SECVNDA

De extinctione vitiorum.

VITIA sunt radices peccatorum, præsertim grauiorum, in quibus extirpandis post penitentiam vite secularis elaborandum est, ne pullulet improba atque iniqua progenies. Si enim solos ramusculos arboris mortis præcidamus, radicem verò in corde seruemus, nunquam optata nobis puritas mentis eueniet. Quia semper radix illa iniquitatis terre nostri cordis affixa, filios generabit, qui defectionem à Deo cogitent, pacem turbent, & aduersus desideria spiritualis vite concepta, noua in dies bella commoueant. Vitia autem plurima sunt, & licet non robore, at numero aciem virtutum excedunt, cum vni virtuti duo saltem, alterum per excessum, alterum per defectum, vitia repugnent. Nec necessarium reor omnium naturas & qualitates exponere, (quod immens laboris esset) cum omnia illa ad vitia capitalia reuocentur: quibus cognitis, & gratia Dei victis, facile erit reliquam eorum multitudinem tanquam turbam militum ignauorum inermiumque prosternere. Vitia verò capitalia à quibusdam septem, ab alijs, octo numerantur, & nunc nos maiorem numerum, Serapionem sequuti apud Cassianum, eligimus, quod clariùs atque distinctiùs spiritualium virorum defectus destruendos aperiamus. Hæc verò sunt: Gula, Luxuria, Auaritia, Ira, Inuidia, Accedia, inanis Gloria, atque Superbia. Nec immeritò hunc numerum octo vitiorum septenario præponimus, quem in octo illis gentibus, quas Dominus ad liberationem suorum Israelitarum deiecit, signatum putamus. In Deuteronomio namque sic legimus: Cum introduxerit te Dominus Deus

Cassian.
coll. 5. ca.
2.

Deut. 7.
1.